



**Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor het Kappersbedrijf**

Jaarverslag 2019

Stationsweg 1
3445 AA Woerden
Telefoon 088-329 20 30
Mail: info@pensioenkappers.nl
Internet: www.pensioenkappers.nl

Inhoudsopgave

BESTUURSVERSLAG	3
Voorwoord.....	4
1. Samenvatting	5
2. Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen	7
3. Het pensioenfonds.....	9
4. Bestuur & beleid	18
5. Financiële positie	27
6. Beleggingsbeleid	37
7. Communicatiebeleid.....	44
8. Risicobeleid	46
9. Personalía	50
10. Pensioenregeling, statuten, reglementen.....	51
11. Raad van toezicht en Verantwoordingsorgaan	54
12. Ondertekening bestuur.....	59
JAARREKENING	60
OVERIGE GEGEVENS	98
DE BIJLAGE.....	105

BESTUURSVERSLAG

Voorwoord

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf blikt in dit jaarverslag terug op ontwikkelingen die in 2019 de pensioenen in de kappersbranche raakten. Ook de financiële positie en de resultaten worden toegelicht.

Allereerst vragen de ontwikkelingen in 2020 echter de aandacht. Als gevolg van de uitbraak van het coronavirus moesten kapsalons de deuren sluiten en zijn aandelenkoersen flink gedaald. Met veel werkgevers zijn betalingsregelingen getroffen, zodat ze de periode kunnen overbruggen totdat vergoedingen van de overheid worden ontvangen.

De financiële situatie van het pensioenfonds bleef in 2019 zeer kwetsbaar. De actuele dekkingsgraad steeg van 94,8% naar 96,2% en de beleidsdekkingsgraad daalde van 96,5% naar 95,5%. In het eerste kwartaal van 2020 is de dekkingsgraad weer flink gedaald als gevolg van de coronacrisis. De zorgen over de financiële situatie van het pensioenfonds zijn groot. Het is daarom mogelijk dat de pensioenen in 2021 verlaagd moeten worden. Het bestuur zal alle betrokkenen hierover regelmatig blijven informeren.

Positief is dat de voorwaardelijke VPL-rechten in 2019 zijn ingekocht. De totale pensioenpremie is gelijk gebleven, zodat er iets meer premie beschikbaar is voor pensioenopbouw. Omdat de rente ondertussen ook is gedaald, is de premie-dekkingsgraad nog steeds laag. Het bestuur heeft sociale partners daarom gevraagd om voor 2020 de premie te verhogen, maar hieraan is helaas geen gehoor gegeven.

Als gevolg van de transitie van de pensioenuitvoering in 2018 naar Administratie Groep Holland (hierna: AGH) stond 2019 in het teken van de beheersing van de pensioenuitvoering. Het bestuur heeft veel tijd en energie besteed aan verbeterprojecten rondom de pensioenuitvoering en het versterken van de controle hierop. Naar aanleiding van de bestuurlijke evaluatie van de pensioenuitvoerder eind 2019 heeft het bestuur besloten een verkenning van de markt van pensioenuitvoerders te doen. Het bestuur is in onderhandeling met een pensioenuitvoeringsorganisatie. Het bestuur verwacht gedurende de zomermaanden van 2020 tot een akkoord te komen.

Het bestuur heeft conform de IORP II richtlijn in 2019 drie sleutelfuncties ingericht: actuariel, risicobeheer en interne audit. De houders van de sleutelfuncties interne audit en risicobeheer zijn bestuursleden. De certificerend actuaris is aangesteld als sleutelfunctiehouder actuariel. Om het functioneren van bestuursleden als sleutelfunctiehouder mogelijk te maken is een aantal wijzigingen in de bestuurlijke inrichting aangebracht.

Het bestuur wil iedereen bedanken die het afgelopen jaar heeft bijgedragen aan het functioneren van het pensioenfonds, in het bijzonder bij de uitdagingen rondom de pensioenuitvoering en de coronacrisis.

Woerden, 24 juni 2020

Mevrouw Rita van Ewijk
Werkgeversvoorzitter

De heer Gerard van de Kuilen
Werknemersvoorzitter

1. Samenvatting

Kerncijfers

Het pensioenfonds heeft 6.008 aangesloten werkgevers en 20.549 actieve deelnemers. Zij betaalden in 2019 samen een premie van € 32,0 miljoen. Het belegd vermogen was eind 2019 € 1.087,3 miljoen.

De pensioenregeling

Het opbouwpercentage bedroeg in 2019 0,81% van het bruto salaris bij een premie van 9,0% van het bruto salaris. De pensioenregeling kent geen franchise. Het opbouwpercentage is per 1 januari 2020 verlaagd naar 0,80% als gevolg van de fiscale toets (er mag niet méér worden opgebouwd dan 0,80% van het bruto salaris).

Pensioenuitvoering

Per 1 januari 2018 is de pensioenuitvoering ondergebracht bij Administratiegroep Holland (AGH). Na de transitie van de gegevens is de pensioenuitvoering per 1 mei 2018 feitelijk van start gaan. Gedurende heel 2019 bleef de beheersing van de pensioenuitvoering een grote zorg voor het bestuur. Hoewel er gedurende het jaar verbeteringen zijn gerealiseerd en ook in 2020 nog verbeteringen worden doorgevoerd, heeft het bestuur in december 2019 besloten om ook een verkenning te doen in de markt van pensioenuitvoeringsorganisaties. De verkenning is uitgevoerd van januari 2020 tot en met mei 2020. Pensioenfonds Kappers is in overleg om tot een nieuwe overeenkomst te komen per 1 januari 2021.

Sociale partners

Het bestuur heeft in 2019 constructief samengewerkt met de sociale partners in de kappersbranche. Er werd gezamenlijk vergaderd in juni en oktober 2019 over het herstelplan, de nieuwe grenzen van de haalbaarheidstoets, de inkoop van VPL-rechten, de impact van het pensioenakkoord en de premie voor 2020. Het bestuur informeert de sociale partners doorlopend door het verstrekken van de agenda en de notulen van de bestuursvergaderingen en informatie over de financiële situatie.

Financiële positie

De actuele dekkingsgraad steeg in 2019 van 94,8% naar 96,2%. De beleidsdekkingsgraad daalde in 2019 van 96,5% naar 95,5%. Uit het herstelplan per 1 januari 2019 blijkt dat het pensioenfonds binnen 10 jaar zonder aanvullende maatregelen zal beschikken over het vereiste eigen vermogen, zodat in 2019 geen verlagingen nodig zijn. Het geactualiseerde herstelplan per 1 januari 2020 is op 4 juni 2020 goedgekeurd door DNB. Ook op basis van dit herstelplan kan het pensioenfonds zonder aanvullende maatregelen binnen de maximale wettelijke termijn herstellen, zodat ook in 2020 geen verlagingen nodig zijn. Het bestuur is bezorgd over het meetmoment eind 2020 als het pensioenfonds vijf jaar in dekkingstekort is. Als de dekkingsgraad op dat moment niet ten minste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad (ultimo 2019: 104,9%) dan moet het verschil direct verrekend worden door een onvoorwaardelijke verlaging van de pensioenen en pensioenaanspraken.

Inkoop VPL-rechten

De VPL-voorziening was in 2019 voldoende om alle VPL-rechten volledig in te kopen. In opdracht van de sociale partners is besloten om de VPL-rechten met terugwerkende kracht per 1 januari 2019 in te kopen. Het risico van een financieel tekort op de einddatum in 2025 is hiermee weggenomen en met het inkopen is de door het pensioenfonds uit te voeren regeling vereenvoudigd. Alle betrokken deelnemers zijn persoonlijk over de inkoop geïnformeerd.

Kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2019 € 3,7 miljoen (2018: € 3,4 miljoen) waarvan € 0,2 miljoen is besteed aan de implementatie van de pensioenuitvoering (2018: € 0,3 miljoen). Omgerekend bedragen de kosten voor 2019 € 150,35 (2018: € 137,75) per (actieve) deelnemer en gepensioneerde. Zonder de transitiekosten bedragen de kosten per deelnemer en gepensioneerde € 141,26 (2018: € 125,54).

De kosten voor vermogensbeheer bedragen (zonder exploitatiekosten vastgoed) voor 2019 € 3,1 miljoen (2018: € 2,6 miljoen). Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de kosten in 2019 0,31% (2018: 0,29%).

Beleggingen

Het rendement van de totale beleggingsportefeuille bedroeg in 2019 27,61% (2018: 2,31%). De z-score bedraagt 0,37 en de performancetoets over de periode januari 2015 tot en met december 2019 gecorrigeerd met 1,28 bedraagt 0,40. Dit betekent dat werkgevers geen vrijstelling van de verplichte deelname aan het bedrijfstakpensioenfonds kunnen aanvragen, omdat het feitelijk behaalde rendement van het pensioenfonds over een periode van 5 jaar hoger is dan de benchmark.

Communicatie

De pensioencommunicatie bestond in 2019 uit de reguliere nieuwsbrief voor deelnemers en gepensioneerden die tweemaal per jaar wordt verzonden en de digitale nieuwsbrief die driemaal per jaar voor werkgevers wordt gemaakt. Daarnaast ontvingen VPL-gerechtigden een brief over de inkoop van hun VPL-pensioen. Het communicatiejaarplan 2019 werd onder regie van de communicatiecommissie uitgevoerd. Begin 2020 is een extra digitale nieuwsbrief aan werkgevers verzonden over de coronacrisis.

Risico's

In 2019 is de begeleiding van de risicocommissie uitbesteed aan Willis Towers Watson. Met een risicoassessment zijn de niet-financiële risico's herijkt. Er zijn scenario's beschreven, een risicotolerantie bepaald en beheersmaatregelen vastgelegd. Elk kwartaal worden de risico's en de werking van de beheersmaatregelen gemonitord met een integrale IRM-rapportage. Eind 2019 is de IRM-volwassenheid met een nulmeting bepaald. De meting zal in 2020 worden herhaald om te zien of de gewenste doelstelling wordt gehaald.

2. Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen

(bedragen x €1000)	2019	2018	2017	2016	2015
Premiegrondslag maximum jaarsalaris (in hele euro)	55.927	54.614	53.701	52.763	51.976
Aantal werkgevers	6.008	6.102	6.251	6.166	6.034
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	20.549	20.948	21.509	21.442	21.031
Arbeidsongeschikten	488	507	434	416	395
Gewezen deelnemers (slapers)	48.152	46.293	43.495	41.817	40.359
Pensioengerechtigden	3.411	3.241	2.911	2.652	2.980
Pensioenen					
Kostendeekkende premie (actuaarueel)	44.867	40.722	41.772	35.840	28.885
Kostendeekkende premie (ABTN)	28.961	27.097	27.239	29.570	20.211
Feitelijke premie ¹⁾	32.042	31.674	29.900	27.645	24.581
Uitkeringen	5.803	5.336	5.767	5.443	4.245
Premiebijdrage pensioen	9,00%	9,00%	9,00%	8,30%	7,50%
- waarvan premiebijdrage VPL	nvt	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%
Opbouwpercentage ouderdompensioen	0,81%	0,81%	0,81%	0,81%	0,81%
Kosten					
Reguliere uitvoeringskosten	3.454	3.100	2.856	2.852	2.969
Transitiekosten	222	301	676	-	-
Totaal uitvoeringskosten	3.676	3.402	3.532	2.852	2.969
- per deelnemer	150,35	137,75	144,69	118,37	123,65
Kosten vermogensbeheer ²⁾	3.451	2.573	2.637	2.800	2.700
- als % van het gem. belegd vermogen	0,31%	0,29%	0,34%	0,39%	0,47%
Toeslagverlening per 1 oktober					
Actieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Inactieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Korting in %					
Actieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Inactieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Vermogen en solvabiliteit					
Vereist eigen vermogen (PW art. 132)	208.571	171.413	164.545	159.222	148.851
Voorziening pensioenverplichtingen ³⁾	1.145.728	882.704	831.195	816.068	675.305
VPL Overgangsregeling	-	12.041	11.120	10.736	9.059
Actuele dekkingsgraad	96,2%	94,8%	95,8%	93,8%	97,2%
Beleidsdekkingsgraad	95,5%	96,5%	95,8%	92,6%	102,0%
Dekkingsgraad (marktrente)	82,1%	88,2%	87,6%	80,4%	85,2%
Vereiste dekkingsgraad ⁴⁾	118,2%	119,4%	119,8%	119,5%	121,0%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,8%	105,0%	104,9%	104,9%	105,0%
Beleggingsportefeuille					
Vastgoedbeleggingen	101.068	98.582	82.999	70.700	47.249
Aandelen	412.414	220.360	247.482	270.466	193.356
Vastrentende waarden	573.835	517.621	473.882	433.119	398.561
Derivaten	-	-	-	-	2
Overige beleggingen	5.651	3.678	-	-	24.299
Totaal beleggingsportefeuille	1.092.968	840.241	804.363	774.285	663.467

BESTUURSVERSLAG

	2019	2018	2017	2016	2015
Beleggingsrendement					
Beleggingsopbrengsten	230.362	17.582	9.732	89.788	9.036
Vastgoedbeleggingen	10,49%	13,82%	12,11%	13,29%	6,67%
Aandelen	26,56%	-6,97%	11,01%	10,37%	5,68%
Vastrentende waarden	29,23%	-0,61%	1,69%	3,72%	-0,20%
Totaal rendement portefeuille	27,61%	2,31%	1,34%	14,15%	1,77%
Benchmarkrendement portefeuille	27,15%	2,38%	1,09%	13,88%	1,52%
Afgelopen 5 jaar	8,98%	10,17%	10,30%	13,50%	10,90%
Afgelopen 10 jaar	9,48%	8,07%	9,30%	7,90%	7,00%
Z-score	0,37	-0,01	0,13	0,19	0,22
Performancetoets +1,28	0,40	1,56	1,78	1,94	0,45
Duration					
Actieve deelnemers	36,1	35,9	36,1	36,4	35,3
Inactieve deelnemers	31,8	31,1	31,0	31,1	30,1
Gewogen duration	32,0	31,4	31,4	31,7	30,5
Interne rekenrente ⁵⁾	0,98%	1,60%	1,76%	1,65%	2,01%

¹ Dit betreft de feitelijke premie voor de basisregeling. De voorwaardelijke VPL-overgangsregeling is per 1 januari 2019 gestopt (volledig ingekocht).

² Dit betreffen de totale kosten voor het vermogensbeheer conform de Aanbevelingen Uitvoeringskosten 2016 van de Pensioenfederatie.

³ De rekenrente die wordt gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichting is de rentetermijnstructuur (RTS) die maandelijks door DNB wordt gepubliceerd. In beginsel was deze RTS een markrentre, maar sinds 2012 wordt deze voor lange looptijden gecorrigeerd met de UFR. Per 15 juli 2015 is een nieuwe UFR ingevoerd: het 120maandsgemiddelde van de twintigjaars forward rente (de 1-jaars rente die geldt voor transacties met een ingangsmoment over 20 jaar). Omdat de grondslag telkens verandert, zijn de bedragen over de tijd niet goed vergelijkbaar.

⁴ In de jaarrekening is een toelichting opgenomen bij de opbouw van het vereiste dekkingsgraad en de voornaamste risico's die bij het pensioenfonds van toepassing zijn.

⁵ In het bestuursverslag wordt een toelichting gegeven op de interne rekenrente.

3. Het pensioenfonds

3.1 Over het pensioenfonds

3.1.1 Contactgegevens

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf

Stationsweg 1

3445 AA WOERDEN

Telefoon : (088) 119 80 40

Internet : www.pensioenkappers.nl

E-mail : info@pensioenkappers.nl

3.1.2 Naam en vestigingsplaats

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf (hierna: het pensioenfonds) is opgericht op 1 januari 1970 en statutair gevestigd in Woerden. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41178953. De laatste statutenwijziging vond plaats op 12 juni 2019. Het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie.

3.1.3 Doelstelling

De doelstelling van het pensioenfonds is om de uit de reglementen voortvloeiende verplichtingen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen binnen de statuten en relevante wetgeving en in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling¹ voortvloeien.

3.1.4 Missie, visie, strategie en kernwaarden

Het pensioenfonds heeft in samenspraak met sociale partners voor het pensioenfonds een missie, visie en strategie opgesteld en kernwaarden benoemd.

Missie

Het pensioenfonds is een uitvoeringsorganisatie die in opdracht van sociale partners in de kappersbranche voor de (oud)deelnemers het pensioen zorgvuldig beheert. Hierbij wordt getoetst op financiële haalbaarheid en uitvoerbaarheid.

Visie

Het pensioenfonds kiest voor een (kosten-)efficiënte werkwijze waarbij het bestuur grip houdt op de processen waarvoor het bestuur verantwoordelijk is. Met een transparante opstelling wil het pensioenfonds het draagvlak onder werkgevers en het pensioenbewustzijn bij deelnemers verhogen. Er wordt gestreefd naar een hoog pensioenresultaat voor alle groepen deelnemers.

Strategie

In overleg met sociale partners reageert het bestuur op veranderingen in het maatschappelijk speelveld en in de kappersbranche. De toekomst van de pensioenregeling en van de pensioenuitvoering komen hierbij regelmatig aan de orde. Frequent worden met partijen aan wie activiteiten zijn uitbesteed onderhandelingen gevoerd om de kosten zo laag mogelijk te houden.

Kernwaarden

Het pensioenfonds hanteert de volgende kernwaarden: betrouwbaar, transparant, zichtbaar, kostenbewust en servicegericht.

¹ Per 1 januari 2018: De deelneming in de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is verplicht gesteld voor de werknemers vanaf de eerste dag van de maand, waarin de 21-jarige leeftijd wordt bereikt tot de eerste dag van de maand, waarin de 68-jarige leeftijd wordt bereikt, met dien verstande dat de verplichtstelling niet geldt voor de werknemers, die ingevolge enige beschikking krachtens artikel 3, eerste lid, van de Wet betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfonds, zoals deze beschikking op 1 januari 1970 luidde, verplicht zijn tot deelneming in een ander bedrijfstakpensioenfonds.



3.2 Sociale partners in de kappersbranche

De volgende sociale partners in de kappersbranche dragen leden voor het bestuur voor en benoemen leden in het verantwoordingsorgaan:

1. Koninklijke Algemene Nederlandse Kappersorganisatie (ANKO)
Postbus 212
1270 AE Huizen
Telefoonnummer : (035) 525 95 00
2. FNV Mooi
Nachtegaalstraat 37
3581 AC Utrecht
Telefoonnummer : (030) 231 42 21
3. CNV Vakmensen
Postbus 2525
3500 GM Utrecht
Telefoonnummer : (030) 751 10 07

3.3 Het bestuur

3.3.1 Structuur

Het pensioenfonds werkt volgens een paritair bestuursmodel. Het bestuur bestaat uit zes bestuursleden van wie twee van werkgeverszijde, twee van werknemerszijde, één namens pensioengerechtigden en één onafhankelijk bestuurslid. De zittingsperiode is zes jaar en een bestuurslid kan één maal worden herbenoemd.

De heer C.Th. de Wuffel was tot 1 april 2019 werkgeversvoorzitter. Na zijn vertrek uit het bestuur is mevrouw R. van Ewijk benoemd tot werkgeversvoorzitter. De heer G.E. van de Kuilen is werknemersvoorzitter. Jaarlijks rouleert het voorzitterschap tussen beide voorzitters. In 2019 was de heer Van de Kuilen leidinghebbend voorzitter van het bestuur. In 2020 is mevrouw Van Ewijk leidinghebbend voorzitter.

Compliance officer

Het bestuur voerde tot 2019 zelf zijn compliance werkzaamheden uit. De leidinghebbend voorzitter fungeerde daarbij als compliance officer. In september 2019 is besloten om de heer Pullen van TriVu aan te stellen als compliance officer.

Transparantiedocument

In het transparantiedocument genaamd "hoe werkt het pensioenfonds", beschrijft het bestuur hoe het pensioenfonds zijn organisatie heeft ingericht. Het transparantiedocument is voor het laatst herzien in februari 2020 en staat op de website van het pensioenfonds <https://www.pensioenkappers.nl/wp-content/uploads/20200310-Hoe-werkt-het-pensioenfonds-transparantiedocument.pdf>

3.3.2 Vergaderingen en overige bijeenkomsten

Het bestuur vergaderde in 2019 elf keer: zes algemene bestuursvergaderingen, vier bestuursvergaderingen toegespitst op vermogensbeheer en één extra bestuursvergadering over de pensioenuitvoering.

In januari, mei en oktober kwam het bestuur bij elkaar voor themabijeenkomsten. Tijdens deze themadagen is gesproken over de zelfevaluatie van het bestuur, de bestuurlijke inrichting, het beloningsbeleid, de doelstellingen van het bestuur voor 2019, de beheersing van uitbestedingen, nieuwe grenzen voor de haalbaarheidstoets, de inkoop van de VPL-regeling, de SIRA en de impact van het pensioenakkoord en de nieuwe parameters.

Het bestuur vergaderde in juni en oktober 2019 met sociale partners over de financiële positie van het pensioenfonds, het herstelplan, de nieuwe grenzen van de haalbaarheidstoets, de inkoop van VPL-rechten en de premie en regeling voor 2020.

Het bestuur vergaderde in mei en december gezamenlijk met de leden van het verantwoordingsorgaan. In april en in oktober vergaderde het bestuur met de leden van de raad van toezicht. Daarnaast zijn de leden van de raad van toezicht bij diverse vergaderingen aangeschoven als toehoorder.

3.3.3 Bestuurlijke voorbereidingscommissies

In verband met de vele taken van het bestuur heeft het pensioenfonds een aantal bestuurlijke voorbereidingscommissies ingesteld. Deze commissies bereiden de besluitvorming door het bestuur voor. Voor de uitvoering van besluiten kan een specifiek mandaat aan de commissies worden verleend. De leden van de bestuurlijke voorbereidingscommissies kunnen zich laten bijstaan door externe deskundigen. Om het functioneren van bestuursleden als sleutelfunctiehouder mogelijk te maken, is een aantal wijzigingen in de bestuurlijke organisatie aangebracht. Deze wijzigingen worden daar waar van toepassing zijn bij de betreffende commissies onderstaand toegelicht.

Agendaoverleg

Als gevolg van IORPII is het voorzittersoverleg van het pensioenfonds omgevormd naar het agendaoverleg. Dit overleg bestaat uit twee leden, te weten de werkgeversvoorzitter en de werknemersvoorzitter van het bestuur. Het agendaoverleg vergaderde in 2019 tien keer. Het agendaoverleg was op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

- de heer G.E. van de Kuilen, werknemersvoorzitter;
- mevrouw R. van Ewijk, werkgeversvoorzitter (vanaf 1 april 2019).

De heer C.Th de Wuffel is tot en met maart 2019 lid geweest van het agendaoverleg. Per april 2019 heeft mevrouw Van Ewijk zijn plaats in het agendaoverleg overgenomen.

Het agendaoverleg heeft de volgende taken:

- a. Het vaststellen van de agenda en het procesmatig voorbereiden van de bestuursvergadering.
- b. Het aansturen van de bestuursondersteuning van het fonds.
- c. Het opstellen en monitoren van de fondsbegroting.
- d. Het bewaken van de samenstelling en het functioneren van het bestuur waaronder het monitoren van het geschiktheidsplan, het beloningsbeleid en de gedragscode.
- e. Het plannen en monitoren van het jaarwerkproces.
- f. Het optreden als algemeen aanspreekpunt naar uitbestedingspartners en adviseurs.

Het agendaoverleg is op grond van het huishoudelijk reglement in ieder geval bevoegd tot het nemen van beslissingen ten aanzien van de volgende onderwerpen:

- a. Het laten verrichten van aanvullende werkzaamheden door de administrateur, actuaris, accountant, privacy officer of anderen, waarbij de voorzitters een mandaat hebben tot een bedrag van € 10.000,- exclusief btw.
- b. De bevoegdheden zoals omschreven in het reglement incidenten- en klokkenluidersregeling van het fonds.
- c. De taken zoals omschreven in het privacybeleid van het fonds.

Als gevolg van de aanpassing van de bestuursinrichting op IORPII zijn de bevoegdheden ten aanzien van individuele casuïstiek en de voorbereiding van wijzigingen van pensioenbeleidsdocumenten overgedragen aan de pensioen- en communicatiecommissie.

Bestuurlijke voorbereidingscommissie vermogensbeheer

De bestuurlijke voorbereidingscommissie vermogensbeheer (BVVB) was op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

- de heer G.L. Sirks;
- de heer E.P. de Vries (per 1 april 2019).

De heer C.Th de Wuffel is tot en met maart 2019 lid geweest van de BVVB. Per april 2019 heeft de heer De Vries zijn plaats in de BVVB overgenomen.

De BVVB heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- a. Het voorbereiden van vergaderstukken en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het beleggingsbeleid;
- b. Het vaststellen van de agendapunten van de bestuursvergadering over vermogensbeheer;
- c. Controleren of het door het fonds aan de vermogensbeheerders verleende mandaat en de service level agreements door de vermogensbeheerders worden nagekomen.
- d. Het voorbereiden en begeleiden van risicoanalyses en Privacy Impact Assessments (PIA) bij uitbestede partijen binnen het vermogensbeheer.

De BVVB is op grond van het huishoudelijk reglement in ieder geval bevoegd tot het nemen van beslissingen ten aanzien van het laten verrichten van aanvullende werkzaamheden door de vermogensbeheerders of derden ten behoeve van een voor te bereiden agendapunt. Indien er financiële consequenties voortvloeien uit deze werkzaamheden vraagt de BVVB hiervoor vooraf een specifiek budget aan het bestuur.

De BVVB vergaderde in 2019 vier keer.

Bestuurlijke voorbereidingscommissie jaarverslag

De bestuurlijke voorbereidingscommissie jaarverslag (BVJ) was in 2019 als volgt samengesteld:

- mevrouw K. Boekhorst;
- de heer G.E. van de Kuilen.

De BVJ heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- Bespreken van zowel de inhoud als de layout van het jaarverslag;
- Vorbereiden van vergaderingen en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het jaarwerk;
- Doen van voorstellen aan het bestuur over het offertetraject met betrekking tot de benodigde werkzaamheden voor de controle en certificering van het jaarverslag;
- Controleren van de verrichte werkzaamheden door de actuaris en de accountant.

De BVJ vergaderde in 2019 vier keer.

Als gevolg van de aanpassing van de bestuursinrichting op IORP II is de BVJ per 1 juli 2019 gesplitst. De teksten van het jaarverslag zijn toegevoegd aan het takenpakket van de pensioen- en communicatiecommissie. De monitoring van het jaarwerkproces en -planning is een taak van de agendacommissie.

Pensioen- en communicatiecommissie

De pensioen- en communicatiecommissie (PCC) was op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

- de heer E.P. de Vries;
- de heer G.L. Sirks.

Mevrouw K. Boekhorst is tot en met september 2019 lid geweest van de PCC. Per januari 2020 heeft de heer Van der Rijken haar plaats in de PCC overgenomen.

De PCC heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- het voorbereiden van vergaderstukken en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het communicatiebeleid en de –uitingen van het fonds;
- het toezien op de uitvoering van het communicatiejaarplan en het voeren van operationeel overleg met de administrateur en derden;
- het aansturen van de communicatieadviseur van het fonds;
- het voorbereiden van vergaderstukken en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot de inhoud en de uitvoering van de pensioenregeling;
- het vaststellen van de agendapunten van de bestuursvergadering over pensioenbeheer en communicatie;
- het controleren of de gemaakte afspraken in de door het fonds en de administrateur overeengekomen dienstverleningsovereenkomst en verwerkersovereenkomst door de administrateur worden nagekomen;
- individuele casuïstiek met betrekking tot de interpretatie van de reglementen en het afwijken van de incassoprocedure.

De PCC vergaderde in 2019 vier keer.

Risicocommissie

De risicocommissie (RC) was op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

- de heer H. Roeten.

De heer Roeten is tevens beoogd sleutelfunctiehouder risico. De heer E.P. de Vries is tot en met maart 2019 lid geweest van de RC. Per januari 2020 heeft de heer Van der Rijken zijn plaats in de RC overgenomen.

De RC heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- Het voorbereiden en bestuurlijk beheren van het integrale risicomanagementsysteem;
- Het toezien op de uitvoering van het IRM²-jaarplan en IRM-beleidsplan;
- Het voorbereiden van vergaderstukken en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het risicobeheer;
- Het monitoren van de 1^e lijns beoordeling van de rapportages van uitbestede partijen;
- Het voorbereiden en begeleiden van risicoanalyses en Privacy Impact Assessments (PIA) bij uitbestede partijen binnen de pensioenuitvoering.
- Het voorbereiden en begeleiden van de (minimaal) driejaarlijkse eigenrisicobeoordeling.

De RC werkt op basis van een vooraf door het bestuur goedgekeurd jaarplan en -budget. De RC is bevoegd tot het nemen van beslissingen ten aanzien van het laten verrichten van aanvullende werkzaamheden ten behoeve van het integraal risicomanagement.

De RC vergaderde in 2019 vier keer.

Stuurgroep pensioenuitvoering

De stuurgroep heeft als taak om de na de implementatie nog openstaande acties en de uitbestede pensioenuitvoering te monitoren en de beheersing van de uitbesteding te versterken. De leden van stuurgroep waren in 2019 beide voorzitters en mevrouw Boekhorst. Na vertrek van mevrouw Boekhorst uit het bestuur is geen nieuw lid benoemd. Per 2020 is mevrouw Van Ewijk het enige stuurgroepslid. De stuurgroep is in 2019 17 keer bij elkaar gekomen. Het bestuur heeft voor de implementatie een begroting opgesteld en dit als budget aan de stuurgroep implementatie verstrekt.

Werkgroep pensioenuitvoering 2021

In december 2019 heeft het bestuur besloten een werkgroep in te stellen om de keuze voor de pensioenuitvoerder per 2021 voor te bereiden. De werkgroep heeft als taak om een marktverkenning te doen onder pensioenuitvoerders en een RFI en RFP voor de pensioenuitvoering op te starten.

De werkgroep bestaat uit de heer Van de Kuilen en de heer Roeten. De werkgroep is in 2020 van start gegaan. Gedurende het proces is de heer Van der Rijken tot de werkgroep toegetreden. Op basis van de resultaten van de RFI en RFP is het bestuur in onderhandeling met een pensioenuitvoeringsorganisatie. Het bestuur verwacht gedurende de zomermaanden van 2020 tot een akkoord te komen.

Crisisteam Corona

In maart 2020 kreeg Nederland te maken met het Corona-virus (Covid-19). Om overbelasting van de gezondheidszorg tegen te gaan, heeft de Nederlandse overheid drastische maatregelen genomen om de verspreiding van het virus in te dammen. Er is sprake van een crisis. Het noodplan van het pensioenfonds is in werking getreden. Wekelijks (vanaf mei tweewekelijk) vergadert het crisisteam corona digitaal. Het crisisteam bestaat uit beide voorzitters, de voorzitter van de BVVB, de fiduciair manager, de vermogensbeheerder, de pensioenuitvoerder en de bestuursondersteuning. Zij monitoren de beleggingsportefeuille en de situatie op de financiële markten, de premie-inning en de aanvragen voor betalingsregelingen, de liquiditeitspositie van het pensioenfonds, de situatie bij uitbestedingspartijen, de ontwikkelingen in de kappersbranche en de behoefte om te communiceren. Het verslag van deze bijeenkomsten wordt gedeeld met het bestuur, de raad van toezicht, het verantwoordingsorgaan, de sociale partners en de betrokken adviseurs.

Door de overheidsmaatregelen worden de vergaderingen van alle organen van het pensioenfonds digitaal gehouden, zodat de besluitvorming zoveel mogelijk doorgang kan vinden. Dat geldt ook voor de contacten met adviseurs, de toezichthouder en de uitvoerders. Het bestuur heeft maatregelen getroffen om in geval van calamiteiten bestuurlijke continuïteit te waarborgen. Het bestuur heeft kennisgenomen van de maatregelen die de uitvoerders hebben genomen om de continuïteit van hun diensten te waarborgen. De onrust op de financiële markten heeft vanaf maart gevolg voor de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft de betalingstermijn voor de premies niet verruimd, maar stelt zich coulant op bij individuele verzoeken om betalingsregelingen. De impact van de onrust op de financiële markten en de gevolgen van de omzetting door werkgevers is niet voorzien, waardoor er bij de waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening nog geen rekening is gehouden met de effecten van de crisis. Het bestuur heeft beoordeeld dat deze crisis geen onzekerheid met betrekking tot de continuïteit van het pensioenfonds met zich meebrengt. Bij het vaststellen van het bestuursverslag is de crisis nog niet ten einde.

3.4 De raad van toezicht

De raad van toezicht is als intern toezichtsorgaan belast met het toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het orgaan onderhoudt een actieve dialoog met het bestuur. Het is belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. De raad van toezicht betreft in zijn toezicht de naleving door het fonds van normen uit de Code Pensioenfondsen.

De raad van toezicht vergaderde in 2019 vier keer. Daarnaast vergaderde de raad van toezicht tweemaal gezamenlijk met het bestuur en tweemaal gezamenlijk met het verantwoordingsorgaan. Tijdens diverse bestuursvergaderingen en themadagen waren leden van de raad van toezicht als toehoorder aanwezig.

De raad van toezicht doet in hoofdstuk 11 verslag van zijn bevindingen over 2019.

3.5 Het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft als taak een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid en over de beleidskeuzes voor de toekomst. Daarnaast is het verantwoordingsorgaan bevoegd om het bestuur te adviseren over tien, in de Pensioenwet genoemde, besluiten.

Het verantwoordingsorgaan vergaderde in 2019 drie keer. Daarnaast vergaderde het verantwoordingsorgaan tweemaal gezamenlijk met het bestuur en tweemaal gezamenlijk met de raad van toezicht.

Het verantwoordingsorgaan doet in hoofdstuk 11 verslag van zijn bevindingen over 2019.

3.6 Uitbestede werkzaamheden

3.6.1 Pensioenbeheer

Uitvoeringsorganisatie pensioenbeheer

De heer P.J. Krul MBA MIM, directeur AGH (vanaf 1 april 2019)

De heer L.W.G. van der Meer MAC RC, directeur Financiën & Control AGH

De heer H. Bleijenberg, directeur administratie AGH (vanaf 1 januari 2020)

Het pensioenfonds heeft voor de uitvoering van het pensioenbeheer met ingang van 1 januari 2018 een overeenkomst voor drie jaar met een opzegtermijn van zes maanden afgesloten met AGH. Na afloop van de looptijd van drie jaar wordt de overeenkomst voortgezet voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 12 maanden.

In het voorjaar van 2019 bleek dat de financiële situatie van AGH zodanig was verslechterd, dat een beroep is gedaan op de klanten voor financiële ondersteuning. Het bestuur van het pensioenfonds heeft de uitvoerings- en continuïteitsrisico's voor de deelnemers afgewogen en in nauwe samenwerking en afstemming met de andere klanten van AGH is aan AGH een lening verstrekt. Voor het pensioenfonds bedraagt het aandeel in de lening aan AGH € 125.000. De lening kent een looptijd van een jaar, maar zal tot eind 2020 verlengd worden. In samenwerking met andere pensioenfondsklanten van AGH is door de gezamenlijke fondsen als aanvullende beheersmaatregel een Stichting Continuïteit opgericht, die de belangrijkste delen van de pensioenuitvoering kan overnemen in geval van discontinuïteit van AGH.

In 2019 heeft AGH het in 2018 opgestelde verbeterplan gestaag uitgevoerd en hierover maandelijks gerapporteerd aan het pensioenfonds. Als gevolg van de doorgevoerde verbeteringen zal het pensioenfonds vanaf de rapportages over het eerste kwartaal van 2020 aangepaste SLA- en integrale risicorapportages gaan ontvangen met als doel het zicht en de grip op de uitbestede processen te verbeteren.

Voor het volgen van zowel de financiële positie van AGH als de realisatie van het verbeterplan, is er vanaf mei 2019 iedere maand een bijeenkomst geweest met het bestuur en de directie van AGH. Aan het eind van 2019 heeft het pensioenfonds van AGH vernomen dat de contractueel overeengekomen prijs voor de uitvoering van de dienstverlening tussentijds substantieel verhoogd zou moeten worden. Daarnaast is eind 2019 de dienstverlening conform het reguliere uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds geëvalueerd. De uitkomst van de evaluatie in combinatie met de door AGH aangekondigde prijsverhoging heeft geleid tot het bestuursbesluit voor een marktverkenning voor de uitvoering van de pensioenadministratie in de eerste helft van 2020.

In 2018 is tussen AGH en het pensioenfonds discussie ontstaan over de uitleg van de in de dienstverleningsovereenkomst (DVO) opgenomen activiteiten en de vergoeding daarvan. Deze discussie is in 2020 door middel van mediation afgesloten.

AGH heeft een ISAE 3402 rapportage over 2019 geleverd. Tijdens de controleperiode is de voortgang met AGH tweemaal besproken. Het pensioenfonds heeft op basis van de ISAE rapportage geconcludeerd dat de interne beheersing van voldoende niveau is om een betrouwbare administratie te kunnen waarborgen.

3.6.2 Vermogensbeheer

Vermogensbeheer

De heer C. Splint, BMO GAM B.V.

Fiduciair Manager

De heer H. Fortuyn, BMO GAM B.V.

Fiduciair management

Het bestuur heeft voor de uitvoering van het fiduciair management een overeenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten met BMO GAM B.V. De overeenkomst kent een opzegtermijn van drie maanden voor het pensioenfonds en een opzegtermijn van zes maanden voor BMO GAM B.V. Het contract is per 1 januari 2020 vernieuwd.

Het pensioenfonds ontving in 2019 elke maand en elk kwartaal van BMO GAM B.V. rapportages met betrekking tot vermogensbeheer en vastgoedbeheer en elk kwartaal een risicorapportage. Het pensioenfonds ontving ook elk kwartaal rapportages over Maatschappelijk Verantwoord Beleggen en over compliance. Deze rapportages werden in de BVVB en in de bestuursvergaderingen besproken.

Het pensioenfonds heeft op basis van de ISAE rapportage geconcludeerd dat de interne beheersing van voldoende niveau is om een betrouwbare dienstverlening te kunnen waarborgen.

Beleggingsadministratie



De financiële beleggingsadministratie van het pensioenfonds is uitbesteed aan CACEIS N.V..

Het pensioenfonds heeft op basis van de ISAE rapportage geconcludeerd dat de interne beheersing van voldoende niveau is om een betrouwbare beleggingsadministratie te kunnen waarborgen.

3.6.3 Bestuursondersteuning

Uitvoeringsorganisatie bestuursondersteuning

De bestuursondersteuning is ondergebracht bij Actor Bureau voor sectoradvies. Het pensioenfonds heeft voor de uitvoering van de bestuursondersteuning een overeenkomst voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van een jaar afgesloten met Actor.

Bestuursondersteuning

De heer P.A.M.J. Spauwen, Actor Bureau voor sectoradvies

Mevrouw C.L. Oostendorp, Actor Bureau voor sectoradvies

Mevrouw L. Warringa, Actor Bureau voor sectoradvies (tijdelijk).

Naast de bestuursondersteuning wordt door het bestuur ook gebruik gemaakt van de juridische ondersteuning van Actor. Hiervoor is een addendum op de overeenkomst gesloten. Op incidentele basis is de compliance adviseur van Actor ingezet. Met ingang van 2020 wordt gebruik gemaakt van de Manager Interne Audit van Actor als vervuller van de interne auditfunctie. In 2019 zijn met Actor afspraken gemaakt over de normen waaraan de diensten moeten voldoen en de rapportage daarover. Dit zal in 2020 verder worden ingevuld met een periodieke SLA-rapportage. Actor heeft in maart 2020 een ISO-27001 certificering ontvangen.

3.7 Controle, ondersteuning en advies

Het pensioenfonds heeft zich in 2019 bij zijn werkzaamheden laten controleren, ondersteunen en adviseren door de volgende partijen:

Adviserend actuaaris

De heer B. Dongelmans AAG, Achmea Pensioenservices

Certificerend actuaaris

Mevrouw A. Plekker AAG, Tower Watson Netherlands B.V.

Controlerend onafhankelijk accountant

Mevrouw J. van Muijlwijk, Mazars Accountants N.V.

Adviseur Risicomanagement

De heer R. Meulenbroek, Achmea Pensioenservices (tot 1 juli 2019)

Mevrouw E. van de Kerkhof, Achmea Pensioenservices (tot 1 juli 2019)

De heer F. van Rijn, Tower Watson Netherlands B.V. (vanaf 1 juli 2019)

Ondersteuning stuurgroep implementatie

Mevrouw K. Cramer, Mastermind

De heer H. Uyan, Mastermind

3.8 Toezichthouders

Drie externe toezichthouders zijn belast met het toezicht op pensioenfondsen. Dit zijn de Autoriteit Financiële Markten (AFM), De Nederlandse Bank (DNB) en de Autoriteit Persoonsgegevens (AP).

3.8.1 AFM

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, waaronder het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid.

Onderzoeken

In 2019 voerde de AFM geen onderzoeken uit bij het pensioenfonds.

UPO'S

Alle deelnemers ontvingen voor 1 oktober een uniform pensioenoverzicht (UPO), met uitzondering van de deelnemers waarvan de werkgever geen loongegevens over 2018 had aangeleverd. Zij ontvingen een brief van het pensioenfonds dat er geen actueel UPO opgesteld kon worden.



De wijze waarop pensioenuitvoerders het te bereiken ouderdomspensioen moeten weergeven, is in 2019 gewijzigd. Het te bereiken pensioen moet worden getoond in drie scenario's: een pessimistisch, een verwacht en een optimistisch (economisch) scenario.

De drie scenario's moeten worden berekend volgens een methodiek die wettelijk is voorgeschreven: de uniforme rekenmethodiek (URM). Daarbij is binnen de URM een keuze te maken voor de 'Generieke methode', 'URM 1' of 'URM 2'. Het bestuur heeft gekozen voor rekenmethodiek URM 1, omdat dit geautomatiseerd mogelijk is in het administratiesysteem (geen handwerk nodig), de kosten beheersbaar zijn en de andere drie pensioenfondsen bij AGH deze keuze ook gemaakt hebben.

Pensioenfonds is transparant over kosten

Het bestuur van het pensioenfonds vindt transparantie over kosten van groot belang. Het bestuur liet een benchmarkrapport opstellen en vergeleek haar kosten met andere benchmarkrapporten en cijfers van DNB. Ook in het jaarverslag besteedt het bestuur ruim aandacht aan dit onderwerp in hoofdstuk 5.

Hoogte en risico's van pensioen

Het bestuur van het pensioenfonds wil graag transparant zijn over de risico's van pensioen. De risicohouding van het pensioenfonds is openbaar en beschikbaar via de website van het pensioenfonds. In de communicatie naar deelnemers is het pensioenfonds eerlijk en transparant over de kans op een verlaging van het pensioen.

Pensioen 1-2-3

Het pensioenfonds heeft op de website het pensioen 1-2-3 staan: <https://www.pensioenkappers.nl/pensioen-123/laag-1>. Hierin krijgt de werknemer gelaagd informatie over de pensioenregeling. Laag 1 betreft een samenvatting van de pensioenregeling, in laag 2 is meer informatie over alle onderwerpen te vinden en in laag 3 zijn alle regels en het beleid van het pensioenfonds opgenomen.

3.8.2 DNB

DNB is als toezichthouder belast met prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen en dus ook op pensioenfondsen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het pensioenfonds informeert DNB over alle wijzigingen in statuten, reglementen en in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Tevens legt het pensioenfonds jaarlijks uiterlijk 30 juni het jaarverslag en de daarbij behorende verslagstaten ter beoordeling aan DNB voor. Elke maand en elk kwartaal rapporteert het pensioenfonds aan DNB over zijn financiële positie en eenmaal per jaar over het herstelplan. Ook wordt over de uitkomsten van de haalbaarheidstoets aan DNB gerapporteerd. Tot slot worden benoemingen van bestuursleden en leden van de raad van toezicht vooraf ter toetsing aan DNB voorgelegd. In 2019 zijn geen boetes door DNB opgelegd. Ook heeft DNB geen aanwijzingen gegeven, geen bewindvoerder aangesteld of bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming.

Van DNB heeft het pensioenfonds in 2019 brieven ontvangen inzake actuele thema's voor pensioenfondsen. Onderstaand worden de onderwerpen toegelicht waarover het pensioenfonds in 2019 met DNB heeft gecorrespondeerd of gesproken.

Herstelplan

Het herstelplan 2019 is bij DNB ingediend op 29 maart 2019. Op 23 mei 2019 heeft DNB ingestemd met dit herstelplan. Het herstelplan 2020 is op 30 maart 2020 bij DNB ingediend en op 4 juni 2020 heeft DNB ingestemd met dit herstelplan.

Haalbaarheidstoets

Op 26 juni 2019 stuurde het bestuur een brief aan DNB over de uitkomst van de haalbaarheidstoets 2019. Beide normen uit de haalbaarheidstoets werden overschreden. Voorgaande jaren was al geconstateerd dat in 2015 doelbewust voor scherpe grenzen is gekozen. Het bestuur heeft daarbij ook geconstateerd dat het pensioenresultaat de komende jaren onder druk zal blijven staan door een jaarlijks slechtere uitgangspositie en de dalende UFR. Daarom heeft het bestuur in 2018 een analyse uitgevoerd die meer duidelijk geeft aan de huidige grenzen. Deze analyse is in 2019 met het verantwoordingsorgaan en de sociale partners gedeeld. Begin 2020 is besloten om op basis van de uitkomsten van de analyse de grenzen van de haalbaarheidstoets te verruimen. De haalbaarheidstoets 2020 is met de nieuwe grenzen uitgevoerd.

Toetsing bestuursleden

Als gevolg van het aftreden van de heer C.Th. de Wuffel per 27 maart 2019, droeg de ANKO mevrouw R. van Ewijk voor als kandidaat. Na het doorlopen van de procedure werd mevrouw Van Ewijk op 14 februari 2019 ter toetsing aan DNB voorgelegd. DNB heeft op 25 maart 2019 ingestemd van mevrouw Van Ewijk tot werkgeversvoorzitter.

Als gevolg van het aftreden van mevrouw K. Boekhorst per 27 september 2019, droeg de ANKO de heer T. van der Rijken voor als kandidaat. Na het doorlopen van de procedure werd de heer Van der Rijken op 17 december 2019 ter toetsing aan DNB voorgelegd. DNB heeft op 19 februari 2020 ingestemd met de benoeming van de heer Van der Rijken tot bestuurslid.

Beheerste uitbesteding pensioenuitvoering

DNB startte in 2018 een onderzoek naar de beheerste uitbesteding van de pensioenadministratie en informeerde het bestuur over de bevindingen. Het bestuur stelde een plan van aanpak op en heeft dat, deels in goed overleg met AGH en de andere klanten van AGH, uitgevoerd. DNB is hiervan op de hoogte gehouden via brieven, e-mails en direct contact tussen

bestuurders, bestuursondersteuners en DNB. Op 9 maart 2020 is van DNB een brief ontvangen dat aan de geconstateerde bevindingen voldoende opvolging is gegeven.

IORP II

Per 13 januari 2019 is de IORP II richtlijn in werking getreden. Gevolg was dat sleutelfunctiehouders op het gebied van internal audit, risk en actuariaat benoemd moesten worden. Over de precieze invulling van deze rollen is de nodige discussie gevoerd binnen het bestuur en met DNB gecorrespondeerd. De wens van het bestuur om de sleutelfuncties risk en internal audit door twee bestuurders te laten vervullen, kon uiteindelijk worden ingevuld. Grootste knelpunt was de onafhankelijkheid van de invulling van deze rollen binnen een bestuur dat uit 6 personen bestaat. Op 23 april 2020 bevestigde DNB dat zij instemt met de bestuurlijke inrichting van de sleutelfuncties.

Risico-inventarisatie strategische risico's

Op 28 januari 2019 startte DNB een onderzoek naar de visie & strategie van het pensioenfonds aan de hand van een risico-inschatting op tien strategische risico's. De risico-inschatting is op 27 maart 2019 in een persoonlijk gesprek met DNB besproken.

Niet financiële risico's

In juli 2019 verzocht DNB het bestuur om een vragenlijst te beantwoorden over de niet-financiële risico's. Het bestuur heeft de ingevulde vragenlijst op 9 juni 2019 via het digitale loket aan DNB teruggezonden.

Onderzoek waarderinggrondslagen

Op 23 april 2020 heeft DNB met beide voorzitters en de certificerend actuaaris overlegd over de wijziging van enkele waarderinggrondslagen (te weten ervaringssterfte, partnerfrequentie en opslag wezenpensioen) in 2018. In haar brief van 15 mei 2020 heeft DNB haar standpunt hierover bevestigd. DNB heeft geen bezwaar tegen de wijziging van de ervaringssterfte. Voor de partnerfrequentie en de opslag wezenpensioen is DNB van mening dat onvoldoende is onderbouwd dat het passend is voor pensioenfonds Kappers om deze wijziging door te voeren. Het bestuur heeft onderbouwd dat de wijziging van de grondslagen niet heeft geleid tot een significante wijziging van beleidsbesluiten, vergeleken met de situatie waarin de "oude" grondslagen werden toegepast. Het bestuur heeft besloten om in het najaar van 2020, na publicatie van de nieuwe overlevingstafels, voor alle grondslagen te onderzoeken of er voldoende reden is voor aanpassing van de grondslagen. Hierbij zal voor de partnerfrequentie en de opslag wezenpensioen de situatie van voor 2018 dus als uitgangspunt dienen. Gezien de ontwikkeling van het resultaat op kort leven, acht het bestuur het verantwoord om – in afwachting van het voor september 2020 geplande onderzoek – over boekjaar 2019 de grondslagen te handhaven die ook over 2018 zijn toegepast. DNB heeft bevestigd dat de voorgestelde lijn van het bestuur de vragen van DNB afdoende heeft beantwoord.

3.8.3 Autoriteit Persoonsgegevens

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) is de onafhankelijke toezichthouder in Nederland die de bescherming van persoonsgegevens bevordert en bewaakt. De AP houdt toezicht op de naleving van de wettelijke regels voor bescherming van persoonsgegevens. Pensioenfondsen zijn verplicht om incidenten met een datalek te melden bij de AP. In paragraaf 4.7.3 zijn de incidenten bij het pensioenfonds beschreven waarvan een melding van een datalek is gedaan bij de AP.

4. Bestuur & beleid

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doet het bestuur verslag van de wijze waarop gereageerd is op de veranderende wet- en regelgeving, geeft het een toelichting op het uitgevoerde beleid en wordt ingegaan op het eigen functioneren. Het beleggingsbeleid, communicatiebeleid en risicobeleid zijn in separate hoofdstukken opgenomen.

4.2 Participatie in speelveld

De wet- en regelgeving waar pensioenfondsen mee te maken hebben, is voortdurend in ontwikkeling. Het bestuur en de sociale partners volgen de ontwikkelingen en bereiden zich voor op mogelijke veranderingen. Zij proberen op diverse manieren aandacht te vragen voor de gevolgen die veranderingen in wet- en regelgeving hebben voor het pensioenfonds. Zij brengen de specifieke kenmerken van het pensioenfonds onder de aandacht bij de beleidsmakers.

Nieuw pensioenstelsel

Op 1 februari 2019 stuurde Minister Koolmees een brief aan het kabinet over de vernieuwing van het pensioenstelsel. In juni 2019 kwamen sociale partners en het kabinet tot een principeakkoord voor de vernieuwing van het pensioenstelsel ("pensioenakkoord"). De uitwerking hiervan is bij het schrijven van dit verslag nog onderhanden. De verwachting is dat het nog enkele jaren duurt voordat het geheel is geïmplementeerd.

Het bestuur blijft de ontwikkelingen rond de vernieuwing van het pensioenstelsel nauwgezet volgen. Sociale partners nemen deze ontwikkelingen mee in hun Werkgroep Toekomst.

Verhoging AOW- en pensioenleeftijd

Als onderdeel van het pensioenakkoord is het wetsvoorstel 'temporiserende verhoging AOW-leeftijd' in juli 2019 aangenomen. De AOW-leeftijd blijft in 2020 en 2021 66 jaar en 4 maanden. In 2022 stijgt de AOW-leeftijd met 3 maanden en komt in 2024 uit op 67 jaar. Daarna zal de AOW-leeftijd niet 1 jaar stijgen per jaar dat we langer leven, maar 8 maanden. De AOW-leeftijd blijft dus gekoppeld aan de levensverwachting, maar in mindere mate. De pensioenleeftijd was in 2019 68 jaar en blijft ook 68 jaar in 2020.

Wet waardeoverdracht kleine pensioenen

Op 19 maart 2018 is de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen aangenomen. Met deze Wet vervalt het recht van het pensioenfonds om een klein pensioen twee jaar na uitdiensttreden af te kopen. Het recht van een slaper om zijn kleine pensioen 2,5 jaar na uitdiensttreden af te kopen vervalt. Ook het recht van het pensioenfonds om een klein pensioen op pensioendatum af te kopen, geldt alleen nog na instemming van de deelnemer.

Nieuw is de automatische waardeoverdracht van kleine pensioenaanspraken tussen de € 2 en de wettelijke afkoopgrens (2019: € 484,09). Kleine pensioenen van minder dan € 2 vervallen met deze Wet aan het pensioenfonds. Het bestuur heeft samen met de sociale partners en de pensioenuitvoerder nieuw beleid voor kleine pensioenen gemaakt. Dit wordt in paragraaf 5.2.6 nader toegelicht.

IORP II

Op 13 januari 2017 trad de herziene IORP-richtlijn in werking. EU-lidstaten hadden 2 jaar de tijd om de richtlijn om te zetten in nationale wetgeving. Pensioenfondsen moesten uiterlijk op 13 januari 2019 voldoen aan de nieuwe regels. De wijzigingen hebben betrekking op informatieverstrekking, governance, grensoverschrijdende collectieve waardeoverdracht en toezicht. Ten aanzien van de informatieverstrekking worden het pensioen 1-2-3 en het UPO uitgebreid met meer informatie en er wordt een uniforme rekenmethodiek ingevoerd voor scenariobedragen. Ten aanzien van de governance zijn de belangrijkste wijzigingen:

- Aanvullende regels voor het risicobeheer waaronder minimaal driejaarlijks een eigenrisicobeoordeling;
- Een sleutelfunctie risicobeheer, interne audit en actuariële inrichten;
- Het beloningsbeleid moet in overeenstemming zijn met de werkzaamheden, het risicoprofiel, de doelstellingen, het langetermijnbelang, de financiële stabiliteit en de prestaties van het pensioenfonds als geheel, en draagt bij aan een deugdelijk, prudent en doeltreffend bestuur van het pensioenfonds;
- Een aanscherping van het uitbestedingsbeleid;
- In de verklaring inzake beleggingsbeginselen opnemen op welke wijze rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.

In paragraaf 4.5.1 geeft het bestuur een toelichting op de implementatie van deze nieuwe richtlijn.

4.3 Gevoerd beleid

Deze paragraaf beschrijft het beleid van het pensioenfonds en de wijze waarop ingespeeld is op wijzigingen in wet- en regelgeving. Een beschrijving van de volledige pensioenregeling is opgenomen in hoofdstuk 10.

4.3.1 Toeslagenbeleid

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre de ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken verhoogd kunnen worden door het verlenen van een toeslag. Dit is alleen mogelijk voor zover de beschikbare financiële middelen van het pensioenfonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Het bestuur moet rekening houden met de strikte eisen die de wet aan de dekkingsgraad van het pensioenfonds stelt voordat geïndexeerd kan worden. Het besluit van het bestuur vindt mede plaats op basis van advies van de adviserend actuaaris.

Het bestuur heeft de ambitie om jaarlijks per 1 oktober een toeslag te verlenen voor alle groepen (deelnemers, slapers en pensioengerechtigden) op basis van de stijging van de CBS-consumentenprijsindex. Uitgangspunt is dat de ruimte die de wet biedt voor toeslagverlening, zoveel mogelijk benut wordt. Dit is echter geen automatisme; actuele ontwikkelingen kunnen aanleiding zijn om hiervan af te wijken.

Onder een beleidsdekkingsgraad van 110% mag geen toeslag worden verleend. Er was dus geen ruimte voor verhoging van de pensioenen. Omdat het bestuur verwacht dat er komende jaren geen toeslag verleend kan worden is op het jaarlijks pensioenoverzicht opgenomen: "Ook de komende jaren kunnen wij uw pensioen waarschijnlijk niet of niet helemaal verhogen. Misschien moeten we uw pensioen verlagen."

4.3.2 Kortingsbeleid

Uit het herstelplan kan blijken dat er maatregelen nodig zijn om ervoor te zorgen dat het vermogen aan het einde van de herstelperiode het niveau van het vereist eigen vermogen bereikt. Zoals in het crisisplan beschreven, is één van de maatregelen het verlagen van de opgebouwde (en mogelijk al in uitkering zijnde) pensioenaanspraken. Het bestuur smeert eventuele verlagingen uit over de maximaal toegestane periode van 10 jaar. Jaarlijks wordt de financiële situatie opnieuw beoordeeld aan de hand van een nieuw herstelplan en wordt de benodigde verlaging opnieuw berekend.

Als het fonds zich vijf jaar lang in een situatie van dekkingstekort bevindt, zijn er maatregelen nodig. Er is sprake van een dekkingstekort als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Eén van de maatregelen is het (onvoorwaardelijk) verlagen van de opgebouwde (en mogelijk al in uitkering zijnde) pensioenaanspraken. Bij een totaal benodigde onvoorwaardelijke korting lager of gelijk aan 3,0% wordt deze in één jaar doorgevoerd. Indien de benodigde onvoorwaardelijke korting hoger is dan 3,0%, dan kan de korting over een langere periode worden uitgesmeerd.

Zowel uit de actualisatie van het herstelplan per 1 januari 2019 als per 1 januari 2020 bleek dat het pensioenfonds binnen de wettelijke hersteltermijn van 10 jaar kan herstellen. Een korting van de pensioenen was daardoor in 2019 niet nodig. De verwachting is dat er wel een korting nodig is ultimo 2020 omdat er dan 5 jaar lang sprake is van een dekkingstekort. Alleen als de dekkingsgraad naar 104,9% stijgt of als de regels worden aangepast, kan deze korting worden voorkomen. Dat regels worden aangepast is niet denkbeeldig. Per ultimo 2019 heeft de minister immers extra ruimte geboden: de grens waarbinnen niet gekort hoeft te worden is verlaagd naar 100% en voor pensioenfondsen met een beleidsdekkingsgraad van minimaal 90% mocht met een hersteltermijn van 12 jaar worden gerekend (waar normaal een termijn van 10 jaar geldt). In paragraaf 5.2.4 wordt een nadere toelichting gegeven bij het herstelplan.

4.3.3 Premiebeleid

Het bestuur hanteert voor berekening van de kostendekkende premie de dempingsmethodiek op basis van het verwacht reëel rendement. Het bestuur realiseert zich dat de premie weliswaar kostendekkend is op basis van de afgesproken rekenregels, maar dat dit toch kan betekenen dat de premie te laag is om de toename van de technische voorzieningen mee te financieren. Dit geldt zeker als de rentetermijnstructuur gedaald is sinds het moment dat de premie is vastgesteld. Het bestuur houdt daarom ook de zogenaamde "premiEDEKKINGSgraad" in de gaten, de verhouding tussen de ontvangen premie en de toename van de technische voorzieningen als gevolg van de met de premie ingekochte rechten.

Als blijkt dat de kostendekkende premie voor het volgende jaar hoger dreigt te worden dan de geldende vastgestelde premie, treedt het bestuur zo spoedig mogelijk in overleg met sociale partners. Sociale partners besluiten uiterlijk vóór 1 december of zij de premie voor het volgende jaar verhogen tot het kostendekkende niveau, of dat zij de pensioenovereenkomst zodanig aanpassen dat de op dat moment geldende premie weer kostendekkend is. Als de sociale partners niet vóór 1 december tot besluitvorming zijn gekomen, stelt het bestuur van het fonds de premie voor het volgende jaar op kostendekkend niveau vast.

Met ingang van 2019 is de feitelijke premie 9,0%, ruim boven de kostendekkende premie zoals die volgens de ABTN geldt. Dit is mede te danken aan de inkoop van de VPL-rechten per 1 januari 2019. De VPL-premie van 0,2% is sindsdien toegevoegd aan de pensioenpremie. Desondanks is de premie veel te laag om de toename van de technische voorzieningen mee te financieren. Met andere woorden: de nieuwe pensioenrechten worden met verlies ingekocht. Het bestuur heeft sociale partners verzocht om de premie voor 2020 te verhogen, maar daar is geen gehoor aan gegeven.

In 2020 is de premie 9,0% gebleven. Het bestuur blijft in overleg met sociale partners om te voorkomen dat de situatie te onevenwichtig wordt, maar begrijpt ook dat de ruimte op dit moment zeer beperkt is. In paragraaf 5.2.2 wordt een nadere toelichting gegeven bij de ontwikkeling en de samenstelling van de premie.

4.3.4 Beleggingsbeleid

In 2018 is voor het laatst een ALM-studie uitgevoerd. Als gevolg van deze studie zijn besluiten genomen over het wijzigen van het strategisch beleggingsbeleid. In hoofdstuk 6 wordt een nadere toelichting op het beleggingsbeleid en de wijzigingen gegeven.

4.3.5 Risicohouding

Het pensioenfonds heeft in overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan de risicohouding van het pensioenfonds ingevuld. Dit betreft een risicohouding op korte en op lange termijn.

Risicohouding korte termijn

Bij de uitvoering van het feitelijke beleggingsbeleid worden bandbreedtes gehanteerd rondom het strategisch beleid. Het gekozen strategisch beleggingsbeleid leidt tot een vereist eigen vermogen van 18,2% van de technische voorzieningen. De bandbreedtes zijn daarom vertaald naar een bandbreedte rondom het vereist eigen vermogen. De toegestane bandbreedte rondom het vereist eigen vermogen bedraagt 3%-punt naar boven en 3%-punt naar beneden.

Risicohouding lange termijn

Bepalend voor de risicohouding op lange termijn is het pensioenresultaat. Berekend wordt onder een groot aantal door DNB voorgeschreven scenario's welk bedrag aan pensioen wordt uitgekeerd over de komende 60 jaar. Dit wordt gedeeld door het bedrag dat zou zijn uitgekeerd als altijd was geïndexeerd met de prijsinflatie en nooit was gekort. Het percentage dat hieruit voortvloeit, geeft een indicatie voor de mate waarin het pensioen waardevast is. Bepalend zijn de mediaan (de middelste waarde van de doorgerekende scenario's) en het zogenaamde slechtweerscenario. Dit is het scenario waarvoor geldt dat in 5% van de gevallen een slechter resultaat wordt bereikt en in 95% een beter resultaat.

Voor de risicohouding op lange termijn heeft het bestuur in 2015 ondergrenzen vastgesteld. Hierbij heeft het bestuur bewust gekozen voor krappe grenzen om tijdig in overleg te gaan met sociale partners. De ondergrenzen zijn vastgesteld ten aanzien van:

- Het verwachte pensioenresultaat (mediaan) vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen → ondergrens van 90%;
- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds → ondergrens van 85%.
- Het pensioenresultaat dat kan worden bereikt vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds in een slechtweerscenario → maximaal toegestane afwijking ten aanzien van de gekozen grens van 37%.

Met de aanvangshaalbaarheidstoets zijn in 2015 de pensioenresultaten op het aanvangsmoment bepaald. Jaarlijks worden met de haalbaarheidstoets de pensioenresultaten bij de feitelijke financiële positie bepaald.

In 2018 heeft het bestuur een analyse van verschillende scenario's in de haalbaarheidstoets laten doorrekenen. Hieruit bleek dat de in 2015 gekozen grenzen in het huidige economisch klimaat te krap zijn. Het bestuur heeft een voorstel voorbereid om de grenzen aan te passen. Eind 2019 en begin 2020 is dit voorstel met het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en de sociale partners besproken. De ondergrens voor het pensioenresultaat in de evenwichtssituatie is niet veranderd en de ondergrens in het slechtweerscenario komt overeen met het uitkeren van de nominale toezegging (dus zonder indexatie en zonder korting). Zij stemden in met de aanpassing van de grenzen naar:

- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds → ondergrens van 74,5%.
- Het pensioenresultaat dat kan worden bereikt vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds in een slechtweerscenario → maximaal toegestane afwijking ten aanzien van de gekozen grens van 40%.

De haalbaarheidstoets 2020 is met de nieuwe grenzen uitgevoerd.

Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen worden overschreden, informeert het bestuur de sociale partners, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan en treedt met hen in overleg om zo nodig tot passende maatregelen te komen. In paragraaf 5.2.5 zijn de uitkomsten van de haalbaarheidstoets 2019 en 2020 opgenomen.

4.3.6 Actuarieel beleid

Tot en met 2017 werden de flexibiliserings- en afkoopfactoren jaarlijks getoetst waarbij de factoren werden aangepast indien de rente per 30 september met meer dan 0,5%-punt afweek van de gehanteerde rente of als er een significante wijziging in de sterftegrondslagen plaatsvond. Per 1 januari 2018 zijn de flexibiliserings- en afkoopfactoren eenmalig vastgesteld op basis van de nominale rentetermijnstructuur per 31 december 2017. Dit gebeurde om een zo zuiver mogelijke conversie naar pensioenleeftijd 68 jaar te bewerkstelligen: de conversie van pensioenleeftijd 67 naar 68 en een vervroeging met 1 jaar zijn hierdoor met elkaar in evenwicht. Met ingang van 2019 zijn de flexibiliserings- en afkoopfactoren vastgesteld op basis van de nominale rentetermijnstructuur per 30 september van het voorgaande jaar zodat de factoren op 1 januari 2019 al waren vastgesteld. Deze flexibiliserings- en afkoopfactoren zijn opgenomen in de bijlage bij het pensioenreglement.

4.3.6 Beleid interne audit

Als onderdeel van IORPII is de sleutelfunctie interne audit ingericht. In samenwerking met een externe adviseur heeft de sleutelfunctiehouder interne audit begin 2019 de inrichting van de auditfunctie vastgelegd in het charter, het universe en het handboek. Eind 2019 is het doorlopend driejarig audit activiteitenplan opgesteld inclusief het auditjaarplan voor 2020. In 2020 is de sleutelfunctiehouder gestart met de voorbereiding van de geplande auditactiviteiten. Elk kwartaal wordt het bestuur geïnformeerd over de voortgang.

4.4 Beleidsdoelstellingen

Het bestuur stelt jaarlijks beleidsdoelstellingen op en evalueert de doelstellingen van het voorgaande jaar.

4.4.1 Beleidsdoelstellingen 2019

In 2019 formuleerde het bestuur onderstaande vier doelstellingen. In januari 2020 evalueerde het bestuur de doelstellingen door het vaststellen van de realisatie in 2019.

Doelstelling Vermogensbeheer

De besluiten uit de ALM-studie 2018 implementeren: een verbetering van de renteafdekking, de valuta-afdekking en de inrichting van de aandelenportefeuille.

Realisatie in 2019

De renteafdekking is naar aanleiding van de ALM-studie aangepast en er is een wijziging doorgevoerd in de aan te stellen managers op het gebied van aandelen voor ontwikkelde landen waarmee tevens een valuta afdekking op deze categorie is gerealiseerd.

Doelstelling Pensioenadministratie

Afronding van de implementatie van de pensioenadministratie bij AGH. Hieronder horen het in control zijn over de pensioenadministratie en het uitvoeren van de aanbevelingen volgend uit een extern onderzoek.

Realisatie in 2019

Het bestuur heeft op basis van de uitkomsten van een extern onderzoek 19 verbeterpunten met AGH afgesproken. De afspraken en de daarop volgende maandelijkse monitoring en bijsturing zijn in samenwerking met de andere klanten van AGH gemaakt. De verbeterpunten zijn grotendeels tijdig gerealiseerd. AGH voldoet nog niet aan de normen van het bestuur en daarom is er, naast de afstemmingen die het bestuur met AGH heeft over het voldoen aan deze normen, gestart met een verkenning van de markt van pensioenuitvoerders.

Doelstelling Bestuursinrichting

Het inrichten van de interne controlefuncties met de sleutelfunctie risico en interne audit. Het doorvoeren van een bestuursinrichting die aansluit bij IORPII.

Realisatie in 2019

Het bestuur heeft drie sleutelfunctiehouders aangewezen. De actuariële sleutelfunctiehouder is door DNB getoetst en formeel benoemd. De sleutelfunctiehouders Risicobeheer en Interne Audit zijn waarnemend en worden uiterlijk in september 2020 ter toetsing voorgedragen aan DNB. Voor 31 december 2019 is de opzet en inrichting bij DNB ingediend. De taken, bevoegdheden en bemensing van de commissies zijn aangepast en de fondsdocumenten zijn geactualiseerd als gevolg van IORPII.

Doelstelling Communicatie

Het tijdig, realistisch en zorgvuldig communiceren met betrokkenen over de verwachtingen van de financiële situatie van het pensioenfonds.

Realisatie in 2019

In het communicatiejaarplan voor 2019 is op diverse wijzen invulling gegeven aan het communiceren over de financiële situatie van het pensioenfonds. Met de volgende communicatie-uitingen is hieraan invulling gegeven: nieuwsbrieven aan werkgevers, deelnemers en gepensioneerden, de aanwezigheid op twee kappersevents, specifieke teksten op het Pensioen-123 en op de pensioenoverzichten en diverse nieuwsberichten op de website. Daarnaast heeft tweemaal een bijeenkomst met de sociale partners plaatsgevonden waarin de financiële situatie is besproken.

4.4.2 Beleidsdoelstellingen 2020

Voor 2020 formuleerde het bestuur de volgende vier beleidsdoelstellingen. In het jaarverslag over 2020 wordt gerapporteerd over de evaluatie van deze doelstellingen.

Doelstelling Financiële opzet

Het pensioenakkoord, de huidige financiële situatie van het pensioenfonds en het FTK zorgen ervoor dat de financiële opzet van het pensioenfonds opnieuw met de sociale partners besproken wordt. De pensioenregeling vanaf 2021 en het financiële beleid worden herijkt met als doel de financiële opzet te verbeteren.

Doelstelling Pensioenadministratie

Uiterlijk op 1 juli 2020 een besluit nemen over de toekomst van de uitvoering van de pensioenadministratie. Hiervoor wordt een marktverkenning onder pensioenuitvoerders uitgevoerd.

Doelstelling Communicatie

Het tijdig, realistisch en zorgvuldig communiceren met deelnemers, gepensioneerden, gewezen deelnemers en werkgevers over de verwachtingen ten aanzien van de financiële situatie van het pensioenfonds en de uitbesteding van de pensioenadministratie. De sociale partners worden nauwgezet betrokken bij de impact van het pensioenakkoord en de ontwikkelingen ten aanzien van de pensioenuitvoering.

Doelstelling Bestuurlijke kracht

Afgelopen jaar is de bestuurlijke inrichting aangepast aan IORPII en zijn de 3LoD versterkt. Aankomend jaar wordt daardoor een positieve ontwikkeling van de bestuurlijke kracht verwacht. De sleutelfunctiehouders risicobeheer en interne audit worden benoemd.

4.5 Bestuur

4.5.1 Sleutelfuncties IORPII

Op 13 januari 2017 trad de herziene IORP-richtlijn in werking. Pensioenfondsen moesten uiterlijk op 13 januari 2019 voldoen aan de nieuwe regels. Het bestuur moet beschikken over de sleutelfuncties risicobeheer, interne audit en actuariel. Het bestuur heeft de volgende besluiten genomen over de sleutelfuncties:

- Actuariële sleutelfunctie: voor zowel het houderschap als de vervuller van de actuariële sleutelfunctie is de certificerend actuaaris van WTW, mevrouw Plekker, benoemd.
- Sleutelfunctiehouder interne audit: besloten is dat de niet-leidinghebbend voorzitter sleutelfunctiehouder interne audit wordt. Tot 1 april 2019 was dit de heer De Wuffel en vanaf 1 april 2019 mevrouw Van Ewijk. Per 1 januari 2020 is dit de heer Van de Kuilen. Voor de ondersteuning en vervulling is in 2020 een externe adviseur aangesteld.
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer: besloten is dat de voorzitter van de risicocommissie sleutelfunctiehouder risico wordt. Dit is de heer Roeten. Voor de ondersteuning en vervulling is in 2019 een externe adviseur aangesteld.

De sleutelfunctiehouders risicobeheer en interne audit zullen conform de voorschriften van DNB voor september 2020 ter toetsing bij DNB worden aangemeld.

4.5.2 Beleid omtrent geschiktheid en opleidingen

De deskundigheid van individuele bestuursleden en van het bestuur als geheel heeft bijzondere aandacht binnen het bestuur. De deskundigheden, competenties en professioneel gedrag waarover het bestuur dient te beschikken, worden bepaald aan de hand van het functieprofiel van het pensioenfonds. In 2019 zijn drie functieprofielen opgesteld ten behoeve van de vacature van een nieuwe werkgeversvoorzitter, de herbenoeming van het onafhankelijk bestuurslid en de vacature voor een bestuurslid op voordracht van de ANKO. In alle gevallen is het functieprofiel vooraf goedgekeurd door de raad van toezicht. De door de werkgevers- en werknemersverenigingen voorgedragen kandidaten voor een bestuursfunctie zijn getoetst aan het betreffende functieprofiel.

Het geschiktheidsplan is in juni 2019 voor het laatst geactualiseerd en aan DNB toegezonden. Als gevolg van de nieuwe beleidsregel en de toetsing van de sleutelfunctiehouders wordt het geschiktheidsplan in 2020 opnieuw geactualiseerd.

De bestuursleden bezoeken regelmatig themabijeenkomsten van de Pensioenfederatie, DNB, AFM en andere relevante organisaties. Deze bijeenkomsten bieden de bestuursleden naast het vergroten van hun deskundigheid ook de mogelijkheid om met bestuursleden van andere pensioenfondsen te overleggen over belangrijke ontwikkelingen.

4.5.3 Zelfevaluatie

Besturen moeten een procedure vaststellen voor een periodieke zelfevaluatie van het bestuurlijk functioneren. Het gaat daarbij om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur te bewaken en te verbeteren. Naast deskundigheid en competenties speelt ook de bestuurscultuur een belangrijke rol. Het bestuur is hier bewust mee bezig geweest. Het bestuur heeft in januari 2019 een zelfevaluatie gehouden. Het verslag en de resultaten van de zelfevaluatie uit 2018 en 2019 waren hierbij de leidraad. Het verslag hiervan is op 12 februari 2019 door het bestuur goedgekeurd en vastgesteld en met de raad van toezicht gedeeld. Op 28 januari 2020 werd een zelfevaluatie over 2019 georganiseerd.

4.5.4 Gedragscode

Het pensioenfonds kent een verplichte gedragscode die op de website is gepubliceerd. De gedragscode heeft tot doel om gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. Dit draagt bij aan het integer functioneren van het pensioenfonds en het waarborgen van de goede naam en reputatie. Daarnaast bevordert de gedragscode de transparantie rondom de gedragsregels. Het pensioenfonds volgde in 2019 de modelgedragscode van de Pensioenfederatie uit 2016. Begin 2020 is een gewijzigde modelgedragscode gepubliceerd. De gedragscode van het pensioenfonds is in april 2020 geactualiseerd.

Elk bestuurslid en lid van de raad van toezicht verklaart bij aanvang schriftelijk de gedragscode te zullen naleven. De compliance officer bewaakt de naleving van de gedragscode. Over 2019 hebben de leden van het bestuur en de leden van de raad van toezicht een verklaring van naleving van de gedragscode ondertekend waarbij meldingen ten aanzien van nevenfuncties, geschenken, uitnodigingen en privébelangen zijn vastgelegd. De compliance officer heeft de verklaringen beoordeeld en geconstateerd dat er in 2019 geen bijzonderheden met betrekking tot het naleven van de gedragscode hebben plaatsgevonden.

De compliance officer heeft het bestuur aanbevolen om ook de leden van het verantwoordingsorgaan als verbonden persoon aan te merken en onder de gedragscode te laten vallen. Deze aanbeveling is verwerkt bij de actualisatie van de gedragscode in april 2020. De leden van het verantwoordingsorgaan vallen vanaf 2020 ook onder de gedragscode.

4.5.4 SIRA

Het pensioenfonds heeft in 2019 de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) geactualiseerd aan de hand van een aantal actuele onderwerpen en ontwikkelingen. Er zijn nieuwe scenario's toegevoegd en bestaande scenario's zijn aangepast. Daarnaast zijn de kans en impact van de integriteitsrisico's herijkt. De geactualiseerde SIRA wordt elk kwartaal gemonitord middels de IRM-kwartaalrapportage.

4.5.5 Code pensioenfondsen

In 2014 stelden de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid de Code Pensioenfondsen (de Code) op. Doel van de Code is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken. Pensioenfondsen leven de Code na op basis van het pas toe of leg uit-beginsel. Een pensioenfonds past de normen van de Code toe of zet in het jaarverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast. In 2018 werd de Code herzien waarbij de 65 normen over acht thema's werden gerubriceerd

Onderstaand geeft het bestuur een overzicht van de normen waarbij een toelichting wordt gegeven op de naleving in 2019. Vervolgens volgt een motivatie voor de normen waar het pensioenfonds van afwijkt.

Vertrouwen waarmaken:

Het bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van de pensioenregeling en heeft hiervoor een missie, visie en strategie opgesteld. Kostenbewustzijn is hierbij één van de kernwaarden. Bij (beleids)besluiten worden de belangen evenwichtig afgewogen en de risico's inzichtelijk gemaakt.

Verantwoordelijkheid nemen:

Het bestuur heeft de taak- en rolverdeling van de verschillende organen en commissies vastgelegd. Voor de fondsorganen is een passend en beheerst beloningsbeleid afgesproken. Met uitbestede partijen zijn heldere afspraken gemaakt en in overeenkomsten vastgelegd. Jaarlijks wordt zowel intern als met uitbestede partijen een evaluatie gehouden.

Integer handelen:

Het pensioenfonds heeft een klokkenluidersregeling en een gedragscode en beoordeelt jaarlijks de naleving hiervan. Elke bestuursvergadering worden compliancemeldingen besproken. In 2020 heeft het bestuur de gewenste cultuur aan de gedragscode toegevoegd.

Kwaliteit nastreven:

Het bestuur en de raad van toezicht evalueren jaarlijks het eigen functioneren. Daarbij worden kennis, competenties en gedrag besproken. Ten minste eenmaal in de drie jaar nodigen zij een externe partij uit om de evaluatie van het bestuurlijk functioneren te begeleiden. In 2020 start het verantwoordingsorgaan met het jaarlijks evalueren van het eigen functioneren.

Zorgvuldig benoemen:

Het bestuur kent in afwijking van de Code een zittingstermijn van 6 jaar met de mogelijkheid om eenmaal te herbenoemen. De Code kent een zittingstermijn van 4 jaar met 2 herbenoemingen, waardoor de maximale termijn gelijk is. Ten aanzien van de diversiteit is het bestuur er niet in geslaagd om een bestuurslid of een lid in het verantwoordingsorgaan te krijgen dat jonger dan 40 jaar is. In het verantwoordingsorgaan zit ook geen vrouw. Hierbij plaatst het bestuur de kanttekening dat diversiteit meer omvat dan leeftijd en geslacht. Getracht wordt om in de vergaderingen vraagstukken doelbewust vanuit diverse invalshoeken te beoordelen. In 2019 is een stappenplan ter bevordering van de diversiteit opgesteld. Als gevolg hiervan beoogt het bestuur in 2020 een stagiaire/trainee aan te stellen in het bestuur.

Gepast belonen:

Het pensioenfonds heeft voor alle fondsorganen een beheerst beloningsbeleid dat in verhouding staat tot de verantwoordelijkheden en het tijdsbeslag. De beloningen zijn transparant en wijzigingen worden met de raad van toezicht, die hierover adviesrecht heeft, en het verantwoordingsorgaan besproken.

Toezicht houden en inspraak waarborgen:

Er is een constructieve samenwerking tussen het bestuur en de raad van toezicht. Het jaarlijkse rapport van de raad van toezicht wordt met het bestuur besproken en de aanbevelingen worden van een reactie voorzien. De raad van toezicht betreft de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van zijn taak. Het verantwoordingsorgaan wordt tijdig geïnformeerd over ontwikkelingen, zodat het zijn adviesrecht goed kan uitoefenen. Jaarlijks vergadert het bestuur tweemaal met de raad van toezicht en tweemaal met het verantwoordingsorgaan. Leden van de raad van toezicht zijn regelmatig toehoorder bij bestuursvergaderingen en schuiven net als de leden van het verantwoordingsorgaan desgewenst aan bij de themadagen van het bestuur.

Transparantie bevorderen:

De missie, visie en strategie van het pensioenfonds zijn opgenomen in het jaarverslag. Door het toesturen van de notulen van bestuursvergaderingen aan fondsorganen en sociale partners zorgt het bestuur voor de nodige transparantie ten aanzien van de (beleids)besluiten. Beleidsplannen worden jaarlijks met de fondsorganen gedeeld. Via de website zijn de belangrijkste fondsdocumenten voor iedereen te raadplegen en wordt ook de werkwijze van het pensioenfonds toegelicht. Via nieuwsbrieven en de pensioenoverzichten wordt getracht zo eerlijk mogelijk te communiceren over het risico op kortingen en het feit dat de pensioenen de komende jaren waarschijnlijk niet verhoogd kunnen worden.

Toelichting op normen waarvan wordt afgeweken

In onderstaande tabel zijn de twee normen opgenomen waarop het pensioenfonds gemotiveerd afwijkt van de Code Pensioenfondsen.

Norm	Omschrijving	Beleid wijkt af op de volgende onderdelen	Motivatie
33	In zowel het bestuur als in het VO is er tenminste één man en één vrouw. Er zitten zowel mannen en vrouwen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	In het VO zit geen vrouw. In het bestuur en in het VO zit geen lid jonger dan 40 jaar. Het bestuur heeft nog geen stappenplan.	Het stappenplan ter bevordering van de diversiteit in het bestuur is in 2019 opgesteld. In de RvT heeft een (jonge) stagiair plaatsgenomen. Ook voor het VO en het bestuur is deze ambitie uitgesproken. De vacature voor de stagiair/trainee in het bestuur wordt in 2020 uitgezet.
34	De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO en de raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid kan tweemaal worden herbenoemd een lid van de raad van toezicht één keer.	De zittingsduur in het bestuur is zes jaar.	Het bestuur beoogt met de zittingsduur van zes jaar de bestendigheid van de samenstelling van het bestuur te vergroten. Hiermee wijkt het bestuur bewust af van de norm. Aangezien er statutair éénmaal kan worden herbenoemd is de maximale zittingstermijn wel gelijk aan 12 jaar. De raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan worden voor vier jaar benoemd. De raad van toezicht kan éénmaal worden herbenoemd en het verantwoordingsorgaan tweemaal.

4.6 Verplichtstellingsbeschikking, statuten en reglementen

De wijzigingen in wet- en regelgeving en de beleidswijzigingen zijn in de reglementen van het pensioenfonds verwerkt. Deze wijzigingen zijn in hoofdstuk 10 opgenomen.

De verplichtstellingsbeschikking van het pensioenfonds is in 2019 niet gewijzigd.

4.7 Pensioenbeheer

4.7.1 Pensioenadministratie

Per 1 januari 2018 is de pensioenadministratie ondergebracht bij Administratiegroep Holland (AGH), omdat Syntrus Achmea Pensioenbeheer de uitvoering per die datum heeft beëindigd. AGH heeft op 1 mei 2018 de administratie in gebruik genomen. Dit betekent dat op dat moment de gegevens per 31 december 2017 opgenomen zijn in het ingerichte pensioenadministratiesysteem. AGH is vervolgens gestart met de implementatie van de pensioenuitvoering. Het bestuur richtte een stuurgroep pensioenuitvoering op om de implementatie te monitoren. Het bestuur constateerde dat het onvoldoende controle had over de uitbestede werkzaamheden. Mede op verzoek van DNB nam het bestuur maatregelen om

de pensioenuitvoering beter te beheersen. Er werd een nieuw uitbestedingsbeleid opgesteld, een SLA-rapportage ontwikkeld en er zijn aanvullende eisen aan de reikwijdte van de ISAE 3402 type 2 rapportage gesteld.

AGH rapporteerde in 2019 elke maand over de premie-incasso. Elk kwartaal werd een SLA-rapportage en een niet-financiële risicorapportage opgeleverd. De stuurgroep pensioenuitvoering heeft de uitvoering maandelijks gemonitord.

Begin 2018 zijn in samenwerking met twee andere klanten van AGH onderzoeken uitgevoerd met betrekking tot de pensioenadministratie. Op basis van de resultaten zijn er 19 verbeteringen geformuleerd, die door AGH ter hand zijn genomen. Het pensioenfonds monitorde de voortgang in gezamenlijkheid met de andere klanten van AGH maandelijks vanaf mei 2019. Begin 2020 is geconstateerd dat de verbeteringen 'in opzet en bestaan' zijn gerealiseerd. In 2020 verwacht het bestuur de werking van de verbeteringen te ervaren.

De stuurgroep pensioenuitvoering heeft in samenwerking met andere klanten van AGH een Stichting Continuïteit pensioenfonds opgesteld. Deze Stichting Continuïteit heeft tot doel om bij discontinuïteit van AGH de primaire processen voor ondermeer Pensioenfonds Kappers over te kunnen nemen.

De stuurgroep pensioenuitvoering monitort de financiële situatie van AGH. In juni 2019 is een lening van EUR 125.000 aan AGH verstrekt om de liquiditeitsproblemen in 2019 van AGH op te lossen. In mei 2020 wordt met AGH gesproken over het terugbetalen danwel verlengen van de lening. Het bestuur heeft op 26 mei 2020 ingestemd met een voorstel van AGH om de lening met 6 maanden te verlengen.

De stuurgroep pensioenuitvoering heeft in samenwerking AGH en de andere klanten van AGH een aantal projecten mede opdracht gegeven en namens Pensioenfonds Kappers gemonitord. Er is door AGH maandelijks gerapporteerd over deze projecten en er is bij iedere realisatie een end-of-project rapport opgeleverd. Projecten die in 2019 zijn afgerond zijn ondermeer de koppeling NPR (koppelvlak 5a), automatische waardeoverdrachten en aanpassingen op het UPO naar aanleiding van IORPII regelgeving.

Het bestuur heeft in december 2019 naar aanleiding van de aangekondigde fee verhoging voor 2020 en de periodieke evaluatie van de pensioenadministratie in november 2019 besloten om een verkenning te doen in de markt van pensioenuitvoeringsorganisaties. De verkenning is uitgevoerd in januari 2020 tot en met mei 2020. Pensioenfonds Kappers is in overleg om tot een nieuwe overeenkomst te komen per 1 januari 2021.

4.7.2 Klachten

Wanneer een (gewezen) deelnemer, een gepensioneerde deelnemer of een werkgever het niet eens is met de uitvoering van de pensioenregeling of de behandeling door of dienstverlening van de uitvoeringsorganisatie en dit kenbaar maakt, is er sprake van een klacht. Op de website van het pensioenfonds is de klachtenprocedure opgenomen.

Het bestuur werd in 2019 ad hoc door AGH geïnformeerd over de ingekomen klachten. Een periodieke klachtenrapportage was in 2019 nog niet ingericht. Het bestuur is met AGH in gesprek over het niveau van de serviceverlening. De afspraken die hierover gemaakt worden, worden als bijlage bij de dienstverleningsovereenkomst vastgelegd in een SLA waarover AGH ieder kwartaal rapporteert. De klachtenrapportage zal hierbij in 2020 één van de rapportageonderdelen worden.

Er werden in 2019 drie klachten aan het bestuur voorgelegd voor een besluit. Deze klachten waren alle drie van deelnemers en gingen over de hoogte van of het recht op pensioenaanspraken. Het bestuur heeft begrip voor de ontvangen klachten, maar had de klachten uiteraard graag voorkomen.

De ontvangen klachten die door de pensioenuitvoerder konden worden afgehandeld zijn als volgt in cijfers samen te vatten:

Totaal aantal klachten 2019: 22

Aantal klachten binnen 10 werkdagen afgehandeld: 17

De klachten gingen over de volgende onderwerpen:

- Aanmelden/afmelden deelnemer- en loongegevens (2);
- Communicatie (2);
- Inloggegevens (4);
- Nota (12);
- Overig (2).

De klachten hebben niet geleid tot veranderingen in de regeling of in processen.

4.7.3 Incidenten

Een incident is een gedraging of gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt voor de uitvoering van het pensioenbeheer of de bedrijfsuitoefening van het pensioenfonds. Aangezien het pensioenfonds verantwoordelijk is voor het beoordelen, melden en voorkomen incidenten, maar de uitbestedingspartners namens het pensioenfonds zorgen voor de pensioenuitvoering, zijn er afspraken over het melden van incidenten vastgelegd in de uitbestedingsovereenkomsten. Dit houdt in dat alle incidenten worden gemeld.

In 2019 zijn vijf incidenten ten aanzien van de pensioenuitvoering door AGH aan het bestuur gemeld en één incident door de custodian CACEIS. Het bestuur heeft geconstateerd dat geen van deze incidenten een ernstig gevaar heeft gevormd voor de integrale bedrijfsvoering. Vanuit die optiek zijn er geen incidenten aan DNB gemeld.

Hieronder een specificatie van de incidenten:

1. 01-02-2019: Op 1 februari 2019 was sprake van een telefoniestoring bij AGH als gevolg waarvan de telefoonlijn voor het fonds tijdelijk niet beschikbaar was.
2. 01-04-2019: Zowel door CACEIS als SAREF is over 2016 en 2017 dividendbelasting van de vastgoedfondsen teruggevorderd (dubbel).
3. 09-09-2019: Bij het pensioenfonds aangesloten werkgevers kunnen inloggen in een portal die beschikbaar wordt gesteld door AGH. De werknemers die volledig arbeidsongeschikt zijn (vanaf 01-01-2018), waren zichtbaar in de portal/factuurspecificatie van de oude werkgever.
4. 14-10-2019: Op 14 oktober 2019 is door AGH een e-mail verstuurd aan de eigenaar van een kapsalon n.a.v. een openstaand saldo. In deze e-mail worden van de betrokkene de NAW-gegevens (oude en nieuwe adresgegevens), een openstaand saldo, een aansluitnummer en een KvK nummer vermeld. Deze e-mail is naar een verkeerd e-mailadres gestuurd.
5. 02-11-2019: Aan Achmea Pension Services (APS) is door AGH een bestand opgestuurd dat benodigd was voor de werkzaamheden. Tegen het verzoek van APS zijn de namen van deelnemers meegestuurd. APS heeft het ontvangen bestand gewist, met het verzoek een bestand zonder namen te sturen.
6. 31-12-2019: Op 31 december 11.00 uur ontving AGH een melding dat een betalingsherinnering aan een kapsalon naar een verkeerd adres is verstuurd.

4.7.4 Datalekken

Een datalek is een inbreuk op de beveiliging waarbij persoonsgegevens zijn blootgesteld aan verlies of onrechtmatige verwerking. Aangezien het pensioenfonds verantwoordelijk is voor het voorkomen en melden van datalekken, maar AGH namens het pensioenfonds gegevens bewerkt, zijn de afspraken hierover in een verwerkersovereenkomst vastgelegd.

Van de incidenten zoals beschreven in paragraaf 4.7.3 zijn van incident 3, 4 en 6 een melding van een datalek gedaan bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

5. Financiële positie

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geeft het bestuur inzicht in de financiële positie van het pensioenfonds, het pensioenvermogen en de voorzieningen van het pensioenfonds. Tevens is de actuariële analyse van het pensioenfonds opgenomen.

5.2 Financiële positie

5.2.1 Verloop dekkingsgraad

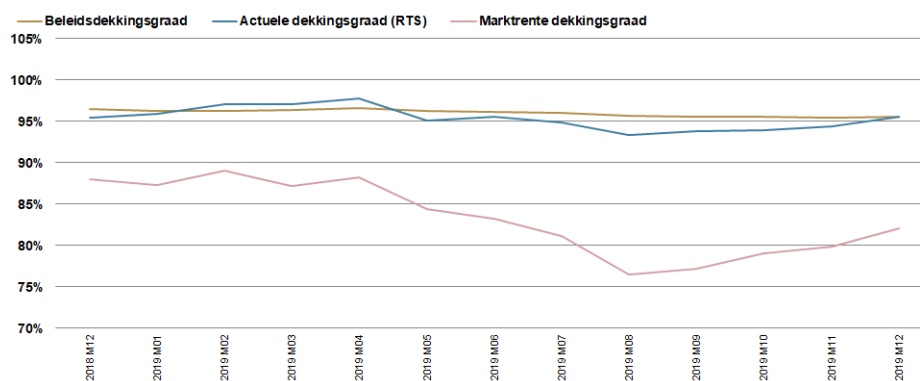
De rente is van grote invloed op de dekkingsgraden van het pensioenfonds. Omdat de deelnemers aan het pensioenfonds gemiddeld jong zijn, is de gemiddelde duur tot aan pensionering lang. De rentegevoeligheid van het pensioenfonds is hierdoor groot. Pensioenfondsen moeten gebruik maken van de ultimate forward rate (hierna: UFR) als correctie op de marktrente. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over 12 maanden. Naast de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad monitort het bestuur maandelijks de dekkingsgraad op marktwaarde (dat wil zeggen: zonder de correctie met de UFR).

De actuele dekkingsgraad steeg gedurende 2019 van 94,8% naar 96,2%.

De beleidsdekkingsgraad daalde gedurende 2019 van 96,5% naar 95,5%.

De dekkingsgraad op marktwaarde daalde gedurende 2019 van 88,2% naar 82,1%.

Het verloop van de dekkingsgraden in 2019 grafisch weergegeven:



Attributies dekkingsgraad	
Primo 2019	94,8%
M1 Premie	-0,5%
M2 Uitkeringen	0,0%
M3 Toeslagen	0,0%
M4 RTS	-19,4%
M5 Overrendement	25,9%
M6 Overig	-4,9%
Ultimo 2019	95,9%

Bovenstaand verloop is gebaseerd op de maandelijkse berekening van de dekkingsgraad. Daardoor wijkt de stand ultimo 2019 0,3% af van de gerapporteerde dekkingsgraad in het jaarverslag (96,2%).

Het pensioenfonds rapporteert ook de reële dekkingsgraad. In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de kosten van indexatie. Als de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds hoger is dan 100%, dan mag volledig worden geïndexeerd op grond van de regels voor "toekomstbestendig indexeren". De reële dekkingsgraad van het pensioenfonds daalde in 2019 van 77,2% naar 75,2%.

5.2.2 Premie en premiedekkingsgraad

Met de invoering van het nieuwe FTK in 2015 heeft het bestuur met het oog op de gewenste premiestabiliteit ervoor gekozen om de feitelijke premie af te leiden van de gedempte kostendekkende premie die op basis van verwacht rendement wordt vastgesteld. De feitelijke premie was volgens deze rekenregels de afgelopen jaren steeds kostendekkend. Er werd echter niet voldoende premie ontvangen om de actuariële benodigde koopsom te kunnen voldoen waardoor de premie een negatief effect op de dekkingsgraad had. De combinatie van de lage premie en een dreigende verlaging van de opgebouwde aanspraken was naar het oordeel van het bestuur onevenwichtig. Het bestuur ging hierover met sociale partners in overleg. Aan de sociale partners werd gevraagd om in 2017 een aanvullende marge toe te voegen aan de feitelijke premie. Sociale partners bereikten hierover overeenstemming en het bestuur verhoogde de feitelijke premie met een aanvullende marge van 0,7% naar 9,0%.

Het financieel beleid was daarmee naar het oordeel van het bestuur meer evenwichtig en daarom stelde het bestuur aan de sociale partners voor om de aanvullende marge te behouden. De sociale partners stemden hiermee in en de premie (inclusief VPL) bleef in 2018 en 2019 9,0% van het brutosalaris. Per 1 januari 2019 is de VPL-regeling vervallen (zie 5.2.3 Inkoop VPL-rechten) en hebben sociale partners ingestemd met het voorstel van het bestuur om de VPL-premie van 0,2% toe te voegen aan de pensioenpremie. Desondanks daalt de premiedekkingsgraad (de verhouding tussen de feitelijke premie en de actuariële benodigde koopsom) van 83% in 2019 naar 67% ex ante in 2020. Deze forse daling werd veroorzaakt door de forse daling van de rente. Het bestuur heeft eind 2019 geconcludeerd dat met deze premiedekkingsgraad de evenwichtigheid opnieuw onder druk komt te staan en is wederom in overleg getreden met sociale partners. Dit heeft niet geleid tot een premieverhoging of het aanpassen van het opbouwpercentage in 2020. Het bestuur en sociale partners zijn in 2020 indringend met elkaar in gesprek, niet alleen vanwege de huidige premiedekkingsgraad maar ook vanwege het per 31 december 2020 aflopen van de vijfjaars-renteperiode voor het vaststellen van de kostendekkende premie.

Zuiver kostendekkende premie

De kostendekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december van het vorige jaar en de op dat moment geldende uitgangspunten voor de bepaling van de technische voorzieningen. De zuivere kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 0,2% van de pensioengrondslagsom;
- Opslag voor uitvoeringskosten;
- Opslag voor solvabiliteit ter grootte van het vereist eigen vermogen.

(bedragen x €1.000)

	2019	2018
Actuariel benodigd	33.568	30.416
Opslag in stand houden vereist vermogen	6.837	6.195
Opslag voor uitvoeringskosten	3.500	3.238
In premie bedragen voor toekomstige kosten	962	873
	44.867	40.722

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag in verband met toekomstbestendige toeslagverlening;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 0,2% van de pensioengrondslagsom;
- Opslag voor uitvoeringskosten.

(bedragen x €1.000)

	2019	2018
Actuariel benodigd	12.124	11.268
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	10.599	9.912
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.415	2.291
Opslag voor uitvoeringskosten	3.500	3.321
In premie bedragen voor toekomstige kosten	324	305
	28.961	27.097

Feitelijke premie

Een pensioenfonds ontvangt van werkgevers en werknemers een premie, ook wel feitelijke premie (of doorsneepremie) genoemd. Deze moet deze minimaal gelijk zijn aan de gedempte kostendeekkende premie. De feitelijke premie was in het boekjaar 9,0% (2018: 9,0%).

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Actuarieel benodigd	12.124	11.268
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	10.599	9.912
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.415	2.291
Opslag voor uitvoeringskosten	3.500	3.321
In premie bedragen voor toekomstige kosten	324	305
Subtotaal = gedempte kostendeekkende premie	28.961	27.097
Marge in premie	3.081	4.577
	32.042	31.674

De werkgeversbijdrage was in het boekjaar 50%, de werknemersbijdrage bedroeg 50%. De premie wordt volledig geïnd bij de werkgever, maar deze kan het werknemersdeel van de premie inhouden op het salaris van de werknemer.

5.2.3 Premie en verhogen en verlagen pensioenen

Doordat de beleidsdekkingsgraad ver onder de ondergrens van 110% is gebleven, heeft het pensioenfonds de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen per 1 oktober 2019 niet kunnen verhogen. De laatste keer dat het pensioenfonds de pensioenen heeft kunnen verhogen, was in 2007 met 1,7%. Het verlagen van de pensioenen was per 1 januari 2019 en 2020 niet nodig.

5.2.3 Inkoop VPL-rechten

Het bestuur heeft tijdens de themadag op 7 mei 2019 uitgesproken dat het inkopen van de VPL-rechten per 1 januari 2019 financieel mogelijk en evenwichtig is. Op 28 mei 2019 sprak het bestuur met de leden van het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan heeft aangegeven dat zij de belangenafweging besproken hebben en tot de conclusie zijn gekomen dat deze voldoende is. Het verantwoordingsorgaan vroeg het bestuur aandacht voor de communicatie rondom de inkoop. Daarop heeft het bestuur een specifiek communicatieplan voor de inkoop van VPL-rechten opgesteld en na positief advies van het verantwoordingsorgaan uitgevoerd. Het bestuur heeft op 4 juni 2019 met de sociale partners gesproken. Het mandaat van het bestuur om de VPL-rechten in te kopen bij 100% financiering is door de sociale partners nogmaals bekrachtigd. Op 27 juni 2019 ontving het bestuur van de sociale partners hun bevestiging om de VPL-regeling met terugwerkende kracht per 1 januari 2019 voor 100% in te kopen. De pensioenuitvoerder heeft de inkoop in september verwerkt. Alle betrokken deelnemers zijn hier persoonlijk over geïnformeerd.

5.2.4 Herstelplan

Uit de actualisatie van het herstelplan per 1 januari 2019 bleek dat het pensioenfonds zonder het verlagen van de pensioenen, binnen de maximale hersteltermijn van 10 jaar, kon herstellen. Het beleggingsrendement en de aanvullende marge bovenop de feitelijke premie zorgen voor dit herstel. Het herstelplan werd op 23 mei 2019 goedgekeurd door DNB.

Per 1 januari 2020 werd een geactualiseerd herstelplan opgesteld. Ook ditmaal bleek dat het pensioenfonds zonder het verlagen van de pensioenen, binnen de maximale hersteltermijn van 10 jaar kan herstellen. Het beleggingsrendement, het niet indexeren en de aanvullende marge bovenop de feitelijke premie zorgen voor een tijdig herstel. Het herstelplan werd op 4 juni 2020 goedgekeurd door DNB.

Ondanks dat het verlagen van de pensioenen in 2019 en 2020 niet nodig was, maakt het bestuur zich zorgen over toekomstige verlagingen. Een kleine daling van de rente of een tegenvaller op financiële markten kan al leiden tot kortingen. Als de financiële situatie niet voldoende verbetert, is het pensioenfonds eind 2020 vijf jaar in dekkingstekort. Als de dekkingsgraad op dat moment niet ten minste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad (ultimo 2019: 104,9%) moet het verschil direct verrekend worden door een onvoorwaardelijke verlaging van de pensioenen (die kan worden gespreid over enkele jaren indien de verlaging groter dan 3% is). Het bestuur acht de kans dat de pensioenen moeten worden verlaagd zeer waarschijnlijk, maar is zich er tegelijk van bewust dat ook deze verlaging onderdeel is van de gesprekken tussen werknemers- en werkgeversorganisaties en de overheid over veranderingen in het pensioenstelsel.

Uit de analyse in paragraaf 5.2.1 blijkt dat de daling van de UFR in 2019 een drukkend effect heeft gehad op de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Dit effect is voor Pensioenfonds Kappers veel groter dan voor de meeste andere pensioenfondsen, omdat het een “groen” pensioenfonds is. De leeftijd van deelnemers is relatief laag en de looptijd van de verplichtingen nog erg lang. De meeste pensioenfondsen hebben meer oudere deelnemers en meer gepensioneerden.

Ook de komende jaren zal de UFR naar alle waarschijnlijkheid blijven dalen. De UFR wordt immers berekend als een voortschrijdend gemiddelde over 120 maanden van de 20-jaars forward rente. Het is dus bekend welke getallen uit deze berekening wegvallen. De UFR was eind 2018 2,3% en daalde in 2019 naar 2,1%. In de herstelplannen, waarin wordt gerekend met een voorgeschreven scenario voor de rente, wordt met deze ontwikkeling geen rekening gehouden. Het bestuur heeft dan ook een eigen analyse laten maken. Hierin is met verschillende scenario's voor de marktrente gerekend en daar is de UFR van afgeleid. Op grond van deze analyses houdt het bestuur er rekening mee dat een verlaging eind 2020 zeer waarschijnlijk is. Tegelijkertijd realiseert het bestuur zich dat financiële markten in de periode tot eind 2020 nog flinke schommelingen kunnen laten zien. Het is dus zeer wel denkbaar dat er enerzijds meer of anderzijds minder of helemaal niet verlaagd wordt.

5.2.5 Haalbaarheidstoets

In april 2019 is de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. Met deze toets wordt gemonitord hoe het verwachte pensioenresultaat zich verhoudt tot de normen die vastgesteld zijn op basis van de aanvangshaalbaarheidstoets (zie paragraaf 4.3.5). Uit de haalbaarheidstoets 2019 is gebleken dat:

- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de feitelijke dekkingsgraad 82,3% bedraagt. Dit resultaat ligt lager dan de vastgestelde ondergrens van 85%;
- De afwijking in slecht weer (5% percentiel) bedraagt 41,9%. Dit ligt boven de maximaal toegestane afwijking van 37%.

Aangezien de beide grenzen voor het tweede jaar op rij werden overschreden, informeerde het bestuur de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Het bestuur startte een onderzoek om de grenzen van de haalbaarheidstoets nader te analyseren. Het uitgangspunt hierbij is dat er voldoende scherpte in het instrument blijft zitten en dat de sociale partners de urgentie blijven voelen. Het onderzoek leverde samengevat twee duidelijke conclusies op:

- De daling van het verwacht pensioenresultaat wordt door het overgrote deel veroorzaakt door veranderingen in de economische omgeving. Als de actuele situatie wordt doorgerekend met de DNB-scenarioset van 2015, blijkt het pensioenresultaat 10,5% hoger te liggen en wordt aan de grenzen voldaan. De grenzen zijn in 2015 dus passend vastgesteld, maar de wijzigingen in de scenarioset (dus eigenlijk in de economische omgeving) hebben bij het pensioenfonds grote gevolgen gehad voor het verwacht pensioenresultaat. Het voorstel van het bestuur is om de grens te verlagen met 10,5% van 85% naar 74,5%.
- De maximale afwijking in geval van slecht weer van 37% is aan de krappe kant. De haalbaarheidstoets 2019 en de gevoeligheidsanalyse laten zien dat afwijkingen tussen 37% en 40% regelmatig kunnen voorkomen. Aangezien de ondergrens bij nooit indexeren een pensioenresultaat van 45,1% oplevert, betekent dit een maximale afwijking van 40% ten opzichte van 74,5%. Het voorstel van het bestuur is om de maximale afwijking te verhogen naar 37% naar 40%.

Het bestuur heeft de conclusies en het voorstel voor de nieuwe grenzen voorgelegd in de gesprekken met het verantwoordingsorgaan en de sociale partners. Zowel het verantwoordingsorgaan als de sociale partners stemden in met het uitvoeren van de haalbaarheidstoets met verruiming van de grenzen. In maart 2020 werden de nieuwe grenzen vastgesteld en in april 2020 werd de haalbaarheidstoets met de nieuwe grenzen uitgevoerd. Uit de haalbaarheidstoets 2020 is gebleken dat:

- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de feitelijke dekkingsgraad 89,13% bedraagt. Dit resultaat ligt hoger dan de vastgestelde ondergrens van 74,5%;
- De afwijking in slecht weer (5% percentiel) bedraagt 37,3%. Dit ligt binnen de maximaal toegestane afwijking van 40%.

Het bestuur besprak de resultaten met de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

5.2.6 Waardeoverdrachten en kleine pensioenen

Als een werknemer van baan verandert, mag hij zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds dat bij waardeoverdracht is betrokken lager is dan 100%, dan mag het pensioenfonds zowel de inkomende als uitgaande waardeoverdracht niet uitvoeren. De waardeoverdracht moet dan worden opgeschort. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds lag geheel 2019 onder 100%. Alle reguliere inkomende en uitgaande waardeoverdrachten zijn het hele jaar stilgelegd.

Als gevolg van de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen, kan het pensioenfonds de kleine pensioenaanspraken, tussen de € 2 de wettelijke afkoopgrens (2019: € 484,09), automatisch overdragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de deelnemer. In 2019 heeft het pensioenfonds hier nog geen gebruik van gemaakt. Wel heeft het pensioenfonds van andere pensioenuitvoerders kleine pensioenen overgedragen gekregen.

Kleine pensioenen van minder dan € 2 vervallen met deze Wet aan het pensioenfonds. Het pensioenfonds alle kleine pensioenen die zijn ontstaan voor 2019 in 2019 laten vervallen. Dit betreft het pensioen van 678 deelnemers met een totale voorziening van € 10.000. Het pensioenfonds heeft dit bedrag toegevoegd aan het fondsvermogen ter versterking van de financiële positie.

5.3 Pensioenvermogen en voorzieningen

Samenvatting van de financiële positie van het pensioenfonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

(bedragen x €1.000)	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad
Stand per 1 januari 2019	836.414	882.704	94,8%
Beleggingsresultaten	230.362	-2.130	
Premiebijdragen	44.084	33.552	
Uitkeringen	-5.803	-5.617	
Wijziging RenteTermijnStructuur	-	226.917	
Overige	-2.906	9.955	
Stand per 31 december 2019	1.102.151	1.145.728	96,2%

In bovenstaand overzicht wordt het verloop van het pensioenvermogen en het verloop van de technische voorziening weergegeven. Onder beleggingsresultaten is bij het verloop pensioenvermogen het behaalde rendement op beleggingen verantwoord. De regel beleggingsresultaten bij verloop in technische voorzieningen betreft de interest onttrekking over de technische voorziening op basis van de 1-jaars rente zoals vastgesteld door DNB in de RTS van 31 december 2019.

Het saldo van baten en lasten over de afgelopen jaren kan als volgt worden geanalyseerd:

(bedragen x €1.000)	2019	2018	2017	2016	2015
Premieresultaat	-5.692	-2.854	-5.604	-2.447	-223
Interestresultaat	5.576	-44.384	21.257	-14.125	-75.851
Wijziging actuariële grondslagen	-348	36.180	-	-14.676	-
Overig resultaat	3.177	-522	-57	-330	-242
Stand per 31 december	2.713	-11.580	15.596	-31.578	-76.316

De dekkingsgraad ultimo jaar (op basis van de jaarrekening) heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2019	2018	2017	2016	2015
Actuele dekkingsgraad ultimo	96,2%	94,8%	95,8%	93,8%	97,2%
Beleidsdekkingsgraad ultimo	95,5%	96,5%	95,8%	92,6%	102,0%
Gemiddelde interest van verplichtingen	0,98%	1,60%	1,76%	1,65%	2,01%

De ultimo 2019 bepaalde voorziening wordt berekend door het actuarieel contant maken van de verworven pensioenaanspraken tegen de per ultimo 2019 door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS). Voor looptijden tot 20 jaar is deze RTS een marktrente, maar voor langere looptijden wordt gecorrigeerd met een UFR zoals eerder toegelicht. De rekenrente die leidt tot eenzelfde contante waarde van de pensioenaanspraken (de gemiddelde interest van de verplichtingen) is gelijk aan 0,98% (2018: 1,60%).

De actuele dekkingsgraad wordt berekend als de som van de technische voorzieningen, het stichtingskapitaal en de reserves, gedeeld door de technische voorzieningen. De beleidsdekkingsgraad is het voortschrijdend gemiddelde van de laatste 12 actuele dekkingsgraden. Het pensioenfonds bevindt zich ultimo 2019 in een situatie van reservetekort aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad van 118,2% en in een situatie van dekkingstekort aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,9%.

5.4 Actuariële analyse

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Resultaat op premie		
Ontvangen doorsneepremie	32.042	31.674
Pensioenopbouw en risicopremies	-33.552	-30.398
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten	-978	-891
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-3.204	-3.239
	-5.692	-2.854
Resultaat op interest		
Directe en indirecte beleggingsresultaten	230.362	17.582
Wijziging rentetermijnstructuur	-226.917	-64.167
Rentewijziging voorziening verplichtingen	2.130	2.201
	5.576	-44.384
Resultaat op kosten	-295	-
Overige resultaten		
Resultaat op waardeoverdrachten	-45	-
Resultaat op uitkeringen	72	119
Resultaat VPL	1.736	-
Wijziging actuariële grondslagen	-348	36.180
Overige resultaten	1.709	-641
	3.124	35.658
Totaal	2.713	-11.580

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Er is sprake van een reservetekort en van een dekkingstekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel van DNB.

Oordeel van de waarmede actuaire over de vermogenspositie

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor vijf achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen. In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

5.5 Kosten uitvoering pensioenbeheer

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling, voor de transitie van de pensioenuitvoering en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk open te zijn over deze kosten. Onderstaand is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2019 € 3,7 miljoen (2018: € 3,4 miljoen) inclusief de kosten van de transitie van de pensioenuitvoering (zie paragraaf 5.6). Omgerekend is dit € 150,35 (2018: € 137,75) per (actieve) deelnemer en gepensioneerde. Exclusief de transitiekosten zijn de kosten per deelnemer en gepensioneerde € 141,26 (2018: € 125,54). Landelijk lag de benchmark voor de kosten van het pensioenbeheer op € 106 en voor de peergroep met vergelijkbare pensioenfondsen waren de kosten € 201 per (actieve) deelnemer en gepensioneerde (bron LCP kostenbenchmark 2019).

Het bestuur oordeelt dat het kostenniveau passend is, maar kijkt met zorg naar de stijging. De kosten zouden in vergelijking met andere pensioenfondsen laag moeten zijn omdat de pensioenregeling relatief eenvoudig is. Hier tegenover staat dat de pensioenuitvoering veel (kleine) werkgevers kent wat veel kosten met zich meebrengt en in de kosten van het pensioenbeheer kosten zitten die toegerekend kunnen worden aan het vermogensbeheer (zie paragraaf 5.7).

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Bestuur, advies en controle		
Accountantscontrole	68	57
Controle en advieskosten actuaris	173	123
Kosten adviseurs	93	98
Contributie en bijdragen	117	112
Bestuurskosten	251	261
Overig	26	38
Totaal	728	689
Administratie		
Kosten deelnemers en pensioengerechtigden	880	880
Kosten werkgevers	820	820
Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning	803	757
Totaal	2.503	2.457
Kosten VPL	-	-45
Projectkosten	223	-
Kosten transitie pensioenuitvoering	222	301
Totaal pensioenbeheerkosten	3.676	3.402
Pensioenbeheerkosten in euro per deelnemer	150,35	137,75
Pensioenbeheerkosten in euro per deelnemer (exclusief kosten transitie pensioenuitvoering)	141,26	125,54

Toelichting kosten uitvoering pensioenbeheer

Bestuur, advies en controle

De toename van de kosten voor bestuur, advies en controle wordt voornamelijk veroorzaakt door de toegenomen kosten voor de adviserend actuaris. Door de zorgelijke financiële situatie, de inkoop van de VPL-regeling en het omschakelen naar het format van de nieuwe pensioenuitvoerder zijn dit jaar meer kosten gemaakt. Daarnaast heeft het bestuur voor de actuariële sleutelfunctie WTW aangesteld als houder en vervuller. Tenslotte is voor het risicobeheer WTW als vervuller aangesteld waardoor de kosten dit jaar hoger waren. De kosten voor zowel de sleutelhouder actuariel als de vervuller risicobeheer zijn met ingang van 2019 jaarlijks terugkerende kosten.

Administratie

Kosten deelnemer en pensioengerechtigden: deze kosten hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administrateur van het fonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en gerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (klant contact center, website, nieuwsbrieven, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrief, enzovoorts).

Kosten werkgever: deze kosten hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning: deze kosten hebben betrekking tot de ondersteuning van bestuur, raad van toezicht en verantwoordingsorgaan. Ook de kosten van het opstellen van het jaarverslag, het samenstellen van financiële rapportages en het uitvoeren van de communicatieactiviteiten vallen hieronder.

Projectkosten betreffen kosten, die zijn besteed aan de pensioenadministrateur AGH als het gaat om het doorvoeren van klantgefinancierde projecten, die betrekking hadden op aanpassingen op de administratie, zoals het invoeren van de automatische waardeoverdracht, een project voor E-line en aanpassingen en uitvoering van de verzendingen van het uniform pensioen overzicht.

De kosten die specifiek gemaakt zijn in het kader van de transitie van de pensioenadministratie, de implementatiekosten, worden apart gerapporteerd in dit bestuursverslag.

Kosten vermogensbeheer

Het bestuur is zich ervan bewust dat in de kosten voor uitvoering van het pensioenbeheer ook kosten zitten die toegerekend kunnen worden aan het vermogensbeheer. Hiertoe horen bijvoorbeeld een gedeelte van de beloning van de bestuurders en een gedeelte van de controlekosten van de accountant en actuaris. Berekend is dat dit in 2019 een bedrag van € 59.043 (2018: € 77.344) betreft (2019: € 2,39 per deelnemer en gepensioneerde (2018: € 3,13). De daling is veroorzaakt doordat in 2019 geen ALM-studie is uitgevoerd. Omdat het totale kostenniveau er niet door verandert en omwille van de vergelijkbaarheid van de cijfers kiest het bestuur er bewust voor deze kosten onder pensioenbeheer te houden en niet over te hevelen naar de kosten van het vermogensbeheer.

Aansluiting met de pensioenuitvoeringskosten in de jaarrekening

De kosten van de pensioenuitvoering komen overeen met de kosten zoals opgenomen in de jaarrekening.

5.6 Kosten Implementatie pensioenbeheer

In 2018 is de transitie uitgevoerd van Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar Administratiegroep Holland (AGH). In 2019 de stuurgroep pensioenuitvoering verantwoordelijk geweest voor diverse werkzaamheden. In 4.1.7 worden de werkzaamheden omschreven. De kosten voor wettelijke projecten zijn verantwoord onder pensioenadministratiekosten. De kosten in 2019, die samenhangen met de implementatie en de directe gevolgen daarvan zijn hieronder gespecificeerd.

	Bedrag incl. BTW
Directe kosten projecten 19 verbeteringen AGH	57
Directie kosten Stichting Continuïteit Pensioenfondsen	19
Kosten juridisch advies / beleidsadvies / ondersteuning	146
Totaal	222

5.7 Kosten uitvoering vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft een passief beleggingsbeleid waarmee het bestuur beoogt het aantal transacties te beperken en de kosten laag te houden.

De totale kosten voor vermogensbeheer in 2019 zijn uitgekomen op € 3,45 miljoen (exclusief exploitatiekosten is dit € 3,11 miljoen, dit was in 2018: € 2,57 miljoen). Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de kosten 0,31% (2018: 0,29%). Het belegd vermogen steeg gedurende 2019 van € 836,5 miljoen naar € 1.087,3 miljoen.

Landelijk lag de benchmark voor de kosten in 2019 van het vermogensbeheer op 0,56% van het gemiddeld belegd vermogen (bron LCP kostenbenchmark 2019). Het pensioenfonds is van mening dat de kosten van 0,31% passend zijn, omdat er een passief beleggingsbeleid wordt gevoerd en derhalve lage kosten worden verwacht.

De kosten kunnen voor de verschillende vermogensbeheercategorieën worden onderverdeeld naar de volgende componenten:

Bedragen x € 1.000						
Kostencomponent	Algemeen *	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten **	Subtotalen
Beheerkosten	500,0	433,6	251,3	386,5	503,5	2.074,9
Prestatievergoedingen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bewaarloon	0,0	0,0	67,4	0,0	0,0	67,4
Belastingen	105,0	0,0	8,9	0,0	0,0	113,9
Overige kosten	150,7	432,0	0,0	23,7	113,9	720,3
Transactiekosten	0,0	0,0	136,5	269,4	68,8	474,6
Subtotalen	755,7	865,5	464,0	679,6	686,2	
Totale kosten vermogensbeheer						3.451,1

*) de in deze kolom genoemde kosten zijn niet te splitsen naar de verschillende vermogenscategorieën

**) Deze kolom betreft de LDI pool. De LDI pool bestaat uit derivaten (renteswaps) en staatsobligaties.

Toelichting kosten uitvoering vermogensbeheer

- De beheerskosten van beleggingen zijn opgebouwd uit vermogensbeheervergoedingen en de vergoeding aan de fiduciair beheerder (onder beheerkosten algemeen). Over 2019 zijn deze kosten uitgekomen op € 2,07 miljoen (2018: € 1,8 miljoen). De stijging is te verklaren uit de stijging van het vermogen. De beheerkosten voor de managers is gebaseerd op de grootte van de beleggingen (x basispunten van de belegging). Door de groei van het gemiddeld vermogen onder beheer van € 820 miljoen in 2018 naar € 960 miljoen in 2019 worden de beheerkosten hoger.
- Prestatieafhankelijke vergoedingen. Dit betreft vergoedingen die de vermogensbeheerders extra ontvangen wanneer vooraf gestelde prestatie maatstaven worden gerealiseerd. Over 2019 is door het pensioenfonds net als in eerdere jaren geen prestatieafhankelijke vergoeding betaald.
- Kosten bewaarloon: dit betreft de kosten van het in bewaargeving van effecten bij de bewaarder (custodian). In 2019 bedroegen de kosten € 67.000 (2018: € 11.000) De wijziging zit hier met name in de wijze van boeken. De custody kosten zijn hier breder genomen als alle kosten die gemaakt worden bij het beheer van de middelen door CACEIS, de custodian. Dit betreft dus zowel bewaarloon als bankkosten. In voorgaande jaren waren deze kosten onder overige kosten opgenomen.
- Overige kosten: dit betreft kosten zoals de engagement onder algemeen, en daarnaast de look through kosten bij de verschillende fondsen waarin wordt belegd. Deze kosten worden aan het beleggingsfonds onttrokken en worden toegerekend aan het pensioenfonds middels een evenredig verdeling over de participanten. Dit jaar zijn de exploitatiekosten hier volledig in opgenomen.
- Transactiekosten: dit zijn kosten die gemaakt worden om een (beleggings-)transactie tot stand te brengen en uit te voeren. De kosten zijn berekend op basis van de kosten van in- en uittreding en op basis van een inschatting van de transacties binnen de fondsen.. Over 2019 bedroegen de totale transactiekosten € 474.600 (2018: € 123.800). De kosten zijn fors hoger dan in 2018.

Aansluiting met de jaarrekening

De Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten die direct bij het fonds ad € 1,04 miljoen in rekening zijn gebracht opgenomen (2018: € 1,10 miljoen). Dit betreffen de kosten voor de fiduciair manager BMO, de custodian CACEIS en incidentele advieskosten. De beheerkosten en transactiekosten wordt onttrokken aan de fondswaarde van het betreffende fonds, waar in wordt geparticipeerd en maken dus geen onderdeel uit van de jaarrekening.

5.8 Kosten beloning fondsorganen

Voor bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht was de uitgekeerde beloning in het boekjaar als volgt:

Orgaan	Bedrag incl. BTW	
	2019	2018
Bestuur	201	203
Raad van Toezicht	24	26
Verantwoordingsorgaan	5	7
Totaal	231	236

In overleg met de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan is het beloningsbeleid per 1 januari 2020 gewijzigd. De beloningen zijn verhoogd en er kan aanspraak gemaakt worden op een onkostenvergoeding. Uit deze onkostenvergoeding betalen de bestuurders bijvoorbeeld hun reiskosten en bijscholing. Het beloningsbeleid van het pensioenfonds was de afgelopen zes jaar niet gewijzigd, mede vanwege de zorgelijk financiële positie en de kans op een verlaging van de pensioenen. In deze periode zijn de tijdsbesteding en de complexiteit van de werkzaamheden fors toegenomen. De beloning paste niet meer bij de verantwoordelijkheden die gedragen worden. Daarom vindt het bestuur, in afstemming met het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht, het verantwoord om de beloningen per 2020 te verhogen.

6. Beleggingsbeleid

6.1 Beleggingsovertuigingen (investment beliefs)

Het bestuur heeft beleggingsovertuigingen vastgesteld als basis voor het beleggingsbeleid. Van belang is onder andere risicomanagement, kostenbeheersing, een goed gediversifieerd en duurzaam beleggingsbeleid en begrijpelijke investeringen.

1. De lange termijn strategische invulling is leidend en er wordt slechts in beperkte mate van afgeweken. De invulling van de beleggingsportefeuille gebeurt op basis van passief beheer, tenzij het niet anders kan.
2. Het fonds neemt bewust beleggingsrisico's omdat dit op de lange termijn een hoger verwacht rendement oplevert.
3. Bij elke beleggingsbeslissing die wij nemen wordt een afweging tussen rendement, risico, kosten en complexiteit gemaakt.
4. De risico-rendementsverhouding van de portefeuille verbetert door diversificatie.
5. Vanwege het lange termijn karakter van de verplichtingen kan gebruik gemaakt worden van de risicopremie op illiquide beleggingen.
6. Het effect van valutarisico is op de lange termijn neutraal.
7. Maatschappelijk verantwoord beleggen is belangrijk en draagt positief bij aan het risico/rendementsprofiel.

6.2 Markontwikkelingen – terugblik op 2019

Het jaar 2019 was een uitstekend beleggingsjaar. Aandelenmarkten behaalden het beste resultaat sinds 2009 en een dalende rente zorgde er tevens voor dat obligaties mooie rendementen konden laten zien.

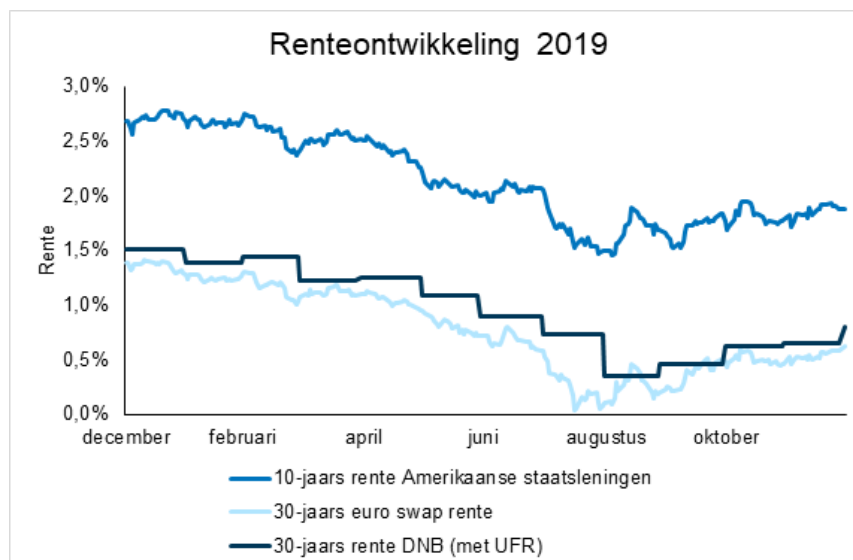
De groei van de wereldeconomie zwakte weliswaar af tot het laagste niveau sinds 2009, maar het verruimende beleid van centrale banken betekende dat beleggers positief bleven. Nadat de kapitaalmarkten eind 2018 fors waren teruggevallen, hebben de Federal Reserve (Fed) in de VS en de ECB in Europa het monetaire beleid omgegooid. De Fed was eind 2018 nog van plan geweest de rente te verhogen. Maar in 2019 zag zij daar snel van af en werd de rente juist weer verlaagd.

Ook de ECB werd begin 2019 gedwongen op zijn voetschreden terug te keren en een ruimer monetair beleid werd weer ingezet. Deze omslag van de Fed en ECB was de voornaamste reden dat markten er op bleven vertrouwen dat de huidige, langdurende economische cyclus nog verder kon worden verlengd. De huidige economische cyclus van positieve groei is nu zelfs de langstdurende in de Amerikaanse geschiedenis.

6.3 Ontwikkeling van de beleggingsportefeuille

De economische ontwikkelingen in 2019 hebben een positief effect gehad op de vermogenspositie van het pensioenfonds. De aandelen binnen de portefeuille hebben in 2019 een positief rendement behaald. Tegelijkertijd heeft de daling van de rente tot een positief rendement binnen de afdekkingsportefeuille geleid, maar diezelfde rentedaling heeft ook geleid tot een stijging van de technische voorzieningen.

In het begin van 2019 is overgegaan naar een andere methodiek van renteafdekking en tevens is het percentage van afdekking licht opgehoogd. Het bestuur heeft besloten te kiezen voor één ontwikkelde-markten-allocatie in plaats van regiofondsen. Daarbij worden de valutarisico's binnen de ontwikkelde markten afgedekt. Deze transitie is medio 2019 geëffectueerd.



Aandelen

De aandelenmarkten hebben in de verschillende regio's positieve resultaten laten zien. De beurzen in opkomende markten lieten een stijging zien van circa 20% terwijl de beurzen in ontwikkelde markten zelfs meer dan 25% zijn gestegen in 2019. De Amerikaanse aandelenportefeuille die het pensioenfonds voor het eerste deel van het jaar heeft aangehouden steeg uiteindelijk met bijna 18%. Het rendement van de portefeuille Europese aandelen bedroeg over de eerste helft van 2019 bijna 17%. De totale aandelenportefeuille liet over heel 2019 een rendement van circa 26,5% zien.



Vastgoed

Ten opzichte van 2018 is de vastgoedportefeuille 2019 met bijna € 3 miljoen toegenomen van € 98,6 miljoen naar € 101,0 miljoen. Met uitzondering van de winkelportefeuille die wederom een afwaardering kende, lieten alle beleggingen een positieve herwaardering zien. De vastgoedportefeuille van SAREF liet over 2019 een rendement zien van 10%. Hiervan was 2,4% direct rendement en 7,4% indirect rendement.

Hypotheek

De hypotheekportefeuille is in 2019 met € 9,2 miljoen uitgebreid. De hypotheekportefeuille bedroeg ultimo 2019 € 89,7 miljoen. Met de hypotheekbeleggingen werd een rendement behaald van 6,5%, waarvan 2,4% direct rendement betrof en 4,1% indirect rendement.

Renteafdekking

Het afdekken van het renterisico vindt plaats via een zogenoemde Maatwerk LDI Pool. De Maatwerk LDI pool bestaat naast renteswaps uit een liquiditeitsfonds en Euro staatsobligaties. Het strategisch beleid van het pensioenfonds ten aanzien van de renteafdekking is afhankelijk van de stand van de 30-jaars rente. De omvang van de renteafdekking wordt gemeten ten opzichte van de marktwaarde van de verplichtingen. In onderstaande tabel is dit beleidskader weergegeven. Op basis van de rentestand ultimo 2019 bedroeg het matchpercentage 50%.

Tabel: Dynamische kader renteafdekking 2019:

Bij rentestijging 30 jaars Eur swap rente	
1,75%	55%
2,00%	60%
2,25%	65%

De rente is in 2019 gedaald. Hierdoor steeg de waarde van de beleggingen in de matchportefeuille, hetgeen in lijn is met de doelstelling van deze portefeuille, namelijk het verminderen van het risico ten opzichte van de verplichtingen. De verplichtingen zijn door de gedaalde rente namelijk ook gestegen. Omdat maar een deel van het renterisico wordt afgedekt, zijn de verplichtingen –afgezien van het UFR-effect- sneller gestegen dan de waarde van de renteafdekking. Per saldo heeft de rentedaling dus een daling van de dekkingsgraad tot gevolg gehad.

6.4 Samenstelling beleggingsportefeuille

Onderstaande tabel laat de beleggingen in procenten zien per eind boekjaar.

CATEGORIE	Weging 31 december 2019	Norm 2019	Belegd vermogen (* 1.000) 31 december 2019
<i>Return portefeuille</i>	47,4%	43,2%	517.327
<i>Match portefeuille</i>	52,6%	56,8%	573.989
<i>Totaal portefeuille</i>	100,0%	100,0%	1.091.316
<i>Liquide Returnportefeuille</i>			
Aandelen	37,7%	33,2%	412.305
Liquide middelen	0,3%	0,0%	2.876
<i>Illiquide Returnportefeuille</i>			
Vastgoed	9,4%	10,0%	102.146
<i>Totaal Returnportefeuille</i>	47,4%	43,2%	517.327
<i>Match portefeuille</i>			
Obligaties *)	15,3%	20,0%	166.638
Maatwerk LDI Pool **)	29,1%	26,8%	317.638
Hypotheke	8,2%	10,0%	89.713
<i>Totaal Matchportefeuille</i>	52,6%	56,8%	573.989

* Deze portefeuille bevat Bedrijfsleningen

** De Maatwerk LDI Pool bestaat uit Eurostaatsleningen en renteswaps.

6.5 Rendement van de beleggingsportefeuille

Het rendement van de portefeuille wordt afgezet tegen een meetlat (de zogenaamde benchmark) om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille over geheel 2019 bedroeg 27,61%. De benchmark bedroeg 27,15%. In de tabel hieronder worden de absolute rendementen per categorie en van de totale portefeuille van 2019 weergegeven.

Rendementen %	2019	Benchmark
<i>Return portefeuille (43,2%)</i>	21,96%	21,37%
<i>Match portefeuille (56,8%)</i>	29,23%	28,74%
<i>Totaal portefeuille</i>	27,61%	27,15%
<i>Return portefeuille</i>		
Aandelen	26,56%	25,72%
Liquide middelen	0,00%	0,00%
Vastgoed	10,49%	10,49%
<i>Totaal Return portefeuille</i>	21,96%	21,37%
<i>Match portefeuille</i>		
Obligaties	5,35%	5,28%
Maatwerk LDI Pool	51,87%	51,87%
Hypotheke	6,54%	4,01%
<i>Totaal Match portefeuille</i>	29,23%	28,74%

6.6 Z-score

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark die gebaseerd is op het strategisch beleid van het pensioenfonds. Een positief getal betekent dat de beleggingen van het pensioenfonds beter hebben geredeneerd dan de markt; bij een negatief getal geldt het omgekeerde. Bij de berekening worden ook de kosten in de beschouwing opgenomen.

Naast de jaarlijks berekende z-score wordt een zogenaamde performancetoets gedaan, waarvoor de z-scores over een periode van 5 jaren worden berekend. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 is opgenomen dat er vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds kan worden verleend als de performancetoets lager is dan 0. Het feitelijk behaalde rendement van het pensioenfonds ligt dan over die periode van 5 jaar beduidend lager dan de benchmark. Volgens de vrijstellingsregeling zal de performancetoets worden toegepast over de periode 2015 tot en met 2019. Indien de uitkomst van de performancetoets lager is dan 0, dan kan een werkgever vanaf 1 januari 2020 een verzoek indienen tot vrijstelling van deelname.

Over 2019 is een z-score behaald van 0,37 (2018: - 0,01). De performancetoets over de periode januari 2015 tot en met december 2019 bedraagt 0,40 (2018: 1,56). De uitkomst van de performancetoets ligt daarmee voor het pensioenfonds boven de vereiste norm.

6.7 Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Het pensioenfonds voert een helder en transparant beleid voor maatschappelijke verantwoord beleggen (MVB) gericht op het identificeren en terugdringen van duurzaamheidsrisico's, maar ook op het signaleren van kansen. De strategie richt zich op het uitvoeren van een ESG Screening, het zoeken van de dialoog met ondernemingen waarin wordt belegd (aandelen en bedrijfsobligaties) en de uitvoering van een actief stembeleid. Hierbij wordt gekeken naar diverse thema's op het gebied van milieu, de maatschappij en goed ondernemingsbestuur (ESG – Environmental, Social, Governance). Uitgangspunt hierbij zijn de wereldwijd geaccepteerde standaarden zoals de UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) en de UN Global Compact (UNGC).

De afgelopen periode heeft het pensioenfonds in samenwerking met haar fiduciair BMOGAM verdere stappen gezet in de integratie van de Sustainable Development Goals (SDG's) binnen het engagementproces. De SDG's zijn door de Verenigde Naties geïntroduceerd als gemeenschappelijk vocabulaire tussen beleggers, ondernemingen en overheden. Deze SDG's kunnen als katalysator voor het engagementproces dienen en de transparantie bij ondernemingen bevorderen. Ook zijn ze bruikbaar om de gevolgen van de engagementinspanningen verder in kaart te brengen.

Specifiek is gekozen om aansluiting te zoeken bij SDG 6 (Schoon water en sanitatie) en 13 (Klimaatverandering aanpakken). Enkele voorbeelden van de engagement activiteiten op deze onderdelen:

Schoonwater en sanitaire voorzieningen – SDG 6

Binnen deze SDG is actie ondernomen om bedrijven aan te spreken op hun gebruik van water. Onderdeel hiervan was onze aanwezigheid op het CCHBC stakeholdersforum (Coca-Cola Hellenic Bottling Company) in Athene.

Het thema was waterrentmeesterschap, in de eerste plaats de uitvoering van strategieën voor het beheer van risico's en kansen in verband met water en, op zijn beurt, het bevorderen van de duurzaamheid van het bedrijf op lange termijn. Met een waterpercentage in frisdranken van 89-99%, en een waterintensief landbouwvoorzieningsketen, wordt CCHBC blootgesteld aan aanzienlijke watergerelateerde risico's. Onze aanpak: we deelden aanbevelingen met vertegenwoordigers van twee bedrijven, waaronder leiders van business units en senior management. We riepen op tot de analyse en openbaarmaking van de volledige watervoetafdruk van de belangrijkste producten, de integratie van de werkelijke waarde van water in de bedrijfsplanning en -ontwikkeling en de uitvoering van op de context gebaseerde waterdoelstellingen. We hebben het bedrijf aangemoedigd om gebruik te maken van zijn merkkracht en distributienetwerk om consumenten op te voeden en te werken met leveranciers om het waterbeheer verder te verbeteren over de gehele waardeketen.

Climate Action 100+ – SDG 7, 13

Binnen dit project worden bedrijven aangespoord een systematische beoordeling te maken van de risico's en kansen van klimaatverandering en om hun bedrijfsstrategie af te stemmen op de doelstellingen van het klimaatverdrag van Parijs. Binnen het internationale samenwerkingsverband Climate Action 100+ voert BMO GAM met 23 ondernemingen een actieve dialoog. Engagement heeft dit jaar tot een aantal belangrijke mijlpalen geleid: formulering van ambitieuze reductiedoelstellingen (door onder andere Duke Energy, Enel, Vistra, Dominion, BHP); openheid over en betere afstemming van lobby activiteiten (bij o.a. BHP, Anglo American, Shell); en de verbetering van klimaatrapportages (bij o.a. ArcelorMittal, China Shenhua).

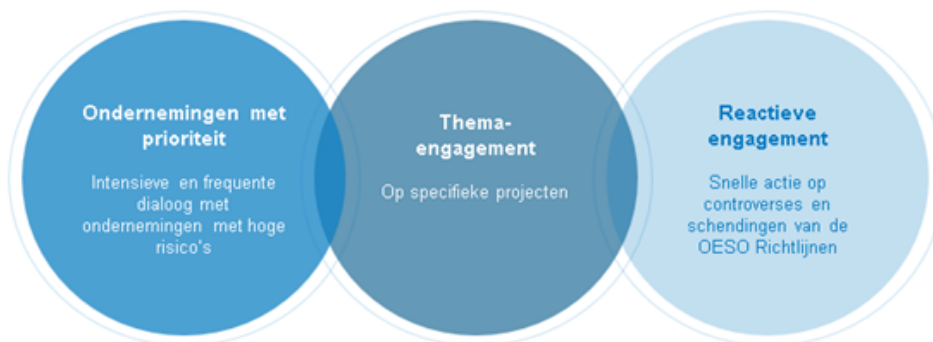
Het engagementbeleid wordt toegepast op de complete aandelen- en creditportefeuille.

In 2018 heeft het pensioenfonds het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen/Ondernemen (IMVB) convenant ondertekend. Op grond van dit convenant gaan pensioenfondsen de komende 4 jaar samenwerken met overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties om negatieve effecten op samenleving en milieu, die worden veroorzaakt door ondernemingen in portefeuille, te voorkomen en op te lossen. Om deze ESG-risico's en misstanden te identificeren, te prioriteren en te adresseren worden de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights als basis gebruikt. Bij IMVB ligt de nadruk dus op ESG-risico's van de beleggingen voor samenleving en milieu. Dit is een aanvulling op de accenten die door DNB en door IORP II worden gelegd, waarbij de nadruk ligt op beoordeling of en in welke mate ESG-risico's een materiële impact kunnen hebben op de portefeuille.

6.7.1 Engagementbeleid

Het engagementprogramma speelt een belangrijke rol in de identificatie, beoordeling en beheersing van ESG-risico's van de portefeuille op maatschappij en milieu en van ESG-risico's die mogelijk een materiële impact hebben op de portefeuille.

Identificatie en beoordeling van daadwerkelijke en potentiële negatieve impacts is het startpunt van het engagementprogramma waarmee BMO GAM namens het pensioenfonds invulling geeft aan het mitigatieproces. Mitigatie vindt plaats binnen de 3 werkstromen van het engagementprogramma: engagement met prioriteitsbedrijven, thematisch engagement en reactief engagement op controverses.



Engagement met prioriteitsbedrijven.

Dit programma richt zich op potentiële negatieve impacts en strategische en ESG-risico's. Jaarlijks worden ondernemingen geselecteerd die als risicovol worden beoordeeld en die belangrijk zijn in portefeuille. Hierbij hanteert BMO GAM een systematische methode van kwantitatieve analyse op basis van ESG data en scores gecombineerd met een kwalitatieve beoordeling door eigen analyses.

Startpunt is een beoordeling van ESG-prestaties en risicoclassificatie van ondernemingen in portefeuille aan de hand van ESG-ratings: absolute scores, relatieve scores (ten opzichte van de sector) en veranderingen in de tijd. De uitkomst hiervan is inzicht in zwakke ESG-prestaties op belangrijke duurzaamheidsthema's zoals CO₂-uitstoot, arbeidsomstandigheden en corruptie. Daarnaast richt de analyse zich op kernpunten van corporate governance, zoals onafhankelijkheid van bestuur en belangen van minderheidsaandeelhouders. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gegevens van BMO, MSCI ESG en ISS.

Vervolgens worden de prestaties en strategie van onderneming die als risicovol worden geclassificeerd kwalitatief beoordeeld aan de hand van onderzoek naar bedrijfsgeschiedenis, strategie, financiële prestaties en doelen, gecombineerd met een nadere analyse van ESG- risicobeheersing en ESG-prestaties en – ambities, onder andere op basis van engagementervaring uit het verleden. Ook wordt daarbij beoordeeld of engagement succesvol kan zijn en de juiste mitigatiestrategie is.

Thematisch engagement

Naast ESG risico's op bedrijfsniveau, worden ieder jaar ESG-thema's, trends en risico's geïdentificeerd door BMO GAM die van invloed zijn op groepen ondernemingen, bijvoorbeeld binnen sectoren of regio's.

Deze thema's worden uitgewerkt in projecten die doorgaans 2 tot 3 jaar lopen. BMO heeft input geleverd en een voorkeur voor projecten: Leefbare lonen, Milieufinanciering en klimaatverandering uitgesproken. Hieronder enkele voorbeelden:

Leefbaar loon – SDG 8

Engagement richt zich in dit meerjarige project op tien grote retailers in de VS, het VK, Canada, Japan en Duitsland, die samen werk bieden aan 3,7 miljoen mensen. Met zeven bedrijven zijn gesprekken gevoerd. De aandacht ging daarbij vooral uit naar voorlichting over een leefbaar loon, het loonniveau bij de bedrijven zelf, en transparantie. Over al deze onderwerpen blijft BMO GAM met ze in gesprek. Daarnaast is aansluiting gezocht bij de internationale Living Wage-coalitie van ShareAction en is met 15 grote bedrijven gesproken over invoering van een leefbaar loon voor hun medewerkers.

Duurzaam bankieren in Azië – SDG 9 en 13

De nadruk van dit project ligt op de bestuursstructuur en beheer van ecologische en maatschappelijke risico's. Met negen banken uit vier Aziatische landen is intensief gesproken over de mate waarin deze zijn voorbereid op ontwikkelingen in wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid, en de stappen die zij nemen om bij te dragen aan de transitie naar een koolstofarme economie. De banken in Singapore lijken relatief goed voorbereid. Bij geen van deze banken was echter sprake van adequate informatieverschaffing over het kredietverlenings- en acceptatiebeleid, en geen enkele bank heeft procedures om ontwikkelingen in de wet- en regelgeving te volgen. Wel hebben enkele banken duurzaam financiële producten geïntroduceerd, zoals de door Bank Rakyat uitgegeven groene obligatie.

Reactief engagementprogramma

Dit programma richt zich op het mitigeren van daadwerkelijke negatieve impacts van ondernemingen op maatschappij en milieu. Ieder kwartaal worden schendingen van de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen door ondernemingen in portefeuille beoordeeld door BMO GAM op basis van onderzoek door de partner MSCI. Daarbij wordt gekeken naar ernst van de schending en de reactie van de onderneming erop.

Engagement met geselecteerde ondernemingen richt zich op het beëindigen van de schending, aanpak van de negatieve effecten door herstel en/of verhaal en het voorkomen van schade in de toekomst.

In 2019 was de damdoorbraak in Brumadinho in Brazilië een belangrijk onderwerp in dit engagementprogramma. Deze damdoorbraak veroorzaakte een grote overspoeling van afvalslak van lokale mijnbouw met meer dan 200 doden als gevolg. In reactie op deze tragedie heeft BMO GAM zich aangesloten bij een gezamenlijk engagementinitiatief onder de vlag van PRI, gericht op compensatie en herstel van leefgebieden en levensonderhoud door de betrokken onderneming. Daarnaast heeft BMO GAM zich direct aangesloten bij een sectorinitiatief dat zich richt op veiligheid van afvalslakdammen wereldwijd. Dit project heeft geresulteerd in een publiek beschikbare database van dammen wereldwijd met informatie over de status ervan. Dit op basis van informatie van de bedrijven die ze beheren. Het doel van dit project is het vergroten van veiligheid van dammen wereldwijd. Transparantie is hierbij een belangrijke eerste stap.

Engagement in cijfers

Binnen de beleggingsportefeuille zijn 102 ondernemingen binnen de aandelenportefeuille aangesproken, wat 39 keer resultaat heeft opgeleverd. Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is met 137 ondernemingen de dialoog gezocht, wat in 78 gevallen tot positieve verandering heeft geleid.

6.7.2 Stembeleid

In 2019 zijn 20.746 stemmen uitgebracht. In 6% van de gevallen is er een tegenstem uitgebracht.

6.7.3 Uitsluitingen

Op grond van het besluit marktmissbruik Wet op het Financieel Toezicht (Wft) moet het pensioenfonds bedrijven uitsluiten als die clusterunit of cruciale onderdelen daarvan produceren, verkopen of distribueren.

De volgende bedrijven zijn (per eind 2019) uitgesloten:

- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- LIG Nex1 Co Ltd
- Hanwha Corporation
- Poongsan Corporation
- S&T Dynamics Co. Ltd.

Binnen de wet- en regelgeving is overigens wel toegestaan om vanuit beleggingsfondsen een positie te hebben in deze bedrijven door transacties (in door derden beheerde beleggingsinstellingen) gebaseerd op een index die voor minder dan vijf procent bestaat uit deze ondernemingen.

6.7.4 Duurzaam vastgoed

Duurzaam vastgoed heeft een zo laag mogelijke milieubelasting en blijft op lange termijn aantrekkelijk voor zowel de eigenaar als de gebruiker. Dat betekent dat het energiezuinig is, gebruik maakt van hernieuwbare energie, een lage CO₂-uitstoot heeft, een prettig binnenklimaat heeft en in een veilige en leefbare omgeving ligt. Duurzaam vastgoed is courant en zal op termijn beter verhuurbaar zijn en beter zijn waarde behouden dan vastgoed dat niet duurzaam is.

Het beleid richt zich op het verduurzamen van de bestaande vastgoedportefeuille bij onderhoud en renovatie van projecten. Hierbij wordt gestuurd op verbetering van de energielabels.

Acquisities worden getoetst op duurzaamheid en moeten aan minimale eisen voldoen. Daarnaast wordt er een dialoog gevoerd met partijen die invloed hebben op de duurzaamheid van het vastgoed, zoals vastgoedbeheerders, huurders, dienstverleners en leveranciers.

In 2019 heeft de Nederlandse overheid met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties een Klimaatakkoord gesloten. Doelstelling is dat de CO₂-uitstoot in Nederland in 2030 met 49% is afgenomen ten opzichte van 1990 en in 2050 met 95%. Met behulp van CO₂-reductie Routekaarten wordt onderzocht hoe deze doelstelling in de vastgoedportefeuille kan worden gerealiseerd. Ook is in 2019 gestart met onderzoek naar de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast en hittestress, met als doel om tot een beleid te komen dat relevant is voor vastgoed in Nederland. Effectief betekent dit het volgende voor de verschillende vastgoedportefeuilles van het pensioenfonds:

Achmea Dutch Health Care Property Fund (ADHCPF)

Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB)

Dit Fonds heeft, net als in voorgaande jaren, in 2019 deelgenomen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Deze benchmark meet jaarlijks het duurzaamheidsbeleid en de implementatie daarvan bij vastgoedfondsen wereldwijd. In 2019 heeft een recordaantal van 964 fondsen en portefeuilles deelgenomen. Het Fonds heeft een totaal van 90 punten behaald en is daarmee voor de derde keer het duurzaamste zorgvastgoedfonds ter wereld. Op de mees te onderdelen binnen GRESB behaalde het Fonds (bijna) maximale scores. Ruimte voor verbetering is er vooral op het onderdeel Performance Indicators, dit betreft het verzamelen van en rapporteren over verbruiksdata (energie, CO₂, water en afval).

Syntrus Achmea Real Estate & Finance heeft hiervoor een verbeterplan opgesteld. Dit zal de komende jaren tot hogere scores op Performance Indicators moeten leiden. Het Achmea Dutch Health Care Property Fund wil haar nummer 1 positie in de wereld behouden.

Achmea Dutch Residential Fund (ADRF)

[Global Real Estate Sustainability Benchmark \(GRESB\)](#)

Ook dit Fonds heeft, net als in voorgaande jaren, in 2019 deelgenomen aan de GRESB. Het Fonds heeft een totaal van 84 punten behaald en een rating van 4 sterren.

Op de meeste onderdelen binnen GRESB behaalde het Fonds (bijna) maximale scores. Ruimte voor verbetering is er net als bij ADHCPF (zie bovenstaand) op het onderdeel Performance Indicators, dit betreft het verzamelen van en rapporteren over verbruiksdata (energie, CO₂, water en afval). Syntrus Achmea Real Estate & Finance heeft hiervoor een verbeterplan opgesteld. Dit zal de komende jaren tot hogere scores op Performance Indicators moeten leiden.

Achmea Dutch Retail Property Fund (ADRF)

[Global Real Estate Sustainability Benchmark \(GRESB\)](#)

Het Fonds heeft, net als in voorgaande jaren, in 2019 deelgenomen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Deze benchmark meet jaarlijks het duurzaamheidsbeleid en de implementatie daarvan bij vastgoedfondsen wereldwijd. In 2019 heeft een recordaantal van 964 fondsen en portefeuilles deelgenomen.

Het Fonds heeft een totaal van 85 punten behaald. Het Fonds kreeg evenals in 2018 de maximale rating van 5 sterren.

Op de meeste onderdelen binnen GRESB behaalde het Fonds (bijna) maximale scores. Ruimte voor verbetering is er net als bij ADHCPF en ADRF (zie bovenstaande) op het onderdeel Performance Indicators, dit betreft het verzamelen van en rapporteren over verbruiksdata (energie, CO₂, water en afval). Syntrus Achmea Real Estate & Finance heeft hiervoor een verbeterplan opgesteld. Dit zal de komende jaren tot hogere scores op Performance Indicators moeten leiden.

Zowel het Achmea Dutch Residential Fund als het Achmea Dutch Retail Property Fund streven naar een score van 5 sterren. Deze doelen zijn deels behaald.

6.8 Vooruitzichten 2020

Eind 2019 was het beeld voor 2020 dat van een herstel volgend op een zogenaamde ‘mid cycle’ correctie in 2020. Verwacht werd een herstellende wereldeconomie, een gematigde inflatie en een sterke arbeidsmarkt. Gespeculeerd werd over wanneer de ECB haar zeer ruime monetaire beleid iets zou normaliseren. De belangrijkste thema’s voor de financiële markten waren de handelsoorlog tussen de VS en China, de Amerikaanse presidentsverkiezingen en de uitwerking door Boris Johnson van Brexit. Inmiddels is duidelijk geworden dat dit beeld volledig veranderd is door de coronapandemie. Deze pandemie heeft een ongekende impact op de economie. De algemene verwachting van economen is een recessie -zowel in Europa als de VS- die minstens gelijk is aan die tijdens de Lehman crisis. Ook zijn de inflatieverwachtingen aanzienlijk gedaald voor 2020. Er is sprake van een enorme vraaguitval en een dramatische verslechtering van de arbeidsmarkt.

Redenen voor de forse impact zijn dat overheden grote delen van de samenleving en economie volledig stilleggen en het feit dat deze pandemie nagenoeg alle landen ter wereld tegelijkertijd treft. Voorts is sprake van tweede-orde risico’s: bijvoorbeeld een nieuwe bankencrisis als gevolg van faillissementen, of een nieuwe schulden crisis doordat de toch al hoge overheidsschulden verder zullen oplopen om de klap op de te vangen van de private sector.

Het grote verschil met de Grote Depressie is het gevoerde beleid. Overheden komen nu met ongekend forse stimuleringsmaatregelen terwijl destijds nog gestreefd werd initieel naar begrotingsevenwicht. En centrale banken voeren een uitzonderlijk ruim beleid middels 0% rentes, maatregelen om banken overeind te houden via het verlagen van kapitaalvereisten en het injecteren van enorme hoeveelheden liquiditeit, en het grootschalig opkopen van staatsobligaties en bedrijfsobligaties. Dat terwijl destijds de geldhoeveelheid zelfs werd verkrappt.

Cruciaal voor de vraag of de recessie wel/niet zal uitmonden in een depressie is de vraag hoe lang de stringente overheidsmaatregelen nog aanhouden. Dat hangt van af van hoelang het duurt om het coronavirus te bestrijden en wanneer een medische oplossing voorhanden is. Ook zal in toenemende mate het maatschappelijk debat gevoerd gaan worden over de balans tussen de coronamaatregelen en de sociaaleconomische kosten. Al met al levert dit grote onzekerheid voor de toekomst.

7. Communicatiebeleid

7.1 Ontwikkelingen

In 2019 bleef de financiële positie een zorg. Toch was het nog niet nodig om de pensioenen te verlagen. In de communicatie zijn deelnemers en werkgevers er voortdurend op voorbereid dat deze stap wellicht in 2020 moet worden genomen.

Op 1 januari ging de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen in. Het pensioenfonds draagt pensioenen onder de afkoopgrens automatisch over naar het nieuwe pensioenfonds. Micropensioenen vervallen. Hierover zijn deelnemers geïnformeerd in de nieuwsbrief. Bij het verlaten van de sector krijgen deelnemers, die het betreft, een brief hierover.

Andere onderwerpen waar het pensioenfonds in 2019 aandacht aan heeft besteed in de communicatie:

- De oorzaken van de slechte financiële situatie;
- De vooruitzichten en het herstelplan;
- De premie die gelijk bleef;
- Wijzigingen in het pensioenreglement;
- Het jaarverslag 2018;
- Het UPO 2019;
- Aankondiging van de Hair X-perience en de FNV Mooi dag;
- Gegevens aanleveren via UPA (voor werkgevers);
- Op tijd aanleveren van gegevens (voorkomen ambtshalve vaststelling – voor werkgevers).

7.2 Communicatiebeleidsplan en -jaarplan

Het bestuur vindt het belangrijk dat pensioeninformatie begrijpelijk wordt overgebracht. Daarom kiest het bestuur in het communicatiebeleidsplan voor concreet taalgebruik, korte teksten, veel beeld en kleurgebruik en aansprekende voorbeelden.

Vergroten van het pensioenbewustzijn bij zowel werkgevers als deelnemers, betrekken van gepensioneerden en het creëren van vertrouwen en herkenbaarheid zijn de speerpunten. In het communicatiejaarplan 2019 zijn de specifieke communicatiemiddelen en -acties opgenomen waarmee het pensioenfonds deze speerpunten wil uitdragen.

De communicatiecommissie (onderdeel van de PCC) stelt dit beleid op en monitort de activiteiten gedurende het jaar. Ook wordt in de loop van het jaar bekeken of het pensioenfonds deelneemt aan initiatieven in de branche, zoals de Hair X-perience en de FNV MOOI dag.

Het pensioenfonds brengt twee keer per jaar een papieren nieuwsbrief uit die bij alle deelnemers en pensioengerechtigden op de deurmat valt. Zo komt het onderwerp 'pensioen' geregeld onder de aandacht bij de doelgroep.

Werkgevers krijgen drie keer per jaar een digitale nieuwsbrief. Daarin is vooral veel aandacht voor het aanleveren van gegevens. Aanleveren via UPA is snel, veilig en accuraat. Toch gebruikt een deel van de werkgevers dit nog niet. Via de nieuwsbrief worden ze gemotiveerd om dit te gaan doen en geïnformeerd over nieuwe mogelijkheden.

7.3 Speerpunten

De visie, kernwaarden en kernboodschap zijn geformuleerd in het beleidsplan.

Deze zijn in 2019 vertaald in de volgende uitvoering:

- Doorlopend aandacht vestigen op de financiële situatie en over de mogelijkheid dat er gekort moet worden;
- Werkgevers motiveren om UPA te gebruiken én om op tijd aan te leveren. Dat verbetert de efficiency en verkleint de kans op fouten;
- Mogelijkheden onderzoeken om de communicatie – zeker met werkgevers – verder te digitaliseren vanwege snelheid, efficiency en kostenbesparing;
- Zichtbaar en aanspreekbaar zijn in de branche;
- Het UPO aangrijpen als moment om de pensioenopbouw onder de aandacht te brengen;
- Onderzoeken of de communicatie gewaardeerd wordt en waar die verbeterd kan worden.

7.4 Terugblik

De wettelijke communicatie bestaat uit het verzenden van UPO's aan alle groepen deelnemers, inclusief slapers en ex-partners. Daarnaast wordt het Pensioen 1-2-3 (als startbrief) en de stopbrief verzonden aan respectievelijk nieuwe en vertrekkende deelnemers. Het pensioenfonds beschikt verder over een aantal brieven die in veelvoorkomende situaties aan individuele deelnemers worden verstuurd. In alle gevallen is de website een belangrijk communicatiemiddel om naar door te verwijzen. In brieven staat de belangrijkste en meest relevante informatie beschreven. Op de website is meer diepgaande informatie te vinden, evenals het antwoord op veel gestelde vragen.

Naast de genoemde nieuwsbrieven en onderzoeken heeft het pensioenfonds in 2019 een aantal communicatieactiviteiten uitgevoerd:

- Het pensioenfonds was met een stand aanwezig op de Hair X-perience (mei) en FNV Mooi dag (oktober);
- Er zijn nieuwe foto's gemaakt om in de communicatie te gebruiken. Foto's zijn belangrijk voor de herkenbaarheid van het pensioenfonds. Daarom zijn foto's gemaakt van zowel mannelijke als vrouwelijke kappers en klanten, van verschillende leeftijden en in verschillende typen kapsalons;
- Een websitedeskundige heeft een zogenaamde *expert review* uitgevoerd op de website van het fonds. De website vormt de spil in de communicatie van het pensioenfonds met alle doelgroepen. Het is belangrijk dat bezoekers eenvoudig hun weg vinden op de website, snel het antwoord vinden op hun vraag en gemotiveerd worden om nog andere relevante informatie op te zoeken. Dit onderzoek leidde tot concrete aanbevelingen om de (navigatie op de) website te verbeteren. Deze verbeteringen zijn eind 2019 doorgevoerd;
- Het pensioenfonds heeft in 2019 tweemaal een onderzoek gehouden onder alle werkgevers. Zij kregen na de (aankondiging in de) nieuwsbrieven van september en december een online vragenlijst. De eerste enquête ging over gegevensaanlevering, al dan niet via UPA, en de bereikbaarheid van het pensioenfonds. De tweede enquête ging over de communicatie met het pensioenfonds. In 2020 worden de resultaten hiervan besproken.

8. Risicobeleid

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij de opzet en werking van het risicomanagement van het pensioenfonds en bij de belangrijkste thema's rondom integraal risicomanagement (IRM) in 2019.

8.2 Inrichting IRM

Het pensioenfonds voert de, voor de bedrijfstak verplicht gestelde, pensioenregeling uit en heeft (zoals beschreven in de ABTN) een missie, visie, strategie en doelstellingen. Bij de realisatie hiervan loopt het pensioenfonds risico's. In 2019 heeft het pensioenfonds een IRM document opgesteld waarin wordt toegelicht wat de bestuurlijke visie op risico's is, wat de risicostrategie is en op welke wijze het pensioenfonds het risicomanagement heeft ingericht. Deze inrichting betreft zowel de inrichting van de governance als de inrichting van het risicomanagementproces. Het proces kent de volgende stappen:



Uit het IRM document blijken de ambitie en doelstellingen van het pensioenfonds met betrekking tot IRM. De uitwerking van het beleid is vastgelegd in het IRM uitwerkingsdocument. Als onderdeel van de inrichting maakt het pensioenfonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Voor een financiële instelling zoals een pensioenfonds behoort het bewust aangaan en beheersen van financiële risico's, om de financiële doelstellingen te realiseren, tot de kerntaken. Financiële risico's betreffen enerzijds risico's die voortkomen uit het aangaan van pensioenverplichtingen (actuariële risico's) en anderzijds uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen (beleggingsrisico's).

1. Financiële risico's (solvabiliteit)
S1 Renterisico
S2 Zakelijke waarden risico
S3 Valutarisico
S4 Grondstoffenrisico
S5 Kredietrisico
S6 Verzekeringstechnisch risico
S7 Actief beheer risico

Tabel 1 Financiële risico's

Risicohouding (attitude)

Het pensioenfonds heeft in overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan een risicohouding vastgesteld. Deze risicohouding moet worden gezien in samenhang met de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds en is bepalend voor het beleggingsbeleid en daarmee voor de mate waarin het pensioenfonds blootstaat aan financiële risico's. De kwalitatieve beschrijving van de risicohouding en de kwantitatieve uitwerking van de risicohouding op basis van grenzen is vastgelegd in de ABTN.

Risicocategorieën (identificatie)

De financiële risico's worden onder meer gemeten door middel van een periodieke ALM-studie. Aan de hand van het door DNB opgelegde standaardmodel voor het bepalen van het vereist eigen vermogen worden specifiek op gebied van solvabiliteit de financiële risico's gemeten. In tabel 1 zijn de onderscheiden risicocategorieën opgenomen.

Voor kwalitatieve uitleg en kwantificering van deze risico's wordt verwezen naar de paragraaf 'Risicobeheer en derivaten' bij de toelichting op de jaarrekening.

Gevoeligheidsanalyse

Twee materiele solvabiliteitsrisico's zijn het renterisico en het zakelijke waarden risico. Het renterisico is het risico als gevolg van een mismatch tussen de looptijd van de verplichtingen en de bezittingen. Bij een rentedaling nemen de verplichtingen, als gevolg van een langere looptijd, sterker toe in waarde dan de bezittingen. Om deze mismatch te beperken dekt het pensioenfonds het renterisico gedeeltelijk af.

Het pensioenfonds loopt daarnaast het risico op een waardedaling van de beleggingen in zakelijke waarden. Het pensioenfonds belegt bewust in deze risicovolle beleggingen om de ambitie te kunnen halen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door onder meer toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en landen.

De volgende tabel (afkomstig uit de Q4 financiële risicorapportage) illustreert de gevoeligheid van de marktdekkingsgraad voor een verandering in de rente en negatieve schokken op zakelijke waarden.

Marktdekkingsgraad scenarioanalyse					
Rente	Aandelen				
	-40%	-20%	0%	20%	40%
2%	81	95	109	124	138
1%	74	84	94	105	115
0%	67	75	82	90	97
-0,5%	64	71	77	83	89
-1%	62	67	72	77	82

Niet-financiële risico's

Naast financiële risico's wordt het pensioenfonds bij de uitvoering geconfronteerd met niet-financiële risico's. Deze niet-financiële risico's kunnen overigens wel degelijk financiële gevolgen hebben maar liggen op het vlak van de uitvoering.

Risicohouding (attitude)

Ook op het gebied van niet-financiële risico's heeft het pensioenfonds een risicohouding bepaald. Deze risicohouding bepaalt de gewenste mate van beheersing van de verschillende risico's. De kwantificering van deze risicohouding hangt samen met de gehanteerde methodiek voor de risicoanalyse en wordt tot uitdrukking gebracht in een matrix. De uitwerking hiervan is vastgelegd in het IRM-uitwerkingsdocument.

Risicocategorieën (identificatie)

Met betrekking tot niet-financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

1. Pensioenbeheer	2. Vermogensbeheer	3. Interne processen en besluitvorming	4. Strategisch
1.1 Kwaliteit (incl. operationeel) 1.2 Continuïteit 1.3 Integriteit 1.4 IT	2.1 Kwaliteit (incl. operationeel) 2.2 Continuïteit 2.3 Integriteit 2.4 IT	3.1 Kwaliteit (incl. operationeel) 3.2 Continuïteit 3.3 IT 3.4 Juridisch 3.5 Integriteit	4.1 Afhankelijkheid 4.2 Verandervermogen 4.3 Draagvlak 4.4 Externe negatieve beeldvorming

Een aantal categorieën is verder onderverdeeld in enkele subcategorieën.

8.3 Inzicht in risico's en beheersmaatregelen

Het risicomangementproces begint zoals beschreven bij het bestuur, die de *attitude* (risicohouding) bepaalt, en de (gedelegeerde) risico-eigenaren (bestuur en uitvoering) die samen verantwoordelijk zijn voor de *identificatie* (indeling naar categorieën).

Analyse en reactie

Voor ieder van de geïdentificeerde risico-categorieën heeft het pensioenfonds concrete risicodefinities en –scenario's vastgelegd. Deze zijn als basis gehanteerd voor een 'risico self assessment' waarmee is bepaald hoe groot het risico wordt ingeschat, zowel in termen van kans en impact als in termen van bruto (zonder beheersmaatregelen) als netto (ná beheersmaatregelen). De ingeschatte risico's worden afgezet tegen de risicohouding en vervolgens wordt bepaald in hoeverre aanvullende actie wenselijk is. Dit betreft een kosten/baten afweging die kan leiden tot het aanpassen van beheersing, het overdragen, het vermijden of het accepteren van het risico. De methodiek en uitkomsten van dit 'risico self assessment' zijn vastgelegd in het IRM uitwerkingsdocument. Deze uitkomsten vormen vervolgens de basis voor de monitoring en rapportage. De belangrijkste uitkomsten worden in de alinea hierna uitgelicht.

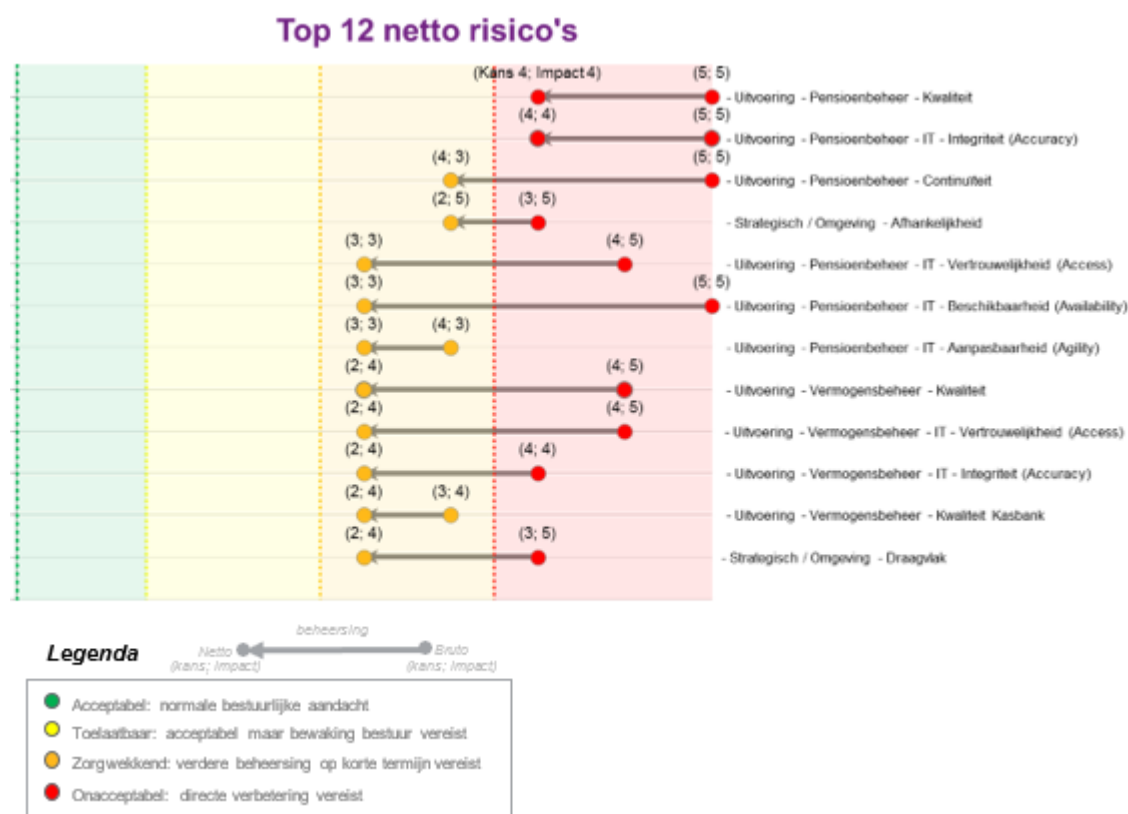
Monitoring en rapportage

Ter invulling van de monitoring is een proces ingericht dat leidt tot een risicorapportage aan het bestuur op kwartaalbasis. De risico-inschattingen worden hiermee op kwartaalbasis geactualiseerd. Hierin wordt gerapporteerd over wijzigingen in risico's en beheersing gedurende het kwartaal.

Met betrekking tot de financiële risico's wordt in de kwartaalrapportage over het vierde kwartaal van 2019 gerapporteerd dat de premiedekkingsgraad zorgelijk is, de lange termijn risicohouding buiten de grenzen ligt en dat het realiseren van nominale zekerheid en de toeslagambitie zorgwekkend zijn. Aan de korte termijn risicohouding (de afgesproken hoogte van het vereist vermogen) wordt wel voldaan.

Met betrekking tot de niet-financiële risico's wordt in de kwartaalrapportage over in totaal 35 risicocategorieën gerapporteerd. Het netto risico (ná aanwezige beheersing) voor 23 categorieën wordt gekwalificeerd als acceptabel danwel toelaatbaar. Daarnaast zijn 10 categorieën gekwalificeerd als zorgwekkend en 2 als onacceptabel.

Vanuit de risicorapportage over het vierde kwartaal ziet de grafische weergave van de 12 voornaamste netto niet-financiële risico's er als volgt uit (per risico is zowel het bruto als het netto risico zichtbaar):



8.4 Terugblik

Voor wat betreft de financiële risico's zijn gedurende heel 2019 grote zorgen geweest. De financiële positie is nagenoeg ongewijzigd gebleven en is dusdanig dat indexatie op korte termijn niet mogelijk is en nominale zekerheid en de lange termijn indexatie onder zware druk staan. In het bestuursverslag over 2018 is hier dan ook uitvoerig bij stilgestaan en ook in dit bestuursverslag wordt hier de nodige aandacht aan besteed. De middelen die het bestuur tot beschikking heeft zijn uiterst beperkt.

Renterisico

Het renterisico wordt vanuit de strategische beleggingsmix voor ongeveer de helft afgedekt. De renteontwikkeling heeft in 2019 geleid tot een toename van de waarde van de pensioenverplichting en per saldo geleid tot verdere verslechtering van de financiële positie.

Zakelijke waarden risico

Het risico op zakelijke waarden heeft geresulteerd in een positieve bijdrage aan de financiële positie in dezelfde orde als de verslechtering door het renterisico.

Niet-financiële risico's

Met betrekking tot niet-financiële risico's heeft 2019 grotendeels in het teken gestaan van verhoogde aandacht voor de pensioenuitvoering. Risico's op het gebied van onder andere aantoonbaarheid en continuïteit hebben geleid tot een blijvend direct toezicht op en contact met de pensioenuitvoerder, voornamelijk in de vorm van een ingestelde stuurgroep. Dit beeld is ook naar voren gekomen in het risico assessment voor alle niet-financiële risico's (waaronder de SIRA) dat in 2019 is geactualiseerd. Ook hier wordt in het bestuursverslag uitvoerig bij stilgestaan.

8.5 Voortuitblik

In 2020 zal de volwassenheid van het risicomanagement, en de ontwikkeling daarvan, door het bestuur worden besproken. Daarnaast zullen de praktische invulling van de sleutelfuncties en de verantwoordelijkheden binnen het bestuur en de commissies op het gebied van risicomanagement op een volgend niveau worden gebracht. Mogelijk dat in 2020 aanleiding ontstaat tot het uitvoeren van een ERB. Voorbereidingen hiervoor zullen daar waar nodig in 2020 worden getroffen. En tot slot zal het toezicht op het risicomanagement bij de pensioenuitvoerder ook in 2020 een belangrijk onderwerp vormen.

9. Personalia

Bestuur

Het bestuur is op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Leden	Eerste benoeming	Benoemd tot	Organisatie	Leeftijd
Namens werkgevers				
Mevrouw R. van Ewijk	1 april 2019	1 april 2025	ANKO	53
De heer T. van der Rijken	19 februari 2020	19 februari 2026	ANKO	42
Namens werknemers				
De heer H. Roeten	1 mei 2018	1 mei 2024	CNV Vakmensen	58
De heer E.P. de Vries	15 december 2016	15 december 2022	FNV Mooi	55
Namens pensioengerechtigden				
De heer G.E. van de Kuilen	24 juli 2014	24 juli 2020		55
Onafhankelijk deskundige				
De heer G.L. Sirks	11 juli 2013	11 juli 2025		64

De heer C. Th. De Wuffel is conform het rooster van aftreden afgetreden per 1 april 2019. Mevrouw R. van Ewijk is per 1 april 2019 benoemd als zijn opvolger.

De heer G.L. Sirks is per 11 juli 2019 voor een tweede zittingstermijn herbenoemd.

Mevrouw K. Boekhorst is per 27 september 2019 afgetreden wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn van 12 jaar. De heer T. van der Rijken is per 19 februari 2020 benoemd als haar opvolger.

Compliance officer

Het bestuur voerde tot 2019 zijn compliance werkzaamheden zelf uit. De leidinghebbend voorzitter fungeerde als compliance officer. Per 2019 is de heer Pullen van TriVu aangesteld als extern compliance officer.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is op 31 december 201 als volgt samengesteld:

Leden	Benoemd tot	Organisatie	Afgevaardigd namens	Leeftijd
De heer C.B. de Groot	1 januari 2021	ANKO	werkgevers	56
De heer J. Kerstens	1 juli 2022	CNV Vakmensen / FNV Mooi	pensioengerechtigden	54
De heer R.L. van Uden	1 januari 2021	CNV Vakmensen / FNV Mooi	deelnemers	42

De heer De Groot zal het verantwoordingsorgaan per 1 juli 2020 verlaten. Hij wordt opgevolgd door mevrouw K. Boekhorst.

Raad van toezicht

De raad van toezicht is op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Leden	Einde huidige zittingstermijn	Leeftijd
Mevrouw I. van Duijn - Pennenburg	1 juli 2021	66
De heer P. van Gameren	1 oktober 2020	54
Mevrouw H. de Graaf	28 oktober 2023	62

De heer T. Uçar is per 1 juli 2019 afgetreden, omdat veranderingen in zijn functies niet meer verenigbaar waren met zijn rol als intern toezichthouder bij het pensioenfonds. Mevrouw H. de Graaf is per 28 oktober 2019 benoemd als zijn opvolger. Per 1 september 2019 heeft het bestuur een stagiair aan de raad van toezicht toegevoegd. De heer R. Beil loopt voor de periode van één jaar met de raad van toezicht mee.

Uitbestedingspartijen

In het jaarverslag zijn in paragraaf 3.8 de partijen opgenomen waaraan taken zijn uitbesteed en in paragraaf 3.9 zijn de controlerende, ondersteunende en adviserende partijen opgenomen.

10. Pensioenregeling, statuten, reglementen

10.1 Inleiding

Doelstelling van het pensioenfonds is het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden met inachtneming van de statuten en reglementen. In dit hoofdstuk worden de kenmerken van de pensioenregeling, de volumeveranderingen en de wijzigingen in de statuten en reglementen besproken.

10.2 De kenmerken van de pensioenregeling

Pensioensysteem

Het pensioensysteem is een middelloonregeling.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het pensioenfonds, neemt verplicht deel aan de pensioenregeling. De deelname gaat in op de eerste dag van de maand waarin de werknemer 21 jaar wordt.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is 68 jaar.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag is het bruto jaarsalaris met een maximum van € 55.927 (2018: € 54.614).

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

In 2019 wordt 0,81% (2018: 0,81%) van het bruto salaris opgebouwd aan ouderdomspensioen.

Partnerpensioen

In 2019 bedraagt het jaarlijks partnerpensioen voor elk opbouwjaar 0,567% van de pensioengrondslag.

Wezenpensioen

Het halfwezenpensioen bedraagt 20% van het te behalen partnerpensioen en wordt uitgekeerd tot 18 jaar of tot 27 jaar voor studerende kinderen. Als beide ouders zijn overleden, wordt het wezenpensioen verdubbeld.

Premie

De premie bedraagt in het verslagjaar 9,0% (2018: 9,0% waarvan 0,2% VPL-premie) van het bruto salaris.

Toeslagenbeleid

Het bestuur besluit jaarlijks of en in hoeverre de ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken verhoogd worden door het verlenen van een toeslag. Toeslagen zijn altijd voorwaardelijk.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

10.3 Volumeveranderingen pensioenregeling

Pensioenuitkeringen

De hoogte van het jaarlijks ouderdomspensioen was gemiddeld € 1.597, van het nabestaandenpensioen € 1.359, van het wezenpensioen € 660. De bedragen zijn afhankelijk van de in de bedrijfstak doorgebrachte diensttijd en de hoogte van het salaris.

Afkoop van het pensioen

Bij kleine pensioenen bestaat bij ingang van het pensioen de mogelijkheid tot afkoop van het pensioen. De afkoopgrens was € 484,09 (2018: € 474,11). In 2019 werd in 228 gevallen het pensioen afgekocht (2018: 112). Dit aantal heeft betrekking op ouderdomspensioen, (bijzonder) nabestaandenpensioen en wezenpensioen.

Individuele waardeoverdracht

Het pensioenfonds werkt mee aan individuele waardeoverdracht bij wisseling van dienstverband. Het doel hiervan is de bestrijding van pensioenbreuk alsook het voorkomen van versnippering van pensioenaanspraken. In 2019 waren er geen inkomende (2018: geen) en geen uitgaande (2018: geen) waardeoverdrachten.

Pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid

Voor deelnemers die arbeidsongeschikt zijn geworden, wordt de pensioenopbouw vanaf de eerste WAO- c.q. WIA-dag zonder verdere premiebetaling voortgezet. Deze voortzetting is afhankelijk van het percentage van arbeidsongeschiktheid volledig of gedeeltelijk. Uitgangspunt is het laatst bekende brutosalaris. Deze regeling had in 2019 op 488 deelnemers betrekking (2018: 507).

10.4 Mutatieoverzicht pensioenregeling

Aantallen verloop	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden
Beginstand	21.455	46.293	3.241
Toetreding	6.946	-4.342	0
Opnieuw in dienst	0	0	0
Uitdiensttreding	-7.360	7.360	0
Ingang pensioen	-23	-173	309
Overlijden	-12	-65	-62
Waardeoverdracht	0	0	0
Afkoop	0	-228	-64
Verval klein pensioen	0	-678	0
Expiratie	0	0	-12
Overige oorzaken	31	-15	-1
Eindstand	21.037	48.152	3.411

Aantallen verloop	Ouderdoms-pensioen	Partner-pensioen	Wezenpensioen
Beginstand	2.453	721	67
Ingang pensioen	196	81	32
Overlijden	-42	-20	0
Afkoop	-5	-42	-17
Expiratie	0	0	-12
Overige oorzaken	0	-1	0
Eindstand	2.602	739	70

Toelichting bij het mutatieoverzicht

Deelnemers

De ultimo stand betreft de werknemers die op 31 december vanwege een dienstverband in de bedrijfstak of vanwege vrijwillige voortzetting deelnemer zijn.

Arbeidsongeschikte deelnemers

Het aantal betreft deelnemers die alleen pensioen opbouwen vanwege de regeling van premievrije opbouw wegens arbeidsongeschiktheid. Het kan gaan om volledige arbeidsongeschiktheid of om gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid en geen dienstverband in de branche.

Pensioengerechtigden

Het aantal betreft de periodieke pensioenuitkeringen. Deelnemers die met pensioen gaan, worden afgeboekt met de mutatie pensionering bij 'Deelnemers', 'Gewezen deelnemers' of 'Arbeidsongeschikte deelnemers'. Vervolgens worden deze deelnemers met dezelfde mutatie bijgeboekt bij 'Pensioengerechtigden'. De mutatie toetredingen bij 'Pensioengerechtigden' betreft dus niet deelnemers die pensioneren, maar alleen de ingang van het nabestaanden- en wezenpensioen.

Pensioengerechtigden zonder uitkering

Dit zijn pensioengerechtigden aan wie de uitkering niet kan worden toegekend. Dit kan twee redenen hebben: of de persoon is niet traceerbaar, of de persoon heeft zijn uitkering niet opgevraagd.

Afkoop

Wanneer een deelnemer of gewezen deelnemer met pensioen gaat en zijn pensioen direct wordt afgekocht, wordt deze afkoop vermeld in de kolom 'Deelnemers' of 'Gewezen deelnemers'. Een afkoop van het nabestaanden- en wezenpensioen staat vermeld in de kolom 'Pensioengerechtigden'.

Waardeoverdrachten

Bij de waardeoverdrachten staan in dit mutatieoverzicht alleen de uitgaande waardeoverdrachten vermeld. Deelnemers met een inkomende waardeoverdracht hebben geen invloed op het aantal.

Overige oorzaken

De mutatie overige oorzaken bestaat voornamelijk uit een correctie van in het verleden ten onrechte opgenomen deelnemers en deelnemers waarvan de mutatie niet valt onder een van de genoemde redenen.

10.5 Wijzigingen in fondsdocumenten

Deze paragraaf geeft een overzicht van de wijzigingen in de statuten en reglementen die in 2019 zijn doorgevoerd.

10.5.1 Statuten en verplichtstelling

De verplichtstellingsbeschikking van het pensioenfonds is in 2019 niet gewijzigd. Op 22 november 2017 publiceerde het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de huidige verplichtstelling in de Staatscourant.

Op 12 juni 2019 is een gewijzigde akte van de statuten bij de notaris gepasseerd. De wijzigingen waren het gevolg van IORPII en de bestuurlijk inrichting die als gevolg daarvan wijzigde.

10.5.2 Pensioenreglement

Wijzigingen per 1 januari 2019

Het pensioenreglement is per 1 januari 2019 op de volgende punten gewijzigd:

- IORP II;
- Wet waardeoverdracht kleine pensioenen;
- Het schrappen van de VPL-regeling;
- Afkoop- en flexibiliseringsfactoren.

10.5.3 Uitvoeringsreglement

Wijzigingen per 1 januari 2019

Het uitvoeringsreglement is per 1 januari 2019 op de volgende punten gewijzigd:

- Aanpassingen aan de procesgang bij AGH;
- Klachten- en geschillenregeling.

10.5.4 Reglement raad van toezicht

Wijzigingen per 1 januari 2019

Het reglement raad van toezicht is per 1 januari 2019 op de volgende punten gewijzigd:

- De mogelijkheid om buiten vergaderingen om besluiten te nemen;
- Het roulerend voorzitterschap (per 2020 omgezet naar een vaste voorzitter).

10.5.5 Reglement verantwoordingsorgaan

Wijzigingen per 1 januari 2019

Het reglement verantwoordingsorgaan is per 1 januari 2019 op de volgende punten gewijzigd:

- Een maximale zittingstermijn is ingevoerd doordat de leden maximaal tweemaal herbenoemd kunnen worden;
- De jaarlijkse zelfevaluatie is toegevoegd.

10.5.6 Huishoudelijk reglement bestuurlijke commissies

In 2019 is het huishoudelijk reglement bestuurlijke commissies gewijzigd door een toevoeging van de sleutelfuncties en een aanpassing van de namen, taken en bevoegdheden van de commissies.

11. Raad van toezicht en Verantwoordingsorgaan

11.1 Raad van Toezicht

In de jaarrapportage van de Raad van Toezicht (RvT) van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf (hierna pensioenfonds) heeft de RvT vooral aandacht voor de kwaliteit van besturen en let daarbij op een goede governance, de bestuurlijke processen en de gehanteerde principes die aan het beleid ten grondslag liggen.

Algemeen oordeel

De RvT is van mening dat het bestuur in goede samenwerking onderling en met de RvT en het verantwoordingsorgaan op een goede wijze uitvoering heeft gegeven aan zijn taken. Hierbij heeft het bestuur bij zijn besluitvorming naar het oordeel van de RvT een goede belangenafweging voor de verschillende belanghebbenden van het pensioenfonds toegepast.

De RvT heeft grote waardering voor de wijze waarop het bestuur de lastige situatie rondom de overgang naar de huidige pensioenadministrateur continu heeft gemonitord en verbeteringslagen bij de pensioenadministrateur mede heeft geïnitieerd. Ook het realiseren van de vergaande maatregelen om de continuïteit van de uitvoering te borgen, verdient lof.

De RvT steunt het besluit van het bestuur om opnieuw naar de uitbesteding van de pensioenadministratie te kijken en wederom een overgang naar een nieuwe pensioenadministrateur te overwegen.

Opvolging aanbevelingen 2018

In zijn algemeenheid heeft het bestuur goede opvolging gegeven aan de aanbevelingen die door de RvT en de certificerende partijen (accountant en actuaris) over 2018 zijn gedaan. De RvT heeft er begrip voor dat het bestuur vanwege andere, hogere prioriteiten slechts beperkt aandacht heeft kunnen besteden aan de uitwerking van de mogelijke consequenties van het pensioenakkoord. Voor wat betreft het diversiteitsbeleid vindt de RvT dat het bestuur daar meer voortgang in had kunnen boeken, ook al beseft de RvT daarbij dat het bestuur mede afhankelijk is van de voordragende partijen. Het stelt de RvT teleur dat het bestuur hierdoor geen bestuurder van onder de 40 jaar binnen zijn geledingen heeft. Ook de man/vrouw verhouding en verschillen in achtergrond binnen het bestuur laten te wensen over. Op deze vlakken verwacht de RvT dat het bestuur daar in de nabije toekomst meer aandacht aan zal besteden.

Financiële situatie

De financiële situatie van het pensioenfonds blijft zeer zorgelijk te noemen ondanks het feit dat de beleggingsresultaten in vergelijking met andere pensioenfondsen zeer goed te noemen zijn. Over de afgelopen vijf jaar waren de beleggingsresultaten van het pensioenfonds zelfs de hoogste van de 100 grootste pensioenfondsen. Voor een aanzienlijk deel is dit te danken aan de renteafdekking van het pensioenfonds. De rente is in het afgelopen jaar gedaald van 1,603% per ultimo 2018 tot 0,982% per ultimo 2019. Het pensioenfonds is vanwege de lange duratie van de verplichtingen (gemiddeld 32,0 jaar) erg gevoelig voor renteontwikkelingen. De actuele dekkingsgraad steeg ondanks de rentedaling en dankzij de renteafdekking en de goede beleggingsresultaten met 1,4% namelijk van 94,8% per ultimo 2018 tot 96,2% per ultimo 2019. De beleidsdekkingsgraad daalde echter van 96,5% per ultimo 2018 naar 95,5% per ultimo 2019.

De financiële situatie van het pensioenfonds leidt tot extra gevoeligheid rondom belangenafweging bij de premievaststelling. De Sociale Partners worstelen hiermee en dienen zich in de komende periode nadrukkelijk te verdiepen in hun verantwoordelijkheden op dit gebied.

Goedkeuringsactiviteiten

Gedurende het boekjaar heeft de RvT de volgende door het bestuur voorgenomen besluiten over de profielen van een bestuurslid namens werkgeversorganisatie en een onafhankelijk bestuurslid beoordeeld en nadat deze waren aangepast naar aanleiding van door de RvT gemaakte opmerkingen goedgekeurd. Tevens zijn de te benoemen bestuursleden (werkgeversvoorzitter, werkgeverslid en onafhankelijk bestuurslid) aan de profielen getoetst en akkoord bevonden.

Op 11 juni 2019 heeft de RvT in een vergadering met het bestuur het jaarverslag 2018 besproken en goedgekeurd. Daarnaast heeft de RvT in zijn vergadering van 3 december 2019 zijn goedkeuring gegeven aan de wijzigingen in het beloningsbeleid.

In zijn rapportage aan het bestuur heeft de RvT over 2019 de volgende aanbevelingen gedaan:

- De financiële situatie van het pensioenfonds blijft zorgwekkend en de financiering van de pensioenregeling lijkt onvoldoende voor ongewijzigde uitvoering van de pensioenregeling in de toekomst. De RvT beveelt het bestuur aan om op korte termijn met de Sociale Partners hierover het gesprek aan te gaan en de verschillende alternatieven uit te werken en te bespreken. Hierbij dient tevens stilgestaan te worden bij de veranderingen die een nieuw pensioenstelsel met zich mee kunnen brengen.
- Ten aanzien van het opnieuw overwegen naar een andere pensioenadministrateur over te stappen beveelt de RvT aan aandacht te hebben voor de flexibiliteit van het administratiesysteem, het verandervermogen en de toekomststrategie van de uitbestedingspartij. Daarnaast wijst de RvT het bestuur op een goede voorbereiding van een exitstrategie in geval van een eventuele overgang naar een nieuwe pensioenadministrateur.
- Het pensioenfonds voldoet niet aan het diversiteitscriterium van minimaal één bestuur jonger dan 40 jaar. De RvT juicht toe dat het bestuur aan de slag gaat met een stappenplan om ervoor te zorgen dat het in de nabije toekomst

wel aan alle diversiteitscriteria kan voldoen. De RvT raadt het bestuur aan dit ook nadrukkelijk met de voordragende partijen te bespreken aangezien het een gemeenschappelijke inspanning behoort te zijn.

- Om te voldoen aan de vereisten van de IORP-regelgeving dient het bestuur voor september 2020 sleutelfunctiehouders aan DNB voor te gedragen. De RvT adviseert nog voor september de huidige werkwijze te evalueren om zeker te zijn dat de sleutelfunctiehouders voldoende in hun rol zijn gegroeid. Tevens adviseert de RvT om goed na te denken of de functie van sleutelfunctiehouders zich laat verenigen met het lidmaatschap van werkgroepen (zoals bijvoorbeeld de werkgroep die zich bezighoudt met de selectie van de pensioenadministrateur).
- In combinatie van de verschillende bijzonderheden rond de Coronacrisis met effecten voor de economische situatie, de zorgelijke financiële situatie van het pensioenfonds en de situatie rondom de pensioenuitvoering is een goede, duidelijke communicatie naar de belanghebbenden van het pensioenfonds essentieel. Hiervoor vraagt de RvT in 2020 bijzondere aandacht.

Voor 2020 zal de RvT, naast de wettelijke en statutaire toezichttaak, aan de volgende thema's in het bijzonder aandacht besteden:

- De invoering van wet- en regelgeving (o.a. IORP II).
- Het volledig in control zijn over de uitbesteding van de pensioenadministratie.
- Het voldoen aan de diversiteitbepalingen in de Code Pensioenfonds.
- De communicatie naar deelnemers over de mogelijke gevolgen van de financiële situatie en eventuele verandering ten aanzien van de pensioenadministratie.
- De communicatie over de VPL. Eerder stond deze nog apart vermeld in het UPO. Vanaf 2020 is de VPL opgeteld bij het opgebouwde pensioen.
- Inzicht in de gevolgen van het pensioenakkoord voor het pensioenfonds.
- De houdbaarheid van de pensioenregeling in relatie tot de financiële positie van het fonds.
- De strategie van het fonds op de middellange en de lange termijn gelet op de omvang van het fonds en het veranderende pensioenlandschap.

De RvT zal het bestuur daarbij graag gevraagd en ongevraagd van advies dienen en als klankbord functioneren.

Tenslotte maakt de RvT ook melding van het feit dat in het belang van het behoud van continuïteit in de RvT er een rooster van aftreden is vastgesteld. De termijn van de heer Van Gameren zal in 2020 aflopen, de termijn van mevrouw Van Duijn-Pennenburg in 2021. Mevrouw De Graaf is in 2019 benoemd en haar eerste termijn zal aflopen in 2023. In onderling overleg is besloten dat mevrouw Van Duijn-Pennenburg niet en de heer Van Gameren wel voor een volgende termijn beschikbaar is. De RvT zal samen met het Verantwoordingsorgaan actie ondernemen om de vrijvallende zetel opnieuw in te vullen.

Woerden, mei 2020

Inge van Duijn-Pennenburg
Hennie de Graaf
Peter van Gameren
Ruben Beil (stagiair)

11.2 Reactie bestuur

Het bestuur is verheugd over de waardering die de raad in zijn rapport uitspreekt voor de werkwijze en de realisatie van werkzaamheden. De leden van de raad van toezicht zijn zeer betrokken bij het pensioenfonds. Dit blijkt wel onder andere uit hun aanwezigheid als toehoorder bij bestuursvergaderingen en op themadagen. De raad van toezicht levert als toezichthouder, (kritisch) klankbord en raadgever een constructieve bijdrage aan het bestuur. Er zijn in 2019 waardevolle aanbevelingen gedaan ten aanzien van de pensioenuitvoering, de profielschetsen en het beloningsbeleid. De aanbevelingen in het jaarrapport van de raad van toezicht worden in het bestuur besproken en van een reactie voorzien. In het reguliere overleg met de raad van toezicht zal de opvolging besproken worden.

In juli 2019 heeft de heer Uçar de raad van toezicht verlaten en hij is per oktober 2019 opgevolgd door mevrouw De Graaf. Daarnaast is per september 2019 de heer Beil als stagiair aangesloten. Het bestuur is verheugd met de zeer complete samenstelling van de raad van toezicht.

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor de prettige samenwerking en waardeert de bijdrage die de leden hebben geleverd aan het bestuurlijk functioneren.

11.3 Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat sinds 1 juli 2014 uit drie leden namens deelnemers, werkgevers en pensioengerechtigden. Er hebben in 2019 geen wijzigingen plaatsgevonden in de samenstelling van het verantwoordingsorgaan.

Vergaderingen

In 2019 is het verantwoordingsorgaan driemaal bij elkaar gekomen en werd één opleidingsdag georganiseerd. Daarnaast is twee keer vergaderd met een afvaardiging van het bestuur en hebben twee bijeenkomsten met de raad van toezicht plaatsgevonden.

Taken

De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in een reglement. Samengevat heeft het verantwoordingsorgaan een oordeelsbevoegdheid, een adviesrecht en de mogelijkheid voor een bindende voordracht in de raad van toezicht.

Oordeel

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan baseert het oordeel op:

- het bestuursverslag,
- de jaarrekening,
- het rapport van de raad van toezicht en
- overige verstrekte informatie, zoals besproken in de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan en het digitale documentenarchief

Advies

Het verantwoordingsorgaan heeft een adviesrecht ten aanzien van:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- de profielschets voor leden van de Raad van Toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het fonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en
- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

In 2019 heeft het verantwoordingsorgaan een positief advies gegeven aan het bestuur over:

- de profielschets voor de vacature in de raad van toezicht;
- het reglement van het verantwoordingsorgaan;
- de keuze voor URM1 als rekenmethodiek voor het te bereiken pensioen;
- het reglement van de raad van toezicht;
- het jaarverslag over 2018;
- de samenstelling van de premie en de hoogte van de premiecomponenten voor 2020;
- het beloningsbeleid per 2020;
- de benoeming van een voorzitter van de raad van toezicht;
- het communicatiejaarplan 2020;

Er zijn in 2019 geen afwijzende adviezen gegeven door het verantwoordingsorgaan.

Bindende voordracht

Het bestuur benoemt leden in de raad van toezicht na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. Vanwege de vacature in de raad van toezicht heeft het verantwoordingsorgaan een selectieprocedure doorlopen en de meest geschikte kandidaat aan het bestuur voorgedragen. Het verantwoordingsorgaan is verheugd met de benoeming van mevrouw De Graaf in de raad van toezicht. Bij de evaluatie van het reglement van de raad van toezicht, heeft het bestuur besloten om het roulerend voorzitterschap te wijzigen naar een vaste voorzitter. Het verantwoordingsorgaan heeft na overleg met de zittende leden, mevrouw Van Duijn voorgedragen als voorzitter. Het bestuur heeft mevrouw Van Duijn per 1 januari 2020 als voorzitter benoemd.

Rapport raad van toezicht

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van het rapport van de raad van toezicht en de mondelinge toelichting hierop van de leden van de raad van toezicht op 11 mei 2020. Het verantwoordingsorgaan herkent zich in het positieve beeld, onderschrijft de aanbevelingen aan het bestuur en heeft het rapport in zijn oordeelsvorming meegenomen.

Beleidsdoelstellingen 2019

In het rapport over 2015 deed de raad van toezicht de aanbeveling aan het verantwoordingsorgaan om beleidsdoelstellingen te formuleren. Het verantwoordingsorgaan heeft deze aanbeveling ter harte genomen en formuleert sindsdien jaarlijks beleidsdoelstellingen.

Voor 2019 waren de drie doelstellingen:

1. De pensioenuitvoering: Aanbevelingen doen aan het bestuur over de uitwerking van de pensioenuitvoering in de dagelijkse praktijk alsmede de continuïteit van de pensioenuitvoeringsorganisatie. Er is in 2019 veel aandacht van het bestuur uitgegaan naar de pensioenuitvoering. Het verantwoordingsorgaan heeft regelmatig met het bestuur gesproken over de pensioenuitvoering. Het verantwoordingsorgaan heeft de indruk dat het bestuur er goed bovenop zit. De zorgen die er binnen het verantwoordingsorgaan al waren zijn verder versterkt door de feitelijke ontwikkelingen in 2019.
2. De communicatie met deelnemers en werkgevers: De communicatieactiviteiten monitoren, aanbevelingen doen over het vergroten van de effectiviteit en beoordelen of de boodschap realistisch en begrijpelijk is. Het verantwoordingsorgaan heeft het bestuur doorlopend gewezen op het belang van een tijdige en realistische boodschap ten aanzien van een mogelijke verlaging van de pensioenen. De communicatie-uitingen zijn beoordeeld, gemonitord en bijgesteld. Het verantwoordingsorgaan heeft het gevoel dat het bestuur hier voldoende aandacht voor heeft.
3. De dreigende verlaging van de pensioenen: De ontwikkeling van de financiële situatie monitoren en de inzet van maatregelen beoordelen op evenwichtigheid.

Het verantwoordingsorgaan heeft zich in september 2019 uitgebreid laten voorlichten over de impact van de UFR en de parameters op de premie per 2021. Deze impact is tevens bediscussieerd met de raad van toezicht.

Beleidsdoelstellingen 2020

Het verantwoordingsorgaan heeft de volgende drie beleidsdoelstellingen benoemd voor 2020:

1. De pensioenuitvoering: Het monitoren van de situatie bij de pensioenuitvoerder en het borgen van de continuïteit in de pensioenuitvoering. Specifieke aandacht bij het bestuur vragen voor de dagelijkse praktijk bij werkgevers, gepensioneerden en actieve deelnemers. De systemen van de pensioenuitvoerder moet inzichtelijk en betrouwbaar zijn en een hoog gebruikersgemak leveren.
2. De communicatie met deelnemers en werkgevers: De communicatieactiviteiten blijvend monitoren, aanbevelingen doen over het vergroten van de effectiviteit en beoordelen of de boodschap tijdig, realistisch en begrijpelijk is.
3. De financiële situatie van het pensioenfonds: De ontwikkeling van de financiële situatie monitoren en hierover periodiek overleg voeren met het bestuur. Gezien de huidige financiële situatie worden de ontwikkelingen rondom het pensioenakkoord gemonitord. Los daarvan vindt het verantwoordingsorgaan dat er vanuit de sociale partners verantwoordelijkheid genomen moet worden.

Bevindingen

Het verantwoordingsorgaan heeft op grond van de gesprekken met het bestuur en de beoordeelde documentatie de volgende bevindingen over het verslagjaar 2019:

Pensioenuitvoering

Het verantwoordingsorgaan is bezorgd over de ontwikkelingen bij de pensioenuitvoerder en de continuïteit van een goede pensioenadministratie. Ondanks de grote inzet van het bestuur is de pensioenuitvoering niet op het gewenste niveau.

Financiële herstel van het pensioenfonds

Het verantwoordingsorgaan realiseert zich dat het pensioenfonds een “groen fonds” is met veel jonge deelnemers. De lage rentestand belemmert het financiële herstel van het pensioenfonds. Het verantwoordingsorgaan heeft zorgen over een tijdig financieel herstel van het pensioenfonds en over de evenwichtigheid van de belangen gedurende de periode van herstel.

Premiebeleid

Het verantwoordingsorgaan is blij dat de sociale partners ook in 2019 bovenop de kostendekkende premie een aanvullende premie heffen. De premie bleef in 2019 9,0% van het salaris bij een gelijkblijvend opbouwpercentage van 0,81%. De premie leverde hierdoor een minder negatieve bijdrage aan het herstel. Het verantwoordingsorgaan betreurt dat de premie nog steeds geen positieve bijdrage levert aan het financieel herstel van het pensioenfonds. Toeslagbeleid De financiële situatie van het pensioenfonds geeft al jaren geen mogelijkheid om de pensioenen te verhogen. Naar de toekomst toe is er pas over 10 jaar weer zicht op toeslagverlening. Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur open, realistisch en tijdig naar de deelnemers en pensioengerechtigden te communiceren over de kans op een verhoging van de pensioenen.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan realiseert zich dat de beleggingsopbrengsten belangrijk zijn voor het financiële herstel van het pensioenfonds. Het beleggingsbeleid heeft in 2019 een positieve bijdrage geleverd aan de financiële situatie. Het behaalde rendement was hoger dan de benchmark.

Beloningsbeleid

Het verantwoordingsorgaan is tevreden met de aanpassing van het beloningsbeleid per 1 januari 2020. De beloningen zijn hiermee passend bij de complexiteit en de tijdsbesteding. Het is goed om met elkaar in gesprek te blijven over de beloningen.

Risicobeleid

Het verantwoordingsorgaan moedigt het bestuur aan de risico's mee te wegen in zijn beleid en besluiten.

Communicatiebeleid

Het bestuur is goed voorbereid op een mogelijke verlaging van de pensioenen met een speciaal communicatieplan over korten. Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur realistische verwachtingen te communiceren aan deelnemers en pensioengerechtigden over het verhogen of verlagen van de pensioenen.

Oordeel

Op grond van voorgaande bevindingen komt het verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf tot het oordeel dat:

- het bestuur voldoende informatie aan het verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen;
- het handelen van het bestuur in 2019 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen;
- het bestuur in 2019 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij het bestuur zich heeft ingezet om de belangen van alle betrokkenen evenwichtig af te wegen;
- het bestuur actief en besluitvaardig opereert, in het bijzonder ten aanzien van de pensioenuitvoering en het financieel herstel.

Situatie fonds 2020

Het pensioenfonds bevindt zich in een financiële crisissituatie als gevolg van de Corona pandemie. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur de belangen van alle belanghebbenden (actieven, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers) in ogenschouw te nemen wanneer maatregelen op grond van het crisisplan noodzakelijk blijken.

Woerden, 24 juni 2020

Namens het Verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf

Chris de Groot
John Kerstens
Ramon van Uden

11.4 Reactie bestuur

Het bestuur waardeert de betrokkenheid van het verantwoordingsorgaan bij het pensioenfonds in het algemeen en de pensioenuitvoering in het bijzonder. Het bestuur deelt de zorgen die het verantwoordingsorgaan uitspreekt in zijn verslag en waardeert de erkenning voor de moeilijke situatie waarin gewerkt moet worden. Dit betreft zowel de pensioenuitvoering als de financiële situatie van het pensioenfonds en de evenwichtigheid van de belangen gedurende de periode van herstel. Herkend wordt dat de premie nog steeds geen positieve bijdrage levert aan het financieel herstel van het pensioenfonds. Het bestuur neemt de geuite zorgen mee naar het gesprek met de sociale partners. Het bestuur blijft het verantwoordingsorgaan betrekken bij de ontwikkelingen in de pensioenuitvoering en doet er alles aan om de zorgen hierover weg te nemen.

Het bestuur is verheugd over het positieve oordeel in het verslag van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur onderschrijft de beleidsdoelstellingen voor 2020 zal daar waar mogelijk een bijdrage aan deze doelstellingen leveren. De gevraagde aandacht voor een evenwichtige belangenafweging tijdens de actuele coronacrisis heeft het crisisteam scherp op het netvlies. Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor zijn inzet en betrokkenheid in 2019 en verwacht dat het verantwoordingsorgaan het bestuur op dezelfde kritische manier blijft volgen in 2020. Twee van de drie leden bereiken in 2020 de maximale zittingstermijn en verlaten het verantwoordingsorgaan. Het bestuur wil de heer De Groot en de heer Van Uden op deze plaats extra bedanken voor hun jarenlange inzet en betrokkenheid.

12. Ondertekening bestuur

Hoofdstuk 1 tot en met hoofdstuk 11 betreft het bestuursverslag. In de in hoofdstuk 13 opgenomen jaarrekening staan de financiële gegevens over het boekjaar 2019 vermeld. In hoofdstuk 14 staan de overige gegevens.

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf,

Woerden, 24 juni 2020

Mevrouw R. van Ewijk
Werkgeversvoorzitter

De heer G.E. van Kuilen
Werknemersvoorzitter

De heer T. van der Rijken
Bestuurslid

De heer H. Roeten
Bestuurslid

De heer G.L. Sirks
Bestuurslid

De heer E.P. de Vries
Bestuurslid

JAARREKENING

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf de jaarrekening over boekjaar 2019 eindigend op 31 december 2019. In hoofdstuk 14 'Overige gegevens' volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en onafhankelijk controlerend accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

13.1 Balans

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(bedragen x €1.000)		2019	2018
	Ref.		
Activa			
Beleggingen voor risico pensioenfonds			
Vastgoedbeleggingen	1	101.068	98.582
Aandelen		412.414	220.360
Vastrentende waarden		573.835	517.621
Derivaten		-	-
Overige beleggingen		5.651	3.678
Af: beleggingen met betrekking tot VPL		-	-12.041
		1.092.968	828.199
Beleggingen VPL	2	-	12.041
Vorderingen en overlopende activa	3	6.321	6.477
Overige activa	4		
Liquide middelen		3.527	2.939
Totaal activa		1.102.816	849.657
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves			
Beleggingsreserve	5	208.571	171.413
Beleidsreserve		-252.148	-217.702
		-43.577	-46.290
Technische voorzieningen	6		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		1.145.728	882.704
Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)	7	-	12.041
Overige schulden en overlopende passiva	8	665	1.202
Totaal passiva		1.102.816	849.657
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)			
Actuele dekkingsgraad		96,2%	94,8%
Beleidsdekkingsgraad		95,5%	96,5%

13.2 Verantwoording van baten en lasten

(bedragen x €1000)		2019	2018
	Ref.		
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)			
	9		
Premiebijdragen werkgevers		32.042	32.394
Af premie VPL		-	-720
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken		12.041	18
		44.084	31.692
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	10	230.362	17.582
Overige baten	11	294	16
TOTAAL BATEN		274.740	49.290
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	12	5.803	5.336
Pensioenuitvoeringskosten	13	3.676	3.402
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	14		
Pensioenopbouw		34.530	31.288
Korting van aanspraken en rechten		-	-
Rentetoevoeging		-2.130	-2.201
Onttrekking voor pensioenuitkering en pensioenuitvoeringskosten		-6.051	-5.617
Wijziging marktrente		226.917	64.167
Wijziging actuariële grondslagen		348	-36.166
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		536	-
Inkoop uit hoofde van VPL regeling		10.306	18
Overige mutaties		-1.431	19
		263.024	51.509
Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds	15	-491	-
Overige lasten	16	16	623
		-475	623
TOTAAL LASTEN		272.027	60.870
Saldo van baten en lasten		2.713	-11.580
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Beleidsreserve		37.158	-18.447
Beleggingsreserve		-34.445	6.868
Totaal saldo van baten en lasten		2.713	-11.580

13.3 Kasstroomoverzicht

(bedragen x €1.000)		2019	2018
	Ref.		
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangsten			
Premies	3, 9	32.601	27.371
Overdracht van rechten	15	491	-
Overig	11	9	16
		33.100	27.387
Uitgaven			
Pensioenuitkeringen	8, 12	-5.821	-5.392
Overdracht van rechten	15	-	-
Pensioenuitvoeringskosten	8, 13	-3.909	-3.132
Overig	16	-132	-19
		-9.862	-8.543
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		23.238	18.844
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Ontvangsten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen	1	326.580	436.026
Directe beleggingsopbrengsten	10	16.824	10.759
Overig	10	54	91
		343.458	446.876
Uitgaven			
Aankopen beleggingen	1	-364.782	-463.805
Kosten van vermogensbeheer	9, 10	-1.326	-1.035
		-366.108	-464.840
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		-22.650	-17.964
Netto kasstroom		589	880
Liquide middelen per 1 januari	4	2.939	2.059
Liquide middelen per 31 december	4	3.527	2.939
Mutatie liquide middelen		589	880

13.4 Algemene toelichting

Inleiding

Het doel van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41178953, statutair gevestigd te Woerden (hierna het ‘pensioenfonds’) is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is statutair gevestigd in Woerden
Adresgegevens: Stationsweg 1, 3445 AA WOERDEN

Overeenstemmingsverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro’s, tenzij anders is aangegeven. In de tabellen opgenomen berekeningen zijn gebaseerd op niet-afgeronde bedragen; er kunnen zich derhalve afrondingsverschillen voordoen.

Het bestuur heeft op 24 juni 2020 de jaarrekening vastgesteld.

Vergelijking voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname in de balans en staat van baten en lasten

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico’s met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post “nog af te wikkelen transacties”. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Baten worden in de verantwoording van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormden de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Schattingswijziging

In 2019 zijn geen sprake van schattingswijzigingen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen, e.d. worden verantwoord in de staat van baten en lasten, onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vreemde valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en de presentatie valuta van het pensioenfonds. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen worden verantwoord in de staat van baten en lasten en zijn opgenomen onder indirecte beleggingsopbrengsten.

	31-12-2019	31-12-2018
CHF	1,09	1,12
DKK	7,69	7,69
GBP	0,85	0,90
HKD	9,09	9,09
NOK	10,00	10,00
SEK	10,00	10,00
SGD	1,52	1,56
USD	1,12	1,15

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of actuele waarde.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde. Beleggingen voor risico pensioenfonds en beleggingen inzake VPL worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor een deel van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op periodieke door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Couponrente wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Obligatiefondsen

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in obligaties worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Hypotheke

Participaties in beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde is berekend door middel van de "discounted cashflow"-methode (hierna: DCF-model). Bij de reële waarde berekening is uitgegaan van een aantal parameters c.q. veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van het gewogen gemiddelde moment van ontvangst inclusief vervroegd aflossingsrisico. De gehanteerde parameters in het DCF-model zijn ultimo boekjaar geactualiseerd.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waardingsmodellen. Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Alle (on)gerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Securities lending

Beleggingen die in het kader van een securities lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien uit hoofde van een securities lending programma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans opgenomen. Alle uit het securities lending programma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de betreffende transacties verantwoord onder de (in)directe beleggingsopbrengsten.

Het pensioenfonds voert geen directe securities lendingactiviteiten uit. Binnen de beleggingspools kan sprake zijn van securities lending.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

Overige activa

Onder overige activa worden onder meer liquide middelen opgenomen voor zover dit onmiddellijk opeisbare banktegoeden betreft. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de overige beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds volgens de van toepassing zijnde waardingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit financieel toetsingskader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve onder aftrek van de beleggingsreserve.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen aan de hand van de standaardtoets van DNB.

Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds wordt gewaardeerd tegen reële waarde conform de grondslagen van het fonds. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen.

Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is uitgegaan van de op de balansdatum geldende actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per einde boekjaar:

- Gehanteerde rekenrente
Voor het boekjaar is een rekenrente van 0,98% gehanteerd.
- Overlevingstafels
Prognosetafel AG2018 waarbij de sterftkansen is vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van het pensioenfonds, waarbij de sterftkansen is vermenigvuldigd met een factor om het verschil tussen de ervaringssterfte van het fonds en de algehele sterfte in de generatietafel tot uitdrukking te brengen.
- Partnerfrequentie
Voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor nog niet ingegane nabestaandenpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd die gebaseerd is op een combinatie van 50% van de partnerfrequentie ontleend aan het deelnemersbestand van het pensioenfonds en 50% van de landelijke partnerfrequentie volgens de data van het CBS per 1 januari 2018, met uitzondering van de leeftijden 61 tot en met 68. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Na de pensionering wordt het bepaald partnersysteem toegepast.
- Leeftijdsverschil man – vrouw
Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen
De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 3% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 65 jaar; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftkansen.
- Voorziening voor toekomstige excassokosten
Kostenopslag ter grootte van 3% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.
- Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten
Voor (gewezen) deelnemers wordt 95% van de contante waarde van de toekomstige opbouw gereserveerd.
- IBNR (Incurred but not reported)
Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen.
- Onvindbaren
Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering 5 jaar volledig in stand gehouden en vervolgens in 10 jaar lineair afgeschreven tot nihil.

Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

De VPL-overgangsregeling is door CAO partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement. De overgangsregelingen worden uitgevoerd door het pensioenfonds. De langlopende schuld betreft de gefactureerde premies voor de overgangsregelingen. Hieraan wordt het rendement toegevoegd, de inkoop van de extra pensioenaanspraken wordt onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL-regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan.

De jaarlijks aan de langlopende schuld toe te voegen premie (dotatie) is ongewijzigd en bedraagt 0,2% van de pensioengrondslagsom. Het toe te kennen rendement is gelijk aan gemiddelde beleggingsrendement van het pensioenfonds over het betreffende kalenderjaar (zowel positief als negatief). De inkoop van aanspraken vindt plaats conform de wijze van inkoop voor de basisregeling. Financiering van deze inkoop vindt plaats door onttrekking uit de langlopende schuld. De VPL regeling is per 1 januari 2019 beëindigd na de onvoorwaardelijke toekenning van alle nog niet gefinancierde voorwaardelijke aanspraken.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Beleidsdekkingsgraad

De (beleids)dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden en minus de langlopende schulden uit hoofde van VPL te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend. Ook statutaire bestuurders of andere sleutelfunctionarissen in het bestuur van het fonds en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De premiebaten in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgevers. Voor een beperkt aantal werkgevers, zijn de premiebaten gebaseerd op voorlopige loonsomopgaven. Onder premiebijdragen risico pensioenfonds is alleen opgenomen de hoogte van de inkoop(som)(men) inzake ingekochte pensioenaanspraken uit hoofde van VPL.

Beleggingsresultaten

De beleggingsresultaten voor beleggingen voor risico pensioenfonds en beleggingen inzake VPL worden op dezelfde wijze vastgesteld. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verwerking van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Technische voorzieningen voor risico pensioenfondsen

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de 1-jaarsrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorzieningen betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten

Jaarlijks wordt 3% van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 3% van de uitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering ten opzichte van de forward-rente zoals die op 1 januari is berekend voor 31 december van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Inkoop uit hoofde van VPL-regeling

De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de grondslagen van de basisregeling met een opslag ter grootte van de beleidsdekkingsgraad ultimo vorig jaar, minimaal gelijk aan het MVEV en maximaal het VEV (strategisch).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Overige wijzigingen

De onder deze post opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfondsen

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASTROOM

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

13.5 Toelichting op de balans

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

(bedragen x €1000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2019	98.582	220.360	517.621	3.678	840.241
Aankopen	14.435	337.884	10.488	-	362.808
Verkopen	-19.448	-205.282	-101.850	-	-326.580
Herwaarderings	7.498	59.452	147.576	-	214.525
Overige mutaties	-	-	-	1.974	1.974
Stand per 31 december 2019	101.068	412.414	573.835	5.651	1.092.968
Af beleggingen met betrekking tot VPL					-
					1.092.968

(bedragen x €1000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2018	81.922	246.759	472.741	2.940	804.363
Aankopen	8.024	86.252	368.792	-	463.067
Verkopen	-360	-90.422	-345.244	-	-436.026
Herwaarderings	8.995	-22.228	21.332	-	8.100
Overige mutaties	-	-	-	738	738
Stand per 31 december 2018	98.582	220.360	517.621	3.678	840.241
Derivaten onder passiva	-	-	-	-	-
Totaal per 31 december 2018	98.582	220.360	517.621	3.678	840.241
Af beleggingen met betrekking tot VPL					-12.041
					828.199

Securities lending

Het fonds stelt geen (deel van de) aandelen- en obligatiebeleggingen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten.

Premiebijdragende ondernemingen

Er wordt niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Reële waarde

De waardering van de beleggingen vindt plaats tegen reële waarde. Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

- Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen liquide middelen. Hieronder vallen aandelen, obligaties, onderpanden en banktegoeden.
- Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van onroerend goed in bezit van het pensioenfonds. Alle vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeerd door externe taxateurs waarvan de onafhankelijkheid ten opzichte van de waardering onbetwist is. De juistheid en volledigheid van de gebruikte informatie voor de taxatie wordt gecontroleerd.
- De netto contante waarde (NCW) berekeningen wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende markttrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico.

- Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden. Hieronder vallen de (equity linked) swaptions, inflations swaps, options OTC en de deelnemingen.

Gehanteerde waarderingssystematiek op basis van Richtlijn 290.916

Overzicht ultimo 2019

(bedragen x €1000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	101.068	101.068
Aandelen	412.414	-	-	-	412.414
Overige beleggingen	5.651	-	-	-	5.651
Vastrentende waarden	484.269	-	-	89.566	573.835
	902.334	-	-	190.633	1.092.968

Overzicht ultimo 2018

(bedragen x €1000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoedbeleggingen	1.273	15.685	-	81.624	98.582
Aandelen	220.360	-	-	-	220.360
Overige beleggingen	3.678	-	-	-	3.678
Vastrentende waarden	164.289	-	-	353.332	517.621
	389.600	15.685	-	434.955	840.241

Schatting van reële waarde

Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingssystematiek en -technieken betreft zowel direct als indirect vastgoed. Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

Aandelen

De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De berekeningsgrondslag staat vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen. Beleggingen in hypotheek zijn op basis van de Netto Contante Waarde methode gewaardeerd.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1000)	2019	2018
Direct vastgoed	-	15.685
Indirect vastgoed	101.068	82.897
Stand per 31 december	101.068	98.582

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Beursgenoteerde aandelen	0	84.861
Aandelenbeleggingsfondsen	412.414	135.499
Stand per 31 december	412.414	220.360

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Obligatiefondsen	573.835	517.621
Stand per 31 december	573.835	517.621

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Liquide middelen	2.878	1.175
Overige activa en vorderingen	2.429	2.963
Overig	345	-461
Stand per 31 december	5.651	3.678

De overige beleggingen hebben een resterende looptijd korter dan 1 jaar.

De liquide middelen betreffen de banktegoeden bij CACEIS ten behoeve van het fonds. CACEIS heeft een rating van A+ (bron: Fitch).

De posten overige activa en vorderingen en overig omvat ultimo boekjaar:

- Nog af te wikkelen transacties € 0 (2018: € 73);
- Te vorderen dividend € 1.168 (2018: € 2.088);
- Te vorderen dividendbelasting € 1.260 (2018: € 657);
- Overig € 345 (2018: € -461).

2. Beleggingen VPL

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Beleggingen met betrekking tot VPL	-	12.041
Stand per 31 december	-	12.041

De VPL-regeling is per 1 januari 2019 beëindigd na de onvoorwaardelijke toekenning van alle nog niet gefinancierde voorwaardelijke aanspraken.

3. Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x €1000)	2019	2018
Vorderingen op werkgevers	1.175	1.474
Nog te factureren premie	5.009	4.998
Overige vorderingen	137	5
Stand per 31 december	6.321	6.477

Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Specificatie Vorderingen op werkgevers	2019	2018
Vorderingen op werkgevers	1.611	2.404
Voorziening dubieuze vorderingen op werkgevers	-496	-1.045
	1.115	1.359
Reclassificatie vorderingen op werkgevers	60	115
Stand per 31 december	1.175	1.474

De post vorderingen op werkgevers bestaat uit openstaande debiteuren ad € 1.671 (2018: € 2.519) en een voorziening dubieuze debiteuren ad € 496 (2018: € 1.045).

De post reclassificatie vorderingen op werkgevers betreft posten van debiteuren met een creditsaldo.

4. Overige activa

(bedragen x €1000)	2019	2018
Rekening courant ING	3.527	2.939
Stand per 31 december	3.527	2.939

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op ING-bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. ING-bank heeft een Standard and Poors rating van A+.

Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

Kredietfaciliteiten zijn niet van toepassing.

PASSIVA

5. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

(bedragen x €1.000)	Beleggings-reserve	Beleidsreserve	Totaal
Stand per 1 januari 2018	164.545	-199.255	-34.710
Uit bestemming saldo van baten en lasten	6.868	-18.447	-11.580
Stand per 31 december 2018	171.413	-217.702	-46.290
Uit bestemming saldo van baten en lasten 2019	37.158	-34.445	2.713
Stand per 31 december 2019	208.571	-252.148	-43.577

Solvabiliteit

(bedragen x €1.000)	31-12-2019		31-12-2018	
Pensioenvermogen	1.102.151	96,2%	836.415	94,8%
Af: Technische voorzieningen	1.145.728	100,0%	882.704	100,0%
Eigen vermogen	-43.577	-3,8%	-46.289	-5,2%
af: vereist eigen vermogen	208.571	18,2%	171.413	19,4%
Vrij vermogen	-252.148	-22,0%	-217.701	-24,7%
Minimaal vereist eigen vermogen	55.567	4,8%	43.880	5,0%
Actuele dekkinggraad		96,2%		94,8%
Beleidsdekkinggraad		95,5%		96,5%

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting 'Risicobeheer en derivaten'.

De actuele dekkinggraad is als volgt berekend: (totale activa -/- schulden) / technische voorzieningen * 100%, waarbij de technische voorzieningen gewaardeerd zijn op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De beleidsdekkinggraad is het gemiddelde van de actuele dekkinggraad van de afgelopen 12 maanden.

De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Er is zowel sprake van een reservetekort als van een dekkingstekort.

Uit de actualisatie van het herstelplan per 1 januari 2018 bleek dat het pensioenfonds zonder het verlagen van de pensioenen, binnen de maximale hersteltermijn van 10 jaar, kon herstellen. Het beleggingsrendement, de aanvullende marge bovenop de feitelijke premie en het gedeeltelijk niet indexerende zorgen voor een tijdig herstel. Het herstelplan werd op 23 mei 2019 goedgekeurd door DNB.

Per 1 januari 2020 is opnieuw een geactualiseerd herstelplan opgesteld. Uit deze actualisatie herstelplan blijkt dat, op basis van de regels voor het opstellen van een herstelplan, niet aangetoond kan worden dat de financiële positie herstelt zonder aanvullende maatregel. Het beperken van toekomstige toeslagverlening is een aanvullende maatregel, die genomen dient te worden. Herstel wordt, rekening houdend met deze aanvullende maatregel, verwacht binnen de gestelde hersteltermijn van 10 jaar. Het pensioenfonds hoeft geen gebruik te maken van de aangeboden vrijstellingsregeling conform artikel 8 van de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling om de wettelijke hersteltermijn op te rekken. De hersteltermijn blijft 10 jaar. Het herstelplan werd op 4 juni 2020 goedgekeurd door DNB.

Ondanks dat het verlagen van de pensioenen niet nodig was, maakt het bestuur zich zorgen over toekomstige verlagingen. Een kleine daling van de rente of een tegenvaller op financiële markten kan al leiden tot kortingen. Als de financiële situatie niet voldoende verbetert, is het pensioenfonds eind 2020 vijf jaar in dekkingstekort. Als de dekkingsgraad op dat moment niet ten minste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad (ultimo 2019: 104,9%) moet het verschil direct verrekend worden door een onvoorwaardelijke verlaging van de pensioenen (die kan worden gespreid over enkele jaren indien de verlaging groter dan 3% is).

Het verloop van de actuele dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

Ontwikkeling dekkingsgraad	2019	2018
Beginstand	94,8%	95,8%
Premie	-0,4%	-0,1%
Uitkeringen	0,0%	0,0%
Toeslagen / korting	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur	-18,5%	-6,5%
Rendement	26,4%	2,5%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%	4,0%
Overig	-6,1%	-0,9%
Eindstand	96,2%	94,8%

In het boekjaar heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling ten opzichte van het herstelplan	Werkelijk 2019	Herstelplan 2019
Beginstand	94,8%	95,8%
Premie	-0,4%	-0,3%
Uitkeringen	0,0%	0,0%
Toeslagen / korting	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur	-18,5%	-6,5%
Rendement	26,4%	2,5%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%	0,0%
Overig	-6,1%	3,9%
Eindstand	96,2%	95,4%

6. Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds:

(bedragen x €1000)	2019	2018
Basisregeling	1.130.030	869.279
AOP	42	43
Premievrijstelling/IBNR	15.656	13.382
Stand per 31 december	1.145.728	882.704

(bedragen x €1000)	2019	2018
Stand per 1 januari	882.704	831.195
Pensioenopbouw	34.530	31.288
Korting van aanspraken en rechten	-	-
Rentetoevoeging	-2.130	-2.201
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en -kosten	-6.051	-5.617
Inkoop uit hoofde van VPL regeling	10.306	18
Wijziging marktrente	226.917	64.167
Wijziging actuariële grondslagen	348	-36.166
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	536	-
Overige mutaties	-1.431	19
Stand per 31 december	1.145.728	882.704

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds:

(bedragen x €1000)	2019		2018	
	Aantallen	Voorziening	Aantallen	Voorziening
Actieven deelnemers	21.037	457.519	21.455	348.356
Gewezen deelnemers	48.152	556.132	46.293	419.593
Pensioengerechtigden	3.411	83.169	3.241	76.053
Overigen	-	15.656	-	13.382
Netto pensioenverplichtingen	72.600	1.112.476	70.989	857.384
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling		32.904		25.320
Stand per 31 december	72.600	1.145.380	70.989	882.704

Pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 0,81% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen tot maximaal het maximumloon Wfsv.

Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is verplicht vanaf de leeftijd van 21 jaar of vanaf datum indiensttreding. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

In 2019 heeft het bestuur besloten geen toeslagen te verlenen. Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre het de ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken verhoogt door het verlenen van een toeslag. Dit is alleen mogelijk voor zover de beschikbare financiële middelen van het pensioenfonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Daarnaast moet het bestuur rekening houden met de strikte eisen die het Financieel Toetsingskader (FTK), onderdeel van de Pensioenwet, aan de dekkingsgraad van het pensioenfonds stelt. Het besluit van het bestuur vindt mede plaats op basis van een schriftelijk advies van de actuaaris.

Toeslagen zijn altijd voorwaardelijk. Het bestuur hanteert met ingang van juli 2015 de volgende staffel als leidraad voor toeslagverlening:

- bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110%: geen toeslag;
- bij een beleidsdekkingsgraad gelijk aan of hoger dan 110% maar lager dan de ondergrens toeslagverlening: toeslag naar rato;
- bij een beleidsdekkingsgraad gelijk aan of hoger dan de ondergrens toeslagverlening: toeslag gelijk aan 100% van de toeslagambitie.

Het toeslagenbeleid van het pensioenfonds voorziet niet in onvoorwaardelijke inhaalindexatie. Het bestuur streeft naar jaarlijkse verlening van een toeslag die maximaal gelijk is aan 50% van de stijging van het indexcijfer loonontwikkeling zoals het CBS dit berekent. De jaarlijkse toeslag wordt in beginsel verleend per 1 oktober. Het CBS gaat uit van het indexcijfer van de regelingslonen van volwassen werknemers in particuliere bedrijven, inclusief bijzondere uitkeringen, over het kalenderjaar voorafgaand aan 1 oktober.

Per 1 oktober 2019 heeft het pensioenfonds de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen niet verhoogd. In de voorgaande vijf jaren heeft het pensioenfonds de pensioenaanspraken eveneens niet kunnen verhogen. De totale indexatieachterstand over de periode vanaf 2016 tot en met 2019 bedraagt 17%. Het pensioenfonds financiert de toeslagen uit overrendementen. Het pensioenfonds houdt geen bestemmingsreserve aan voor toeslagen en berekent geen premie voor de vorming van een dergelijke reserve.

7. Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

(bedragen x €1000)

	2019	2018
Stand per 1 januari	12.041	11.120
Dotatie inzake premies	-	720
Rendementstoerekening	-	264
Toekenning VPL-aanspraken	-12.041	-18
Kosten VPL	-	-45
Stand per 31 december	-	12.041

De langlopende schuld (VPL-regeling) is per 1 januari 2019 beëindigd na de onvoorwaardelijke toekenning van alle nog niet gefinancierde voorwaardelijke aanspraken.

8. Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen x €1000)

	2019	2018
Te betalen belasting	93	111
Te betalen kosten	572	1.090
Stand per 31 december	665	1.202

Specificatie Te betalen kosten

	2019	2018
Pensioenuitvoeringskosten	-	122
Advies en controle	127	126
Beleggingen	-	199
Crediteuren	382	462
Overige schulden	3	66
Debiteuren met een negatief saldo	60	115
Overige kosten	1	1
	572	1.090

Alle overige schulden en overlopende passiva hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

RISICOBEEHER EN DERIVATEN

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De actuele dekkinggraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	Vermogen	Technische voorzieningen	Dekkinggraad
Stand per 31 december 2018	836.415	882.704	94,8%
Mutatie	265.736	263.024	1,4%
Stand per 31 december 2019	1.102.151	1.145.728	96,2%

Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:

(bedragen x €1000)	2019	2018
Technische voorzieningen	1.145.728	882.704
Buffers:		
S1 Renterisico	53.011	61.461
S2 Risico zakelijke waarden	156.211	111.169
S3 Valutarisico	33.303	43.524
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	25.861	23.422
S6 Verzekeringstechnische risico	52.447	39.771
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheerisico	-	-
Diversificatie-effect	-112.263	-107.935
Totaal S vereiste buffers	208.571	171.413
Vereist vermogen (artikel 132- Pensioenwet)	1.354.299	1.054.116
Aanwezig vermogen (totaal activa - schulden)	1.102.151	836.415
Tekort	-252.148	-217.701

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Methodiek "Look through"

Onderstaand laat de balanswaarde ultimo boekjaar zien en de daaruit volgende look through waarde.

	2019		2018	
	Waarde voor look through	Waarde na look through	Waarde voor look through	Waarde na look through
(bedragen x €1000)				
Vastrentende waarden	573.835	550.208	517.621	492.938
Aandelen	412.414	391.441	220.360	214.869
Vastgoed	101.068	114.926	98.582	102.231
Derivaten	-	246.173	-	111.867
Liquide middelen:				
CACEIS	2.878	-212.554	1.175	-84.165
	1.090.194	1.090.194	837.739	837.739
Overlopende activa / passiva:				
CACEIS	2.774	2.774	2.502	2.502
Totaal per 31 december	1.092.968	1.092.968	840.241	840.241

Het pensioenfonds belegt niet rechtstreeks in derivaten, maar er zijn wel derivaten opgenomen in het beleggingsfonds. De derivaten kunnen als volgt worden uitgesplitst:

				2019
	Nominale waarde	Activa	Passiva	Saldo
(bedragen x €1000)				
Aandelen	12	5	-	5
Rente derivaten	1.009.309	356.251	112.664	243.587
Valuta derivaten	770.541	3.119	538	2.581
Totaal per 31 december	1.779.862	359.375	113.201	246.173

				2018
	Nominale waarde	Activa	Passiva	Saldo
(bedragen x €1000)				
Aandelen	85	1	-	1
Rente derivaten	930.216	214.380	102.514	111.866
Valuta derivaten	-	-	-	-
Totaal per 31 december	930.302	214.380	102.514	111.867

	2019		2018	
	(bedragen x €1000)			
Vastgoed emerging markets	4.726	4,1%	1.395	1,4%
Vastgoed developed markets	110.200	95,9%	100.836	98,6%
Totaal per 31 december	114.926	100,0%	102.231	100,0%

	2019		2018	
	(bedragen x €1000)			
Aandelen emerging markets	115.017	29,4%	56.182	26,1%
Aandelen developed markets	276.424	70,6%	158.687	73,9%
Totaal per 31 december	391.441	100,0%	214.869	100,0%

	2019		2018	
	(bedragen x €1000)			
Vastrentend emerging markets	5.577	1,0%	6.887	1,4%
Vastrentend developed markets	544.631	99,0%	486.051	98,6%
Totaal per 31 december	550.208	100,0%	492.938	100,0%

S1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente. De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve met 1 procentpunt. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

(bedragen x €1.000)	2019	2018
	Duration	Duration
Vastrentende waarden (excl. derivaten)	9,9	7,2
Vastrentende waarden (incl. derivaten)	39,8	27,8
Totale beleggingen	21,1	17,3
(nominale) Pensioenverplichtingen	32,0	31,4

Op balansdatum is de duration van de totale beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het pensioenfonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Resterende looptijd ≤ 1 jaar	101.104	18,4%	74.438	15,1%
Resterende looptijd 1 <> 5 jaar	187.114	34,0%	179.851	36,5%
Resterende looptijd 5 <> 10 jaar	141.174	25,7%	138.984	28,2%
Resterende looptijd 10 <> 20 jaar	73.145	13,3%	61.800	12,5%
Resterende looptijd > 20 jaar	47.671	8,7%	37.864	7,7%
Totaal per 31 december	550.208	100,0%	492.938	100,0%

S2 Risico zakelijke waarden

Het risico zakelijke waarden of prijsrisico is het risico van waardeveranderingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardeveranderingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

Specificatie vastgoedbeleggingen naar aard:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Winkels	12.903	11,2%	13.918	13,6%
Kantoren	323	0,3%	-	0,0%
Woningen	87.842	76,4%	67.706	66,2%
Participaties/vastgoedmaatschappij	13.858	12,1%	20.607	20,2%
Totaal per 31 december	114.926	100,0%	102.231	100,0%

Specificatie vastgoedbeleggingen naar regio:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Europa EU	102.017	88,8%	98.519	96,4%
Europa Non EU	67	0,1%	77	0,1%
Noord-Amerika	6.705	5,8%	2.223	2,2%
Azië exclusief Japan	2.020	1,8%	688	0,7%
Pacific	3.337	2,9%	455	0,4%
Centraal & Zuid Amerika	163	0,1%	62	0,1%
Overig	617	0,5%	208	0,2%
Totaal per 31 december	114.926	100,0%	102.231	100,0%

Specificatie aandelen naar sector:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Financiële instellingen	73.910	18,9%	40.930	19,0%
Nijverheid en industrie	32.974	8,4%	21.831	10,2%
Handel	21.366	5,5%	13.497	6,3%
Niet Cyclische consumptiegoederen	28.471	7,3%	21.674	10,1%
Nutsbedrijven	13.331	3,4%	7.948	3,7%
Vastgoed	-	0,0%	-	0,0%
Telecommunicatie	38.532	9,8%	7.570	3,5%
Cyclische consumptiegoederen	48.058	12,3%	25.147	11,7%
Gezondheidszorg	42.062	10,7%	24.093	11,2%
Energie	22.682	5,8%	16.003	7,4%
Technologie	68.124	17,4%	33.095	15,4%
Diversen	1.930	0,5%	3.081	1,4%
Totaal per 31 december	391.441	100,0%	214.869	100,0%

Specificatie aandelen naar regio:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Europa (EU landen)	53.061	13,6%	72.514	33,7%
Europa (Niet EU landen)	15.832	4,0%	16.686	7,8%
Noord-Amerika	181.884	46,5%	70.592	32,9%
Azië exclusief Japan	79.508	20,3%	40.169	18,7%
Pacific	36.178	9,2%	2.881	1,3%
Centraal & Zuid Amerika	12.451	3,2%	6.436	3,0%
Overige Landen	12.525	3,2%	5.591	2,6%
Totaal per 31 december	391.441	100,0%	214.869	100,0%

S3 Valutarisico

De vreemde valutapositie is als volgt te specificeren:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Euro	967.389	88,7%	660.118	78,8%
USD	17.840	1,6%	82.012	9,8%
GBP	-259	0,0%	22.865	2,7%
HKD	27.097	2,5%	14.369	1,7%
SEK	-0	0,0%	3.735	0,4%
CHF	-58	0,0%	11.926	1,4%
DKK	1.918	0,2%	2.437	0,3%
NOK	-1	0,0%	1.009	0,1%
SGD	17	0,0%	32	0,0%
Overig	76.251	7,0%	39.237	4,7%
Totaal per 31 december	1.090.194	100,0%	837.739	100,0%

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Het totaal van de gehele beleggingsportefeuille, dat buiten de euro wordt belegd, bedraagt ultimo 2019 € 122.805 (2018: € 177.621). Valuta-afdekking vindt plaats binnen de beleggingsfondsen.

S4 Grondstoffenrisico

In het verslagjaar is niet belegd in grondstoffen.

S5 Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee "Over The Counter (OTC)"-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied.

Specificatie vastrentende waarden naar sector:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Staatsobligaties	275.528	50,1%	248.886	50,5%
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	184.853	33,6%	164.035	33,3%
Hypotheken	89.566	16,3%	80.017	16,2%
Inflation Linked Bond	262	0,0%	-	0,0%
Overig	-	0,0%	-	0,0%
Totaal per 31 december	550.208	100,0%	492.938	100,0%

Specificatie vastrentende waarden naar regio:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Azië exclusief Japan	1.614	0,3%	1.131	0,2%
Centraal & Zuid Amerika	1.065	0,2%	1.143	0,2%
Noord Amerika	30.829	5,6%	27.238	5,5%
Europa EU	386.196	70,2%	349.165	70,8%
Europa niet EU	7.594	1,4%	7.955	1,6%
Pacific	7.779	1,4%	7.815	1,6%
Overig	115.131	20,9%	98.492	20,0%
Totaal per 31 december	550.208	100,0%	492.938	100,0%

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
AAA	180.774	32,9%	166.801	33,8%
AA	124.390	22,6%	115.255	23,4%
A	70.744	12,9%	61.422	12,5%
BBB	57.464	10,4%	55.561	11,3%
Lagere rating	18.507	3,4%	585	0,1%
Geen rating	98.328	17,9%	93.314	18,9%
Totaal per 31 december	550.208	100,0%	492.938	100,0%

Voor de bepaling van de credit rating wordt (afhankelijk van de beschikbaarheid) gebruikt gemaakt van S&P, Moody's en Fitch.

S6 Verzekeringstechnisch risico

Het langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van Prognosetafel AG2018 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering ultimo boekjaar van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijdensrisico niet te herverzekeren.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het beleid van het pensioenfonds is om het arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening is weergegeven in de toelichting 6. Technische voorziening voor risico pensioenfonds.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het pensioenfonds in zijn beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij. Het fonds belegt voornamelijk in beleggingsfondsen waarin dit risico al is afgedekt. Het fonds is van mening dat voor het fonds geen sprake is van concentratierisico's, daarom wordt het concentratierisico op nihil gesteld.

(bedragen x €1.000)	2019		2018	
Staatsobligaties Duitsland	56.952	5,2%	53.339	6,4%
Staatsobligaties Nederland	67.468	6,2%	68.322	8,1%
Staatsobligaties Frankrijk	69.728	6,4%	66.528	7,9%
Real Estate	66.809	6,1%	48.062	5,7%

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij Vermogensbeheerder Syntrus Achmea Real Estate Finance (20% van de portefeuille) en BMO Global Asset Management (80%). Met deze partijen zijn overeenkomsten en service level agreements gesloten.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan AGH. Met AGH is een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders en door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

S10 Actief beheer risico

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de markt als geheel. Vanwege het door het fonds gekozen passief beheer, is een buffer voor dit risico niet nodig.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het pensioenfonds, haar bestuurders, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders, voor zover zij bestuurder zijn in het pensioenfonds.

Transacties met bestuurders

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen geen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds.

Overige transacties met verbonden partijen

Het fonds kent geen overige transacties met verbonden partijen.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Het fonds heeft geen ontvangen zekerheden en garanties voor zover niet reeds in de jaarrekening is toegelicht.

Kortlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met AGH. Het contract met AGH vangt aan op 1 januari 2018 voor drie jaar. Na afloop van deze periode wordt de overeenkomst voortgezet voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 6 maanden.

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met BMO Global Asset Management. Het contract met BMO Global Asset Management is met ingang van 1 januari 2012 verlengd voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 3 maanden.

Met het bestuur zijn nieuwe afspraken gemaakt over de vergoedingssystematiek voor 2020, 2021 en 2022.

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met CACEIS N.V. Het contract met CACEIS N.V. is met ingang van 1 januari 2014 van kracht voor onbepaalde tijd.

Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingssystematiek. De vergoeding zowel uit vaste componenten voor de beleggingsadministratie en variabele componenten (tariefafspraken) voor handelingen en custody.

Met WTW is voor de actuariële certificering een driejarige overeenkomst gesloten voor de boekjaren 2020, 2021 en 2022.

Het pensioenfonds heeft per 1 juli 2017 een bestuursondersteuningsovereenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten met Actor met een opzegtermijn van een jaar.

Voor 2020 zal de vergoeding voortvloeiend uit de langlopende verplichtingen nagenoeg gelijk blijven.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

Verstreekte zekerheden en garanties

Het pensioenfonds heeft geen verstreekte zekerheden en garanties voor zover niet reeds in de jaarrekening is toegelicht.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum (na bestemming van het saldo van baten en lasten)

Herstelplan 2020

De financiële positie van het pensioenfonds wordt bepaald aan de hand van de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad moet tenminste het niveau hebben van de vereiste dekkingsgraad. Als de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds onder de vereiste dekkingsgraad ligt, is er sprake van een tekortsituatie en maakt het pensioenfonds een herstelplan. Op basis van het nFTK is per 1 januari 2020 sprake van een tekortsituatie. Het pensioenfonds heeft per 1 januari 2020 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Op 4 juni 2020 heeft DNB instemming gegeven bij het herstelplan 2020.

Covid-19 (Corona)

In maart 2020 kreeg Nederland te maken met het Corona-virus (Covid-19). Om overbelasting van de gezondheidszorg tegen te gaan, heeft de Nederlandse overheid drastische maatregelen genomen om de verspreiding van het virus in te dammen. Daarnaast heeft de Nederlandse overheid maatregelen genomen om liquiditeitsproblemen bij getroffen bedrijven tegen te gaan. De verspreiding van het virus en de maatregelen tegen verspreiding ervan hebben grote gevolgen op het leven van de mensen en op ondernemingen. Er is sprake van een crisis. Bij het vaststellen van het bestuursverslag is de crisis nog niet ten einde. Door de overheidsmaatregelen zijn de vergaderingen van de organen van het pensioenfonds op afstand gehouden, om de besluitvorming zoveel mogelijk doorgang te laten vinden. Dat geldt ook voor de contacten met adviseurs, de toezichthouder en de uitvoerders. Het bestuur heeft maatregelen getroffen om in geval van calamiteiten bestuurlijke continuïteit te waarborgen. Het bestuur heeft kennisgenomen van de maatregelen die de uitvoerders hebben genomen om de continuïteit van hun diensten te waarborgen. De onrust op de financiële markten heeft vanaf maart gevolg voor de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft de betalingstermijn voor de premies niet verruimd, maar stelt zich coolant op bij individuele verzoeken om betalingsregelingen. De impact van de onrust op de financiële markten en de gevolgen van de omzetting door werkgevers is niet voorzien, waardoor er bij de waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening nog geen rekening is gehouden met de effecten van de crisis. Het bestuur heeft beoordeeld dat deze crisis geen onzekerheid met betrekking tot de continuïteit van het pensioenfonds met zich meebrengt. Het bestuur monitort conform het noodplan in maart, april wekelijks en gedurende mei en juni tweewekelijks de situatie en neemt beheersmaatregelen op het gebied van premie-inning, liquiditeiten en rebalancing van de vermogensbeheer portefeuille.

Actuele financiële positie

Per 30 april 2020 is de actuele dekkingsgraad 90,4%. De beleidsdekkingsgraad is per diezelfde datum 93,4%.

Overdracht klein pensioen

Na 31 december 2019 vervallen kleine pensioenen onder de € 2. De gewezen deelnemers met een pensioen onder de wettelijke afkoopwaarde worden aangeboden voor automatische uitgaande waardeoverdracht. Dit proces wordt in 2020 opgestart. In 2020 worden al inkomende waardeoverdrachten onder de wettelijke afkoopwaarde verwerkt.

13.6 Toelichting op verantwoording van baten en lasten

9. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Premiebijdragen werkgevers	32.042	32.394
Af premie VPL	-	-720
	32.042	31.674
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken	12.041	18
	44.084	31.692

De totale feitelijke bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 9,0% (2017: 9,0%) van de premiegrondslag.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 en 130a van de Pensioenwet zijn als volgt:

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Zuiver kostendekkende premie	44.867	40.722
Gedempte kostendekkende premie (volgens ABTN)	28.961	27.097
Feitelijke premie	32.042	31.674

Zuiver kostendekkende premie

De kostendekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december van het vorige jaar en de op dat moment geldende uitgangspunten voor de bepaling van de technische voorzieningen. De zuivere kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 0,2% van de pensioengrondslagsom;
- Opslag voor uitvoeringskosten;
- Opslag voor solvabiliteit ter grootte van het vereist eigen vermogen.

De samenstelling van de zuiver kostendekkende premie is als volgt:

De zuiver kostendekkende premie

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Actuarieel benodigd	33.568	30.416
Opslag in stand houden vereist vermogen	6.837	6.195
Opslag voor uitvoeringskosten	3.500	3.238
In premie bedragen voor toekomstige kosten	962	873
	44.867	40.722

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag in verband met toekomstbestendige toeslagverlening;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 0,2% van de pensioengrondslagsom;
- Opslag voor uitvoeringskosten.

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Actuarieel benodigd	12.124	11.268
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	10.599	9.912
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.415	2.291
Opslag voor uitvoeringskosten	3.500	3.321
In premie bedragen voor toekomstige kosten	324	305
	28.961	27.097

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Actuarieel benodigd	12.124	11.268
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	10.599	9.912
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.415	2.291
Opslag voor uitvoeringskosten	3.500	3.321
In premie bedragen voor toekomstige kosten	324	305
Subtotaal = gedempte kostendekkende premie	28.961	27.097
Marge in premie	3.081	4.577
	32.042	31.674

10. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

(bedragen x €1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Totaal
2019			
Vastgoedbeleggingen	2.851	7.498	10.348
Aandelen	12.039	59.452	71.490
Vastrentende waarden	1.942	147.576	149.518
Derivaten	-	0	0
Overige beleggingen	-7	54	47
Totaal	16.824	214.579	231.403
Af: Rendementstoerekening VPL			-
Kosten vermogensbeheer			-1.041
			230.362

(bedragen x €1000)	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Totaal
2018			
Vastgoedbeleggingen	2.606	8.995	11.601
Aandelen	6.172	-22.228	-16.056
Vastrentende waarden	1.987	21.332	23.320
Derivaten	-	0	0
Overige beleggingen	-6	91	85
Totaal	10.759	8.190	18.950
Af: Rendementstoerekening VPL			-264
Kosten vermogensbeheer			-1.103
			17.582

De aan de (in)directe beleggingsresultaten gerelateerde externe transactiekosten, provisies en valutaverschillen zijn op de (in)directe beleggingsresultaten in mindering gebracht. Pensioenfonds Kappers belegt volledig in fondsen. Er is een inschatting gemaakt van de transactiekosten van € 475 in 2019 (zie 5.7 Kosten uitvoering vermogensbeheer).

De hier gepresenteerde kosten van vermogensbeheer betreffen met name advies- en kosten van de custodian. Zowel in 2019 als in 2018 bedraagt de uit performance gerelateerde vergoedingen € 0.

In het verslagjaar is geen rendement toegerekend aan de VPL-regeling in verband met de opname van de regeling in de basisregeling per 1 januari 2019.

11. Overige baten

(bedragen x €1000)	2019	2018
Overige baten	9	10
Interest AGH	0	-
Vrijval mutatie voorziening debiteuren	285	-
Interest	-0	6
Totaal	294	16

De vordering op werkgevers ultimo 2018 bedroeg € 2,4 mln; in het boekjaar is het debiteurensaldo afgenomen tot € 1,6 mln. Als gevolg van de ontwikkeling van de debiteurenpositie is de voorziening met € 285 verlaagd.

12. Pensioenuitkeringen

(bedragen x €1000)	2019	2018
Ouderdomspensioen	4.013	3.838
Partnerpensioen	938	887
Wezenpensioen	31	30
Reguliere uitkeringen	4.982	4.755
Afkopen	820	558
Overige uitkeringen	2	23
Totaal	5.803	5.336

De toename van de post afkopen is met name veroorzaakt door een grote vraag naar afkoop van klein bijzonder nabestaandenpensioen.

13. Pensioenuitvoeringskosten

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Administratiekostenvergoeding	2.726	2.457
Bestuurskosten	251	261
Controle en advies Actuaris	173	123
Kosten adviseurs	93	98
Accountantskosten	68	57
Contributies en bijdragen	117	112
Incassokosten	-3	24
Overige kosten	29	14
Kosten VPL	-	-45
Subtotaal	3.454	3.100
Transitievergoeding	222	301
Totaal	3.676	3.402

Toelichting pensioenuitvoeringskosten

De post "Administratiekostenvergoeding" omvat naast de reguliere vergoeding extra kosten. Met 3 andere klanten van AGH zijn projecten gestart in het kader van interne beheersing (IRM en administratieve organisatie), IORP II, waarde overdracht kleine pensioenen, werkvoorraadbeheer. Tevens zijn extra kosten gemaakt voor bestuursondersteuning.

De post "Controle en advies Actuaris" omvat de kosten certificering ad € 20 en kosten van advies ad € 152.

Personeelsleden

Het pensioenfonds heeft geen werknemers in dienst. De bestuursondersteuning is uitbesteed aan Actor, de pensioenuitvoering en financiële administratie is uitbesteed aan Administratie Groep Holland (AGH).

Honoraria onafhankelijke accountant

2019	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
(bedragen x €1.000)			
Controle van de jaarrekening	54	-	54
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	13	13
	54	13	67

2018	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
(bedragen x €1.000)			
Controle van de jaarrekening	57	-	57
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-
	57	-	57

De werkzaamheden zijn dit boekjaar uitgevoerd door Mazars Accountants N.V. (2018: PriceWaterhouseCoopers Accountants N.V.)

In de opstelling is de methode gehanteerd waarbij wordt opgegeven de in het boekjaar ten laste gebrachte totale honoraria voor onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten en de totale honoraria voor andere controleopdrachten, uitgevoerd door de externe accountant.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- Het pensioenfonds in het boekjaar 2019 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- Het pensioenfonds in het boekjaar 2019 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- In het boekjaar 2019 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld.

14. Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Pensioenopbouw	34.530	31.288
Benodigde rente	-2.130	-2.201
Korting van aanspraken en rechten	-	-
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-6.051	-5.617
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	10.306	18
Wijziging marktrente	226.917	64.167
Wijziging actuariële grondslagen	348	-36.166
Overdrachten van rechten	536	-
Overige mutaties	-1.431	19
Totaal	263.024	51.509

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -0,235% (2018: -0,260%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2018.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en -uitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de uitbetaling van pensioenen van de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging actuariële grondslagen

In het verslagjaar is de methodiek ter vaststelling van de IBNR-voorziening gewijzigd. Dit heeft geleid tot een toevoeging aan de voorziening van € 348.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering ten opzichte van de forward-rente zoals die op 1 januari is berekend voor 31 december van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Overige mutaties

Resultaat op kanssystemen:

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Resultaat op sterfte	-176	-366
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-765	-391
Resultaat op mutaties	-162	872
Resultaat op ov. technische grondslagen	-327	-96
Totaal	-1.431	19

Resultaat op sterfte

De technische voorzieningen, de jaarlijkse koopsom voor de inkoop van pensioenaanspraken en de risicopremies voor het partner- en wezenpensioen zijn gebaseerd op aannames betreffende de te verwachte sterfte. Het pensioenfonds hanteert daarvoor in 2019 de Prognosetafel AG 2018. De sterftetekansen uit deze Prognosetafel worden gecorrigeerd gebaseerd op de ervaringssterfte van het pensioenfonds. Daarbij worden voor zowel mannen als vrouwen leeftijdsafhankelijke correctiefactoren gehanteerd.

De waargenomen sterfte in de populatie van het pensioenfonds gedurende het boekjaar zal anders zijn dan de veronderstellingen die het pensioenfonds hanteert. Dit verschil leidt tot een actuair resultaat, dat bestaat uit een resultaat op langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer leven dan is verondersteld) en kortlevensrisico (het risico dat meer deelnemers overlijden dan verondersteld, waardoor het pensioenfonds meer partner- en wezenpensioen moet gaan uitkeren dan verwacht).

Resultaat op arbeidsongeschiktheid

Er wordt een voorziening voor zieke deelnemers aangehouden ter dekking van toekomstige schades in verband met de voorzetting van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Deze voorziening wordt gevoed door de opslag in de premie ter dekking van dit arbeidsongeschiktheidsrisico. Elk boekjaar valt een deel van de voorziening vrij ter dekking van de ontstane schades.

Resultaat op mutaties en overige technische grondslagen

Door uitruil van de ene pensioensoort in een andere kan een actuair resultaat ontstaan omdat de gebruikte uitruilfactoren sekseneutraal zijn vastgesteld. Voorts zijn ook administratieve mutaties in dit resultaat verwerkt.

15. Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds

(bedragen x €1.000)	2019	2018
Inkomende waardeoverdrachten kasstroom	491	-
Uitgaande waardeoverdrachten kasstroom	-	-
Saldo waardeoverdrachten	491	-

Pensioenfondsen mogen kleine pensioenen overdragen aan een ander pensioenfonds ook al zijn de fondsen in onderdekking (richtlijn Pensioenfederatie). In het boekjaar hebben diverse pensioenuitvoerders hiervan gebruik gemaakt. De toevoeging aan de technische voorziening uit hoofde van de overgenomen pensioenverplichtingen bedraagt € 491 (2018:€ 0). Actuarieel benodigd was € 536; het technisch resultaat op de overgenomen pensioenverplichtingen bedraagt derhalve € -45. De afname van de technische voorziening uit hoofde van de overgedragen pensioenverplichtingen bedraagt € 0 (2018: € 0). Het technische resultaat op de overgedragen pensioenverplichtingen bedraagt € 0.

16. Overige lasten

(bedragen x €1.000)

	2019	2018
Dotatie voorziening vorderingen op werkgevers	-	604
Diverse kosten	-	19
Bankrente	9	-
Overig	7	-
Totaal	16	623

Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over het boekjaar is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf heeft de jaarrekening 2019 vastgesteld in de vergadering van 24 juni 2020.

Mevrouw R. van Ewijk
Werkgeversvoorzitter

De heer G.E. van Kuilen
Werknemersvoorzitter

De heer T. van der Rijken
Bestuurslid

De heer H. Roeten
Bestuurslid

De heer G.L. Sirks
Bestuurslid

De heer E.P. de Vries
Bestuurslid

OVERIGE GEGEVENS

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het pensioenfonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over het boekjaar is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 5.500.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 165.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- De technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuariel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor vijf achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen. In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Purmerend, 24 juni 2020

mevrouw A. Plekker AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf.

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf (hierna ook: "het pensioenfonds") te Woerden gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf op 31 december 2019 en van de staat van baten en lasten over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019;
2. de staat van baten en lasten over 2019; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheids-regels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking gevolgen van de coronacrisis

Wij vestigen de aandacht op het onderdeel "Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum" op bladzijde 89 van de toelichting op de jaarrekening waarin het bestuur van het pensioenfonds toelicht wat haar inschatting is ten aanzien van de gevolgen van de Corona-crisis op het pensioenfonds. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 5,5 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal en reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze bepalend is bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 165.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
<p>Waardering van niet-(beurs)genoteerde beleggingen</p> <p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan onder andere uit beleggingen in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen.</p> <p>In de algemene toelichting bij de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer en de belangrijkste gehanteerde veronderstellingen.</p> <p>De beoordeling van de reële waarde van deze beleggingen is significant voor onze controle, mede omdat de waardering (deels) gebaseerd is op modellen en subjectieve elementen bevat.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van de uitvoeringsorganisatie belast met het voeren van de beleggingsadministratie en bewaring van de beleggingen. Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening hebben wij gebruikgemaakt van de ontvangen ISAE 3402 type II rapportage; • vaststellen dat de waarderingsgrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds en dat waarde per participatie volgens de jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde; • toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is gegeven de geldende verslaggevingsregels.
<p>Waardering van de technische voorzieningen</p> <p>De technische voorzieningen zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds.</p> <p>In de algemene toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. De berekening van de technische voorzieningen is bepaald op basis van actuariële veronderstellingen en overige veronderstellingen.</p>	<p>Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerend actuaaris en zijn de bevindingen en het certificeringsrapport door ons met hem besproken.</p> <p>Door ons is tevens nagegaan of:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaaris worden gehanteerd bij het certificeren van de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, in alle van materieel belang zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregeling zijn opgesteld; • de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; • de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; • de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd. Het afstemmen met gegevens van externe partijen waaronder de werkgever, maakt deel uit van de interne beheersing.
<p>Eerstejaarscontrole</p> <p>Bij controleopdrachten die voor de eerste keer worden uitgevoerd zijn overwegingen aan de orde die niet bij opdrachten die al eerder zijn uitgevoerd aan de orde zijn. Deze overwegingen hebben betrekking op het verkrijgen van begrip met betrekking tot de opzet van de governance en interne beheersing van het pensioenfonds inclusief de uitbestede processen, alsmede het verkrijgen van controlezekerheid over de openingsbalans.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uitwisselen van informatie met de voorgaande accountant, waaronder inzage in dossiers in overeenstemming met onze beroepsstandaarden; • kennis nemen van beschikbare fondsdocumentatie, de met de uitvoeringsorganisaties gemaakte afspraken en de voor het pensioenfonds relevante interne beheersing binnen deze uitvoeringsorganisaties, onder meer op basis van gesprekken met het bestuur en de certificerend actuaaris; • evalueren van de belangrijke thema's met betrekking tot de financiële verslaglegging en bevindingen vanuit de accountantscontrole die in voorgaande jaren aan de orde zijn geweest. <p>Waar nodig hebben wij onze controleaanpak aangepast naar aanleiding van de uitkomsten van onze werkzaamheden.</p>

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie bestaande uit de volgende onderdelen; bestuursverslag, overige gegevens en de bijlage.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

CONTROLEVERKLARING

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 24 juni 2020
MAZARS ACCOUNTANTS N.V.

w.g. drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA

DE BIJLAGE

BEGRIPPENLIJST

3LoD

Pensioenfondsen dienen te beschikken over een doeltreffend governancestelsel waarin drie sleutelfuncties: de risicobeheersingsfunctie, de interne auditfunctie en de actuariële functie zijn opgenomen. In algemenere literatuur wordt deze organisatiestructuur geschaard onder het “three lines of defence” model (3LoD-model). In een 3LoD-model is de business verantwoordelijk voor haar eigen processen en de beheersing van de risico's hierin (eerste lijn). De risicobeheersingsfunctie vult de tweede lijn in. Tot slot controleert de interne auditfunctie als derde lijn (de samenwerking tussen) de eerste en de tweede lijn.

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad is gelijk aan de actuele waarde van de activa minus de kortlopende schulden gedeeld door de actuele waarde van het totaal aan pensioenverplichtingen.

De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de aanwezige beleggingen en de toekomstige verplichtingen inclusief toeslagverlening. Een percentage onder de 100 geeft aan dat naar de verwachting per 31 december van enig jaar niet een volledige toeslag kan worden verleend.

Per 1 januari 2015 gelden nieuwe regels voor pensioenfondsen. Daarbij hoort ook een nieuwe berekening van de dekkingsgraad. De ‘nieuwe’ dekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste twaalf actuele dekkingsgraden. Door een gemiddelde te gebruiken schommelt de dekkingsgraad minder en is dus meer stabiel. De nieuwe dekkingsgraad wordt de beleidsdekkingsgraad genoemd. Deze beleidsdekkingsgraad is onder andere bepalend voor het nemen van maatregelen, zoals bijvoorbeeld het verlagen van de pensioenen als de dekkingsgraad te laag is. De beleidsdekkingsgraad op 31 december is bepalend voor eventueel te nemen maatregelen in het volgende verslagjaar.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Wettelijk stelsel van De Nederlandsche Bank inzake bijvoorbeeld te hanteren waarderingsmethoden, eisen aan eigen vermogen, regels voor premievaststelling en randvoorwaarden voor indexatie.

Herstelplan

Een herstelplan is een plan van aanpak waarin pensioenfondsen laten zien welke maatregelen zij nemen om de financiële positie te verbeteren. Ook moeten pensioenfondsen aangeven welke maatregelen zij nemen als het herstel niet lukt binnen de termijn die daarvoor staat.

IORP II (Institutions for Occupational Retirement Provision directive)

In januari 2017 is de herziene IORP II in werking getreden. Uiterlijk in januari 2019 moeten de bepalingen uit de richtlijn geïmplementeerd zijn in de Nederlandse wetgeving. IORP II is een Europese richtlijn voor pensioenfondsen en premiepensioeninstellingen. IORP II verlangt van pensioenfondsen dat zij drie zogenoemde sleutelfuncties inrichten om het bestuur te ondersteunen en te zorgen voor een gezonde en prudente bedrijfsvoering. Het gaat om functies op het gebied van risicobeheer, actuariaat en interne audit. Onder IORP II zijn pensioenfondsen ook verplicht minstens een keer in de drie jaar een ‘eigen risicobeoordeling’ (ERB) uit te voeren. De ERB is een holistische beoordeling van alle materiële risico's en verbindt de strategie van het pensioenfonds met het risicoprofiel.

Ook stelt IORP II nieuwe eisen aan de manieren waarop pensioenfondsen beleggen. Verantwoord beleggen staat al een tijd in de belangstelling van pensioenfondsen en toezichthouders. Bij de meeste pensioenfondsen is beleid op dit gebied al standaard. Maar een aantal fondsen is hiermee nog niet bezig. IORP II eist dat deze fondsen vanaf 2019 rapporteren of en hoe zij milieuaspecten, sociale factoren en governance factoren geïntegreerd hebben in hun hele beleggingscyclus: van beleid, uitvoering en risicomanagement tot de verantwoording. Ook voor de communicatie door pensioenfondsen heeft IORP II nieuwe richtlijnen en gedetailleerde voorschriften.

Pensioenresultaat

Een maatstaf voor koopkrachtbehoud van het pensioen: som van de verwachte uitkeringen conform het beleid van het pensioenfonds gedeeld door de som van de verwachte uitkeringen zonder korten en altijd indexeren.

Pension Fund Governance

De manier waarop het pensioenfonds is georganiseerd (structuur) en de verantwoordelijkheden worden uitgevoerd (processen).

Rekenrente

Fictieve rentevoet die wordt gebruikt om toekomstige verplichtingen terug te rekenen naar het heden.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Technische voorziening

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

VPL-overgangsregeling

De afkorting VPL staat voor VUT, Prepensioen en Levensloop. Deelnemers geboren in de periode vanaf 1 december 1948 tot en met 31 december 1984 hebben recht op extra ouderdoms- en partnerpensioen indien zij

- zowel op 31 december 2007 als op 1 januari 2008 deelnemer waren binnen het pensioenfonds;
- onafgebroken deelnemer blijven binnen het pensioenfonds tot 31 december 2022 of tot de eventueel eerder gelegen pensioneringsdatum.

De deelneming wordt geacht onafgebroken te zijn bij een onderbreking van maximaal drie maanden, dan wel bij een onderbreking wegens werkloosheid indien en zolang de deelnemer recht heeft op een loongereleerde uitkering krachtens de Werkloosheidswet, die eventueel onderbroken is door een uitkering krachtens de Ziektewet.

De VPL regeling is met ingang van 1 januari 2019 onderdeel geworden van de technische voorziening.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

BIJLAGE

NEVENFUNCTIES BESTUURSLEDEN

De leden van het bestuur hebben in 2019 de volgende nevenfuncties uitgevoerd:

Naam	Nevenfuncties
Eiko de Vries	Pensioenfonds Recreatie, voorzitter algemeen en dagelijks bestuur St. Fonds Financiering Toeslagen Pensioen FNV Horecabond, secretaris/penningmeester (tot 1/7) Sociaal Fonds Recreatie, onafhankelijk voorzitter (tot 7/10) SPO, Docent Vereniging FNV Horecabond, voorzitter beleggingsadviescommissie (tot 1/6) Pensioenfonds DSM Nederland, extern bestuurslid namens actieve deelnemers en voorzitter van de commissie pensioen & communicatie
Gerard van de Kuilen	St. Pensioenfonds voor Tandartsen en tandartsspecialisten, Lid RvT St. Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie, Lid RvT SPO, Docent Stichting Perseus, Penningmeester Cavani Analyse & Advies, Eigenaar Visitaties bij diverse pensioenfonds N.V. Schade, lid RvC en voorzitter audit- en risicocommissie Pensioenfonds ERIKS, Adviseur en voorzitter beleggingsadviescommissie
Gerard Sirks	PF Horeca & Catering, Lid Beleggingsadviescommissie (tot 1 juli 2019) Kempen Capital Management, Lid RvT beleggingsfondsen Bpf Betonproductenindustrie, Lid RvT Pensioenfonds Nederlandse Groothandel (SPNG), Adviseur BAC Pensioenfonds Wonen, bestuurslid en lid beleggingscommissie OPF Heijmans, vereffenaar (stopt begin 2020)
Rita van Ewijk	Stichting Pensioenfonds Cindu Internationaal (i.l.), voorzitter / vereffenaar Stichting Pensioenfonds Hewlett-Packard Nederland, bestuurslid Stichting Pensioenfonds Equens, bestuurslid
Harm Roeten	Bpf Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw, Secretaris van het bestuur Bpf Vlakglas, DB lid namens werknemers Bpf Schoonmaak en glazenwassers, Bestuurslid
Tim van der Rijken	Bpf voor de Banden- en Wielenbranche, niet-uitvoerend bestuurder Vereniging VACO, algemeen secretaris (tot 1 april 2020) St. SICT, bestuurder (tot 1 april 2020) St. SUBP, bestuurder (tot 1 april 2020) St. SVOB, bestuurder (tot 1 april 2020) BIPAVER, Secretaris-generaal (tot 1 april 2020) St. Fonds Collectieve Belangen Banden- en Wielenbranche, Voorzitter/secretaris (tot 1 april 2020)

BIJLAGE

De leden van de raad van toezicht hebben in 2019 de volgende nevenfuncties uitgevoerd:

Naam	Nevenfuncties
Peter van Gameren	Pensioenfonds KPN, onafhankelijk voorzitter Pensioenfonds TNT Express, voorzitter Pensioenfederatie, voorzitter van de commissie governance & compliance Result!Managers, partner en interim manager St. Algemeen Vliegers Belang, penningmeester Wijnclub, penningmeester
Inge van Duijn	SDF, lid RvT WIS Handel FNV, lid
Hennie de Graaf	PAL Advocatuur, pensioen- en arbeidsrechtadvocaat Pensioenfonds Equens, Lid visitatiecommissie Sodexo Altys B.V., Lid van de pensioencommissie Pensioenfonds Notariaat, Lid van de raad van toezicht
Ruben Beil (stagiair)	Ministerie SZW, Senior Beleidsmedewerker Pensioen Stuurgroep uitwerking pensioenakkoord, Secretaris Stichting Pensioenregister, Toehoorder Bestuur